

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0557-2282 | revija za Slovence po svetu | leto XXXIII | november 1986 | številka 11

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0157-2262 revija za Slovence po svetu, leto XXXIII, november 1986, številka 11

Slika na naslovni strani:
Ob koncu turistične sezone (Bled)

Foto: Marko Modic

Od kod smo doma	1
Urednik vam, Vaša pisma	2
Dogodki	4
Gospodarske novice	6
Jugoslavija na jedrskem razpotju	8
Slovenija – moja dežela, slovenščina – moj jezik	10
Grad Grimšče v novi vlogi	13
Pripoved o skali Igli	14
Lepote slovenskih vasi	16
Zvon – vojni ujetnik vendarle doma	17
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Slovenski železniški muzej	24
V Ameriki živeča slikarka o svojem svetu	26
Slovenščina na clevelandski univerzi	27
Zakaj nazaj v planinski raj	28
Umetniška beseda	30
Naši po svetu	32
Od Porabja do Čedadada	36
Materinščina	38
Za razvedrilo	39
Domače viže	40
Nove knjige	42
Slovenski dom	42
Vaš kotichek	43

Revija za Slovence po svetu *Magazine for Slovenes abroad* *Revista para los Eslovenos por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher

Uredniški odbor

Jurij Holy, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1500 din, **Avstrija** 170 Asch, **Avstralija** 13 aus. \$, **Anglija** 6 Lstg., **Belgija** 420 Bfr, **Danska** 80 Dkr, **Finska** 48 FM, **Francija** 60 FF, **Nizozemska** 27 Hfl, **Italija** 13.000 Lit, **Kanada** 13 can \$, **ZR Nemčija** 25 DM, **Norveška** 65 Nkr, **Švedska** 60 Skr, **Švica** 20 Sfr, **ZDA – U.S.A.** 11 US \$, **Južnoameriške države** 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, **Južna Amerika** 22 US \$, **Avstralija** 23 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-140-727001-58963/47

pri LB-GB – Mestna hranilnica ljubljanska. Plačilo je možno z neposrednim nakazilom, s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica«, v priporočenem pismu ali v gotovini.

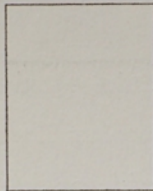
Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-I/173 z dne 24. VII. 1973

Slovenija
Jugoslavija

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1/II p.p. 169
61001 Ljubljana
Slovenija – Jugoslavija

☐ Prosim, uvrstite me med redne naročnike revije Rodna gruda – Slovenija

☐ Naročam Slovenski koledar

☐ I wish to subscribe to the magazine Rodna gruda – Slovenija!

☐ I wish to order the Slovenski koledar.

Ime in priimek

Name and surname

Naslov

Address

Kraj in poštna številka

City and Postal Code

Država

State

Podpis

Signed

Slovenija
Jugoslavija

od kod smo doma where are we from de donde somos

V Avstraliji smo vsi Slovenci povezani

Pogovor s predsednikom Slovenskega društva Ivan Cankar iz Geelonga, Ivom Širca.

Avstralija je v svoja obljuba polna prostranstva privabila mnogo ljudi. Vanjo je našlo tudi veliko Slovencev, ki so skupaj z drugimi priseljenci gradili lepše življenje na petem kontinentu. Eden izmed njih je tudi Ivo Širca, po rodu iz Ilirske Bistrice. Na ladjo s smerjo – Avstralija se je vkrcal že 1953. leta in se prek oceana za stalno naselil. Poiskala sem ga v domači hiši v Il. Bistrici, kjer še vedno živijo njegovi starši. Z ženo sta namreč po dolgem času spet prišla na obisk. Otroke sta pustila doma v Geelongu, na jugovzhodu Avstralije, kjer je Ivo Širca našel svoj novi dom.

»Geelong je bilo prvo avstralsko mesto, v katerega sem prišel. Ustavil sem se in ostal. Tu so že bili Slovenci, ki so mi veliko pomagali, da sem se znašel v tuji deželi. Z njihovo pomočjo sem našel delo in prenočišče. Angleško tedaj nisem znal, a sem se hitro naučil, saj sem bil v to prisiljen. To je tako, kot če neplavalca vržeš v vodo – če noče utoniti, bo plaval.

V Geelongu sem našel dobro službo v tovarni avtomobilov, si ustvaril dom in družino. Zato se ne nameravam vrniti v Ilirsko Bistrico, a dokler so starši še živi, jih je le lepo priti pogledat. Avstralija pa je dežela. Navadil sem se na tamkajšnji način življenja in tudi domotožja nimam več. Moja žena ni Slovenka – Holandka je in doma govorimo angleško.«

Kako so vas, novince, sprejeli stari priseljenci?

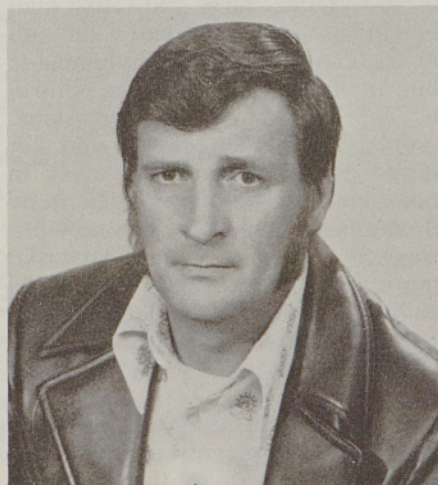
Ne morem reči, da Slovence gledajo drugače kot druge – vsak prišlek je v začetku deležen velike mere nezaupanja, tako kot

povsod drugod. Slovenci smo tam dobro znani – cenijo nas kot pridne in poštene delavce. Ta naš sloves verjetno izvira iz dejstva, da se je vsak novoprišli Slovenec najprej podvzidal napraviti si dom, lastno streho nad glavo in si najti čim boljše delo.

V Geelongu je Slovencev veliko in v tej tuji deželi si med sabo veliko pomagamo. Med nami ni mržnje, ne ločujemo Primorcev, Štajercev, Gorenjcev . . . vsi smo le Slovenci, rojaki.«

Med pogovorom listava po nekaj številkah Vestnika, ki ga izdajajo Slovenci v Avstraliji. V njih zasledim posnetke in predstavitev Slovenske zveze »Ivan Cankar« iz Geelonga, društva, ki obstaja že 30 let in predsednik katerega je sedaj Ivo Širca.

»30-letnico društva smo slovesno praznovali, z nastopi naših otrok, folklornimi skupinami, plesom . . . Vestnik je naši proslavi namenil veliko prostora.

Ivo Širca, predsednik Slovenske zveze Ivan Cankar v Geelongu

Naše društvo je eno izmed petih slovenskih klubov v avstralski državi Viktoriji, ki so med seboj tesno povezana. Šteje kar 140 članov, ki so vsi sodelovali pri graditvi lastnega slovenskega doma. Nanj smo vsi ponosni, saj smo ga zgradili sami, s prostovoljnim delom. V teh prostorih se zbira, v glavnem ob sobotah in nedeljah, se pogovarjamo po domače, balinamo . . . Imamo svojo folklorno skupino in ansambl, lepo pa sprejememo tudi podobne ansamble iz domovine in drugod. V klubu prirejamo seveda tudi ples in balinarske turnirje. Za naše otroke smo v domu ob sobotah organizirali slovensko šolo, kjer jih učijo naši ljudje, ki so usposobljeni za učenje slovenščine. Odhajajo pa tudi na poletno šolo v Slovenijo. Ravno sedaj je tu naš fant, ki se uči petja.

Mi smo prišli sem in si uredili naše življenje, sedaj pa so tu naši otroci, ki ne smejo pozabiti slovensko. Držati moramo skupaj in se ne razhajati, obdržati moramo svoje navade. Mladina je sedaj seveda drugačna, kot smo bili mi. Življenje je pač drugačno. Upamo, da se bodo držali slovenstva še naprej.

Kakšni so vaši stiki s Slovenijo?

»Te povezave gredo v glavnem preko skupnega koordinacijskega odbora vseh slovenskih klubov v Avstraliji, saj bi za posamezen klub to bilo predrago (npr. koncerti slovenskih glasbenikov . . .). Veliko stikov imamo s Slovensko izseljensko matico. Njihovi predstavniki so lani prišli tudi na Slovenski teden, ki smo ga pripravili vsi Slovenci v Avstraliji, potekal pa je v Melbourneu in Geelongu. Slovenci so za Jugoslavijo nastopili tudi na svetovnem balinarskem prvenstvu v Geelongu in osvojili drugo mesto.«

Metka Čeligoj

Naši bralci nam od časa do časa s posebnim ponosom prinašajo ali pošiljajo izrezke iz nekaterih tujih časnikov, v katerih tuji novinarji opisujejo popotovanja po naši deželi. Skoraj vsi so navdušeni nad našimi naravnimi lepotami in gostoljubjem prebivalcev in kar ne morejo verjeti na primer, da tudi v Sloveniji obstaja hotel, kakršnega bi pričakovali samo v Švici ali nekje v francoskih ali avstrijskih Alpah. Ob tem pa tujci pogosto odkrivajo tudi lepote in značilnosti, kakršnih v drugih državah sploh ne bi več našli, pa naj so to starožitnosti, ob katerih ti postane toplo pri srcu, ali pa edinstvene lepote, ki so tako na gosto razsejane po naši deželi. Druga vrsta časopisnih izrezkov, ki jih prejemamo, pripoveduje o jugoslovanskih gospodarskih dogajanjih, zlasti o prodoru jugoslovanskih izdelkov na tuje trge. Seveda ima v zadnjem času v tem pogledu prvenstvo prodor jugoslovanskega malega avtomobila na ameriški trg. Koliko takšnih in drugačnih mnenj o tem avtomobilu, o »yugu«, se je že nabralo v našem uredništvu. Mnogi so navdušeni nad njim, mnogi ga kritizirajo, očitno pa je, da gre ta avto kljub vsem pripombam kar dobro v prodajo, saj nam nekateri pošiljajo celo vprašanja, kako bi lahko najhitreje prišli do njega. Tretja vrsta prispevkov iz tujih časnikov je prav tako zanimiva: to so razgovori oziroma predstavitev nekaterih naših rojakov, ki so v tujem svetu uspeli, naj so to izumitelji, uspešni zdravniki ali pa so samo trgovci, ki jim je uspelo odpreti sodobno trgovino z umetninami ali drugim zanimivejšim blagom. Veseli smo vseh teh prispevkov in predno jih oddamo v dokumentacijo, jih seveda skrbno preberemo. Sem in tja katerega izmed njih tudi objavimo v izvirniku ali prevodu, saj se nam zdi škoda, da zanje ne bi vedeli tudi rojaki, ki žive v drugih državah. Naša revija tako predstavlja, kot ste gotovo že sami opazili, nekakšno posredno zvezo med rojaki po svetu. Nekateri nam pravijo, da je prav to značilnost, ki je za nas najpomembnejša.

Ju Tursich

Ljubimo materinščino!

Rada prebiram Rodno grudo, saj v njej preberem zanimivosti iz raznih krajev naše dežele. Rada bi včasih kaj prebrala tudi iz mojega rojstnega kraja. Doma sem iz Kala pri Pivki.

V imenu vseh Slovencev, ki živimo po svetu, pa vas vse doma prosim, da bi malo raje imeli svoj materin jezik. Ko sem bila pred nekaj leti doma, sem bila v trgovini večkrat nagovorjena s »šta želiš«. Ob tem me je stisnilo v srcu, saj se zavedam, da bi se tisti, ki so zaposleni v Sloveniji, morali naučiti slovenskega jezika. Mi, ki smo po svetu, pa se trudimo, da bi svoje otroke naučili slovenski jezik.

Neva Kastelic, Bundoora, Vic., Avstralija

Ižanka piše iz New Yorka

Rodna gruda me vedno razveseli, ko jo zagledam v našem poštnem predalu, kamor nam prinesejo pošto vsak dan ob 3. uri popoldne. Včasih se malo zamudi v tej gneči ljudi, včasih pa se malo potepe po mestu in jo dobimo zelo poškodovano. Veliko je novih delavcev, zlasti iz Portorica in drugih dežel, od koder se še vedno naseljujejo v Ameriki. Ob tem se pogosto spominjam tudi mojih prvih priseljenskih občutkov.

Mi zdaj živimo prav blizu Washingtonovega mostu, ki vodi proti New Jerseyu. Saj veste, da je vse naokrog našega mesta morje. Nikoli si nisem mislila, da bom nekdaj živela tukaj, ko sem leta 1921 prišla v Ameriko in sem končno zagledala kopno in spomenik Svobode. V New Yorku smo takrat ostali tri tedne, saj je bilo veliko ljudi bolnih in smo morali čakati v karanteni vsi skupaj. Naša ladja Columbia je bila tovorna in vsi potniki smo potovali v eni sami sobi. Hrana je bila slaba, slaba so bila ležišča, prezebli smo, ker nismo imeli s seboj toplih oblek in odej. Potovali smo okrog Italije in po Sredozemskem morju, kjer smo v pristaniščih pobirali hrano. Atlantsko morje je bilo zelo razburkano, visoki valovi so butali ob našo ladjo, da smo bili vsi prestrašeni. Zato sem bila zelo vesela, ko sem zagledala sij Svobode v New Yorku.

To pišem tudi zaradi tega, ker smo letos v Ameriki praznovali 100-letnico kipa Svobode.

V Ameriko sem potovala skupaj s Pavlom Bolka z Iga in z Angelo Us-

nik, ki je potovala k bratu v Barberton. Vsi trije smo si pomagali drug drugemu in se tolažili, da bo boljše, ko bomo prišli do svojih ljudi. Angela Usnik se je omožila in ni dolgo živela, rano je umrl tudi Pavle Bolka, ki se ni nikoli oženil. Pozneje sem ga dvakrat srečala v Clevelandu. Kadar grem v Ig, vedno obiščem tudi njegove sorodnike.

Tako, vesela sem, da sem še nekaj napisala za Rodno grudo, ki jo zelo cenim že vse moje življenje. Pozdravljam tudi vse Slovence po svetu.

Mary Tursich, New York City

Ob jubileju bivanja v Kanadi

Prilagam vam fotografijo z našega družinskega slavlja, ki smo ga pripravili ob 50-letnici bivanja v Kanadi. Prišli smo iz majhne vasice Pirče v dolini reke Kolpe, Kostelsko v občini Kočevje. Naš oče je prišel v Kanado leta 1926, drugi del družine, mama s tremi otroki pa leta 1936. Za nami je torej 50 let. Bili smo petčlanska družina, zdaj pa sva ostala le še midva s sestro, vsi drugi so že pokopani v kanadski zemlji.

Tukaj v North Bay živimo že od leta 1948. Tu smo precej osamljeni, drugih naših rojakov tod ni. Imeli smo tri sinove, ki pa so že vsi poročeni in na svojem. Imamo tudi tri vnučke. Midva z ženo sva drugi in tretji v zadnji vrsti, drugi so sinovi z ženami ter njihove mame in očetje.

V Jugoslaviji smo bili že štirikrat, leta 1982 in 1984 sva pripeljala s seboj tudi sinove in njih žene. Slovenija je bila vsem zelo všeč, saj imamo tudi še

Družinsko slavlje družine Rački ob 50-letnici naselitve v Kanadi

veliko sorodnikov v Kostelu ter v ljubljanski in kočevski okolici.

Rodno grudo z veseljem berem, saj je za nas izseljence to prelepa revija. Iskren pozdrav vsem v uredništvu kakor tudi vsem Slovincem, ki živijo zunaj rodne grude.

Jože Rački, North Bay, Ont., Kanada

Na obisku v ZDA in Kanadi

Pred nekaj tedni sem srečno prišel s potovanja po Kanadi in ZDA, kjer sem vam pridobil tudi novo naročnico, katere naslov prilagam in zanjo pošiljam naročnino. Prilagam vam tudi nekaj fotografij s tega potovanja.

S prijateljico Vido Košir sva bila tudi na velikem pikniku, ki ga je na svojem rekreacijskem središču priredila Slovenska narodna podpora jednota. Bilo je zelo lepo. Tam sem srečal tudi ameriškega kralja polk Franka Yankovica, ki sem od njega dobil tudi gramofonsko ploščo z avtogramom. Pozneje sem se udeležil tudi njegovega koncerta v Pittsburghu, kjer so sodelovali tudi nekateri drugi ameriški slovenski ansambli.

Na potovanju sem si ogledal Chicago, Toronto, Niagarske slapove, v Torontu si je bilo zanimivo ogledati Casa Loma, CN Tower, bili pa smo tudi na ladji Jadran, katere lastnik je Slovenec John Letnik. Lastnik ladje nam jo je sam razkazal.

Lepa hvala za redno pošiljanje Rodne grude, ki jo z veseljem preberem od začetka do konca.

Mihael Jelter, Mönschengladbach, ZR Nemčija

Naš naročnik iz ZR Nemčije Mihael Jelter z ameriškim kraljem polk Frankom Yankovicem na Slovenskem festivalu v Enon Valley

Sadjarji v Južni Avstraliji

Tu v Južni Avstraliji, kjer živimo, imamo majhno posestvo, katerega polovica je zasajena v vinsko trto in grozdje sušimo za rozine, na drugi polovici pa imamo sadno drevje, ki ga prav tako sušimo. Imamo dva sina, ki sta že odrasla, midva z možem pa zadnjih 14 let samo kmetujemo.

Lep pozdrav vsem Slovincem po svetu in sodelavcem uredništva Rodne grude.

Francka Komar, Renmark, S. A., Avstralija

Franc in Francka Komar iz Renmarka v Južni Avstraliji ob breskvah, pripravljenih za sušenje

Novice iz rodnega kraja

Nekaj let sem že naročnik Rodne grude, ki mi jo je naročila sestrčna Marija Kacjan s Švedske, in jo berem z velikim veseljem. Mnogo je novic iz rojstnega kraja. Doma sem namreč iz Maribora, moj mož pa je iz Zg. Kungote pri Pesnici. Oba sva v Avstraliji že 27 let. Ker je skoraj predolgo čakati na naslednjo številko, vas prosiva, da bi nama revijo pošiljali z letalsko pošto.

Marija Leskosek, Via Gympie, Qld., Avstralija

Šmarje pri Sežani

Zelo sem bila presenečena, ko sem zagledala v Rodni grudi zvonik cerkvice sv. Antona v Šepuljah. Zelo lepo je slikana tudi vasica Šmarje pod Sežano, od katere strani pa je slikana, nam je ostala uganka. Prav ta slika me je spomnila, da sem pozabila napisati pesmico v knjigi Kraški izliv.

Nepozabna osmica leta 1931 v Šmarjah pri Sežani

Dobro se še spominjam leta 1931, ko je bila na velikonočni ponedeljek osmica pri Felipcovih (Ukmar). Jaz sem bila takrat kelnarica, tiste čase smo nosili črne predpasnike, kmalu zatem pa so tudi na Kras prišli beli predpasniki.

Prilagam vam tudi zelo majhno slikico, ki je bila posneta na dan osmice. Naneslo je, da sem tudi jaz zaplesala na plesišču. Zavrtela sem se z Nine-tom Krnačnim iz Šepulj, spredaj pa je Milka Jermanja, poročena Macarol iz Lokev, ki pleše s Frkačevim Rudijem.

Šmarje pod Sežano, vasica mala, stara lipa ob cerkvi mi je senco dala. Tam smo hladno vodo pili, okrepčani po klancu hodili.

Pri Šmarjah večkrat meglica leži, nekaj se tam pod zemljo godi. Iz Škocjanske jame reka spodaj teče, mogoče nekoč na plano jo zvleče.

Marcela Bole, Pascoe Vale, Vic., Avstralija

Ivan Rožič, doma iz Podljubelja pri Trziču, na zimskem pikniku v zahodni Alberti v Kanadi. Posnetek je iz januarja 1986.

23. redna konvencija SNPJ

V Warendalu blizu Pittsburgha v Pennsylvaniji je bila v septembru 23. redna konvencija Slovenske narodne podporne jednote. Dosedanjemu predsedniku Edwardu Hribarju je več kot 200 delegatov še za štiri leta podaljšalo mandat, za podpredsednika pa je bil izvoljen John Fabec iz Pittsburgha.

Po živahni razpravi so delegati sprejeli kar 36 resolucij, med drugimi tudi resolucijo o svetovnem miru ter resolucijo proti atomskemu oboroževanju. Sklenili so tudi, da bodo ameriškemu kongresu ter avstrijski oziroma italijanski vladi naslovili poziv, naj uresniči 7. člen avstrijske državne pogodbe oziroma sprejmejo zaščitni zakon o slovenski manjšini.

Konvencija Slovenske narodne podporne jednote sta se udeležila tudi član izvršnega odbora Slovenske izseljenske matice in predsednik komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri RK SZDL Slovenije Željko Jeglič in tajnik SIM Marko Pogačnik.

Obsežnejšo poročilo o konvenciji bomo objavili v prihodnji številki naše revije.

Trubarjev zbor na Raščici

Z otvoritvijo edinstvenega Trubarjevega muzeja na Raščici pri Velikih Laščah so se končale letošnje Trubarjeve slovesnosti ob 400-letnici njegove smrti. Poleg večtisočglave množice iz vse Slovenije se je teh praznovanj udeležil tudi predsednik predsedstva Jugoslavije Sinan Hasani, ob njem pa tudi delegacije vseh jugoslovanskih republik in pokrajin, delegacije zamejskih Slovencev ter tudi gostje iz Tübingena in Derendingena v ZR Nemčiji, kjer je Primož Trubar nazadnje deloval in kjer je bil tudi pokopan.

Osrednja pozdravna nagovora sta imela na Raščici Sinan Hasani in akademik Josip Vidmar. V sklepni oznaki Trubarjevega dela in njegove življenjske usode je Josip Vidmar med drugim poudaril:

»Njegova usoda je bila usoda tragičnega genija. Živel in doživljal jo je in vede ali nevede utiral in utrpl pot svojemu narodu. Utiranje poti naroda pa ni majhna stvar, dana je samo redkim. Usoda njegovega dela je bila tragična, toda bila je genialna. Moramo ga priznati, spoštovati in visoko častiti kot genialnega začetnika naše kulture in

naše zgodovinske usode, ki ju je obudil tako slovesno, junaško in slovensko.«

Nagrada »Vilenica« Fulviju Tomizzi

V kraški jami Vilenici pri Sežani je na mednarodnem pisateljskem srečanju pisatelj iz srednjeevropskih dežel predsednik društva slovenskih pisateljev Tone Partljič prvikrat podelil tudi mednarodno nagrado »Vilenica 86«. Nagrado je po odločitvi žirije prejel italijanski pisatelj Fulvio Tomizza za roman Mladoporočenca iz ulice Rossetti. Za nagrado je konkuriralo okrog 30 literarnih del iz sedmih držav.

Modernizacija slovenske industrije

Slovenska gospodarska zbornica je pripravila analizo gospodarskih razmer v naši republiki, iz katere je razvidno, da je nujna modernizacija in spreminjanje sestave slovenske industrije. Gospodarska zbornica predlaga, da je treba tehtno izbirati med novimi naložbami, hkrati usmeriti vse sile v nabavo nove sodobne opreme tako z lastnim denarjem kot s pomočjo tujih posojil.

Slovensko gospodarstvo je leta 1985 ustvarilo 18,7 odstotka celotnega dohodka jugoslovanskega gospodarstva. Delovna storilnost je precej večja, kot

V obnovljeni Trubarjevi domačiji v Raščici je bil s pomočjo Narodne in univerzitetne knjižnice urejen muzej, kjer so razstavljene tudi kopije večine Trubarjevih knjig. Kopije je strokovno izdelal restavrator Peter Staut (foto: Janez Zrnc)

je jugoslovansko povprečje, opazna pa je vse manjša akumulativnost slovenskega gospodarstva.

Po mnenju slovenske gospodarske zbornice se je treba čimprej usposobiti za najem tujih posojil in tako dobiti manjkajoči denar za posodobitev slovenske industrije. Prednost pri posodabljanju naj bi imeli tudi dosedanja največji izvozniki.

Svetovni kongres IUFRO v Ljubljani

V začetku septembra je bila vsa Ljubljana v znamenju 18. kongresa mednarodne zveze gozdarskih znanstveno-raziskovalnih organizacij, ki se ga je udeležilo prek 2 tisoč delegatov z vsega sveta. To je bila največja tovrstna prireditev, ki je bila doslej v Ljubljani, pa tudi največja doslej v tej stroki, saj je bilo na prejšnjem kongresu pol manj delegatov.

Geslo letošnjega kongresa je bilo »Gozdarska znanost v službi človeštva«, delovna srečanja, konference in razprave pa so potekale v 36 dvoranah Cankarjevega doma. V razpravah so posebno pozornost posvečali ekološkimi vprašanjem, ki najbolj ogrožajo gozdove kakor tudi zdravo življenje na Zemlji.

9. srečanje v Moravskih toplicah

Moravske toplice so 10. avgusta ponovno gostile izseljence in delavce na začasnem delu v tujini, ki so se v tem času mudili v domovini, tokrat na devetem srečanju. Njihovo število je bilo sicer manjše kot na prejšnjih srečanjih, tisti, ki so bili prisotni, pa so bili srečanja v organizaciji občinske konference SZDL, podružnice Slovenske izseljenske matice in Slovenskega kulturnega društva Lastovka veseli. Da so taka srečanja potrebna in zelo pomembna, je predsednik društva Lastovka še posebej poudaril in izrazil zadovoljstvo, da na takih srečanjih vsaj nekajkrat na leto lahko občutijo čisto od blizu, da imajo še dom in domovino, ki jih ni pozabila. S posebnim veseljem se nanj pripravljajo učenci slovenskega dopolnilnega pouka, ki so v prisrčnem nastopu pokazali, kaj so se med letom naučili pod vodstvom svojih prizadevnih učiteljev. Kulturni program so uspešno dopolnjevali še Mešani pevski zbor Štefan Kovač in glasbena skupina DO-RO-JA iz Murske Sobotice. V imenu organizatorjev je prisotne pozdravil predsednik občinske konference SZDL Murska Sobota Geza Farkaš.

G. H.

Tuji študentje v Jugoslaviji

V Jugoslaviji študira, se šola ali izpopolnjuje 14.999 tujih državljanov iz 118 držav z vseh celin, največ pa jih je iz držav v razvoju in iz neuvrščenih (8319). Iz razvitih držav se pri nas šola 6000 ljudi, med njimi pa je kar 5748 Grkov. Iz vzhodnoevropskih socialističnih držav se pri nas šolajo 704 učenci in študentje.

V zveznem zavodu za mednarodno znanstveno, kulturno in prosvetno sodelovanje pravijo, da so prvič zbrali tako natančne podatke. Tudi doslej so jih skrbno zbirali na vseh univerzah, zaradi razlik v metodi evidentiranja pa jih sploh ni bilo mogoče primerjati in poenotiti. Po več letih so jih zdaj naposled računalniško obdelali po enotni metodologiji.

Tuji študentje so se začeli šolati v Jugoslaviji sredi petdesetih let, ko je k nam prišlo nekaj študentov iz Burme, Etiopije, Sudana, Indonezije in tedanje ZAR. Šolanje tujih študentov se je v teh letih razvilo v poseben izobraževalni sistem, študentom iz skoraj stotih afriških, azijskih, latinskoameriških in evropskih držav pa smo podelili skoraj 9000 štipendij. Pri tem so imele vselej prednost najslabše razvite države.

Jugoslavija še vedno podeljuje dobri dve tretjini štipendij po tem ključu Združenih narodov. Letos imamo 780 štipendistov, nekoliko manj kot lani. Povedati pa je treba, da pri novih statističnih podatkih tokrat niso upoštevali tujcev, ki pri nas obiskujejo različne tečaje in so prav tako dobili jugoslovansko štipendijo.

V zavodu pravijo, da so za zdaj obdelali samo podatke, ki so nujni za temeljne analize in odločanje o politiki vpisa v prihodnjem letu. Tako zdaj vemo, da bomo morali v prihodnje nameniti veliko več pozornosti izenačenju števila študentov iz različnih držav. Kajti izkazalo se je, da kar dobri dve tretjini vseh vpisanih sestavljajo študentje iz štirih držav, Grčije, Jordanije, Sirije in Iraka.

Za zdaj tudi še ne vedo, na katerih jugoslovanskih fakultetah je največ tujcev. Vemo pa, da so se v minulih letih zvečine odločali za medicinsko in agronomsko fakulteto.

Na izseljenskem in zdamskem srečanju v Moravcih so nastopili tudi učenci slovenskega dopolnilnega pouka in Ingolstadtu v ZR Nemčiji

Tudi Švicarji bodo pili Donat Mg

V Zdravilišču Rogaška Slatina so s predstavniki švicarskega koncerna Migros podpisali pogodbo o prodaji 400.000 litrov zdravilne mineralne vode Donat Mg na leto. Prvo pošiljko bodo poslali že 1. oktobra in upajo, da bodo Švicarji to vodo dobro sprejeli, ki so jo predhodno analizirali v Migrosovih laboratorijih. Uspeh s prodajo v Migrosovi mreži, ki je lastnik skoraj vsake tretje švicarske trgovine, je toliko večji, ker je v tem koncernu tudi polnilnica mineralne vode z letno zmogljivostjo 37 milijonov litrov.

V Rogaški Slatini upajo, da se bo sodelovanje s Švicarji še razširilo; računajo namreč, da bodo v Švici lahko začeli prodajati tudi svoj naravni plin CO₂.

Rogaška Slatina je pri izvozu Donata Mg v Švico dosegla tudi ugodnejšo ceno kot doma.

S 110 mio dolarji Iskra druga

Iskra je v prvem polletju dosegla 110 milijonov dolarjev izvoza, s čimer se je po podatkih beograjskega inštituta za zunanjo trgovino uvrstila med 300 največjimi izvozniki v državi na drugo mesto (prvi je Energoinvest). S tolikšnim izvozom so delovne organizacije SOZD Iskra izpolnile 41,3 odstotka letnega plana. Primerjano s šestimi meseci lanskega leta pa so letos izvozile za 2,4 odstotka več. Na konvertibilnem trgu je Iskra iztržila 74,4 milijona dolarjev, kar je 1,6 odstotka manj kot v enakem razdobju lani. Pri izvozu so se Iskrine delovne organizacije različno odrezale, saj je na primer delovni organizaciji Delta uspelo realizirati le 1,4 odstotka letnega izvoznega plana, Elektrozveze so ga izpolnile 14,8 odstotno, Baterije Zmaj 25,5 odstotno, Mikroelektronika 29,6 odstotno, Telekomatika pa 37,6 odstotno.

Marlesove hiše zanimive za Američane

Zunanjetrgovinska delovna organizacija »Drvo« z Reke je sklenila z ameriško firmo RTD Reed International Trading – CO petletno pogodbo o izvozu Marlesovih montažnih hiš na ameriški trg. Doslej so na to zanimivo tržišče izvozili 70 tipskih hiš s površino 150 kvadratnih metrov. Američani so

Marlesove hiše dobro sprejeli, tako da je delovna organizacija »Drvo« v začetku tega meseca sklenila pogodbo o prodaji 360 hiš v vrednosti 7 milijonov dolarjev. Posel je zanimiv, saj prodajajo s hišami tudi kuhinjsko opremo, marmor, keramične ploščice in drug domač material. V teku so pogovori o širitvi sodelovanja z ZDA in prodaji 800 hiš v prihodnjih dveh letih. Seveda bi morali v tem primeru krog proizvajalcev še razširiti.

Jugoslovanski izum za ameriško podjetje

Jugoslovanski inštitut za kemične, tehnološke in metalurške raziskave iz Beograda je prodal podjetju Eltex Systems Corporation iz ZDA licenco za uporabo novega kemičnega vira električnega toka.

Gre za izum jugoslovanskega znanstvenika Aleksandra Despića pod imenom »bipolarna polklinasta celica«. Ta izum predstavlja novost v elektrokemiji in omogoča popolni izkoristek elektrokemičnih aktivnih materialov v bateriji. Izum je patentiran v Jugoslaviji, ZDA in na Japonskem.

Še ena nova klet

V Lendavi bodo začeli graditi vinsko klet. Zanj so že pripravili idejni projekt in zagotovili nekaj denarja. Naj-

prej bodo sezidali prevzemnico grozdja. Po sedanjih cenah bo prevzemnica s tiskalnico stala 250 milijonov din. Vinsko klet naj bi sezidali na pobočju med Lendavo in Čentibo. Strokovnjaki pravijo, da je gradnja kleti nujna, saj je na tem območju več kot 700 ha vinogradov oziroma (če je dobra letina), do 1000 ton tržnih presežkov grozdja.

Povečan izvoz zlatega in srebrnega nakita

Jugoslovanska industrija za predelavo plemenitih kovin »Zlatara« iz Majdanpeka je letos v prvih petih mesecih izvozila zlati in srebrni nakit v skupni vrednosti nad 5 milijonov dolarjev. Največ izdelkov so izvozili v ZDA in evropske države.

V Majdanpeku planirajo, da bodo letos izvozili za 14 milijonov dolarjev zlatega in srebrnega nakita, kar je za 6 milijonov več kot v letu 1985.

Več deviz od izvoza smučí

Znani jugoslovanski proizvajalec smučí in športne opreme »Elan« iz Begunj je načrtoval, da bo letos z izvozom smučí zaslužil 14,5 milijona dolarjev.

Koprsko pristanišče – od tod gre v svet veliko jugoslovanskega blaga (foto: Janez Zrnc)

Lani je Elan izvozil za 13 milijonov dolarjev smuči. Največji del izvoza smuči gre v ZDA, evropske države, Kanado in Japonsko.

V zadnjih štirih desetletjih je Elan proizvedel približno 10 milijonov parov smuči, lani pa kar 700 tisoč. Cilj Elana je milijon parov smuči letno, kar bi pomenilo, da se delež Elana v svetovni proizvodnji smuči poveča s sedanjih 6 odstotkov na deset.

Elan dosega zelo dobre poslovne rezultate tudi pri proizvodnji športnih čolnov, jadrnic, sani in opreme za športne objekte.

Več carinskih prodajaln (Duty free shop)

Zvezni izvršni svet je nedavno sprejel sklep o določanju turističnih naselij, navtičnih centrov, marin in motelov ob magistralnih cestah, kjer lahko odpirajo carinske prodajalne. Spisek zajema 140 turističnih naselij in motelov, vendar le-ta še ni dokončen. Iz nekatereh območij, kjer nimajo tovrstnih izkušenj, še niso poslali ustreznih predlogov na ZIS. Hoteli »A« in »Lux« kategorije pa že imajo pravico, da odpro duty free shop.

Sprejem takega sklepa dokazuje, da obstaja v državi zanimanje za odprtje čimvečjega števila takšnih prodajaln. To bi bila možnost, da bi povečali izvoz brez transportnih stroškov. Povečali bi tudi turistično ponudbo. V teh prodajalnah bodo lahko kupovali tujci, kakor tudi naši delavci na začasnem delu v tujini. Zaenkrat naj bi odprli v državi v 109 turističnih naseljih in 31 motelih brezcarinske prodajalne.

Ob polletju 897.124 ton rjavega premoga

Za srednjeročno obdobje od leta 1986 do 1990 so si Rudniki rjavega premoga Slovenije zastavili, primerjano s predhodnim srednjeročnim razdobjem, zelo zahtevne cilje. Že prvo leto tega srednjeročnega obdobja načrtujejo proizvodnjo 1.910.000 ton, kar je 10 odstotkov več, kot je znašala proizvodnja leta 1985. Nato so plani vsako leto večji, tako da bi do leta 1990 izkop porastel na 2.226.000 ton, se pravi 22 odstotkov več od doseženega leta 1985. Ob polletju pa rudarji rjavega premoga operativnega plana 918.520 ton premoga niso dosegli, z izkopanimi 897.124 tonami so letni plan izpolnili le 46,9 odstotno.

SLOVENSKI KOLEDAR '87

Ponovno je izšel bogat zbornik **Slovenski koledar '87**. Lani je bil razprodan, zato pohitite, da ne boste tudi letos ostali brez njega. Koledar je bogato opremljen, v trdi vezavi in s pestro vsebino.

Iz vsebine:

- kako naj Slovenci sprostimo svojo ustvarjalnost za prihodnji razvoj
- arhitekt Jože Plečnik v pariškem centru Pompidou
- kaj se dogaja deset let po potresu v Posočju
- sprehod skozi kraje v samem središču Slovenije
- kako si sešijemo narodno nošo: v pomoč vam bo tudi posebej priložena krojna pola!
- o turističnih spominkih na Slovenskem.

O Slovencih po svetu:

- kako doživljajo samoto in osamljenost Avstralci in avstralski Slovenci
- o slovenskih rudarjih v francoskih rudnikih
- kako so naši rojaki doživljali veliki potres v San Franciscu
- ali je »topilni lonec« izgubljena bitka ameriških Sovencev?

In še: skrbno pretehtan izbor leposlovnega branja, zanimiv angleški del, bogata barvna priloga in še marsikaj.

Cena **SLOVENSKEGA KOLEDARJA '87** v tujih valutah je ENAKA KOT LANI in znaša:

ZDA (USA) 6 dolarjev, **Kanada** 7 dolarjev, **Avstralija** 7 dolarjev, **Južna Amerika** 6 dolarjev, **Avstrija** 90 šilingov, **Belgija** 250 frankov, **Francija** 35 frankov, **Nizozemska** 14 guldnov, **Italija** 7000 lir, **ZR Nemčija** 13 mark, **Švica** 12 frankov, **V. Britanija** 3 funte, **ŠVEDSKA** 32 kron.

V tej ceni je všteta tudi poštnina z navadno pošto, letalsko poštnino je treba plačati posebej. Če niste stalni naročnik Slovenskega koledarja, izpolnite naročilnico in nam jo v kuverti pošljite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, Cankarjeva 1/II, p.p. 169, 61000 Ljubljana, Slovenija-Jugoslavija

NAROČAM SLOVENSKI KOLEDAR '87,
ki mi ga pošljite na naslov:

IME IN PRIIMEK

Ulica

Mesto in poštna številka

Država

Podpis:

Jugoslavija na jedrskem razpotju

Jugoslavija se je znašla na jedrskem razpotju: graditi ali ne graditi jedrske elektrarne. Še do nedavnega strokovnjaki niso pričakovali, da bodo morali polagati račune celotni javnosti, ki bo terjala, da jo upoštevajo kot enakopravnega partnerja pri odločanju o gradnji prihodnjih jedrskih elektrarn. Zdaj pa se stopnjuje pritisk javnosti, ki celo terja, da bi morali imeti o našem jedrskem programu referendum. Vse se je znašlo pod vprašajem – celo mednarodni razpis za gradnjo, ki so ga objavili oktobra lani in se je iztekel približno pred mesecem.

Za gradnjo nukleark v Jugoslaviji se poteguje deset firm z vsega sveta, od tega tri iz Francije in po ena iz Kanade, ZRN, Japonske, Velike Britanije, pa ZSSR, ZDA in Italije (ameriško-italijanski konzorcij Westinghouse Ansaldo). Okroglih osem mesecev bo zdaj potrebnih za to, da jugoslovanski energetiki proučijo pet ton elaboratov, pravcate gore popisane papirja, kolikor se ga je nabralo na naslov mednarodnega razpisa za gradnjo štirih nukleark v naši državi do leta 2000. Vendar pa to še ne pomeni, da bo potem že izbran najprimernejši tudi partner za gradnjo jedrskih elektrarn.

PO ČERNOBILU JE VSE DRUGAČE

Mogoče bi imelo kaj takšnega več možnosti pred nesrečo v Černobilu, toda po njej so se zadeve temeljito zasukale. Široka in občasno vroča razprava o jedrskih elektrarnah, ena največjih v zgodovini naše države, se je začela letošnjo pomlad, svoj vrhunec pa bo dosegla prihodnjo pomlad. Tedaj bodo v zvezni skupščini dokončno padle odločitve o tem, kako naprej z našim jedrskim programom oziroma z izgradnjo jedrskih elektrarn. Za zdaj je najbolj aktualno vprašanje, ali bomo začeli graditi prvo naslednjo nuklearko, v Prevlaki. O tem bodo letošnjo jesen razpravljali tudi v slovenski skupščini.

Zagovorniki in nasprotniki jedrskih elektrarn so že večkrat prekrizali svoja kopja. Če je poprej ekonomska plat gradnje jedrskih elektrarn prevladovala nad ekološko platjo (strah pred sevanjem in radioaktivnim onesnaženjem), sta zdaj obe plati nekako v ravnovesju.

Ne kaže pozabiti, da gre pri tem za največji posamični finančni podvig Jugoslavije po vojni, saj ocenjujejo vrednost izgradnje nukleark na 15 do 20 milijard dolarjev. Približno toliko torej, kot smo ta hip zadolženi v tujini.

Stroški za gradnjo nukleark so po nekaterih ocenah tri do štirikrat višji od tistih, ki so jih predvideli v projektih. Zakaj? Zato, ker nimamo gotovine in bi morali najeti posojila z dragimi obrestmi. To pa bi vračali petnajst let po dograditvi posamičnega objekta. Stroški se povečujejo tudi iz varnostnih razlogov.

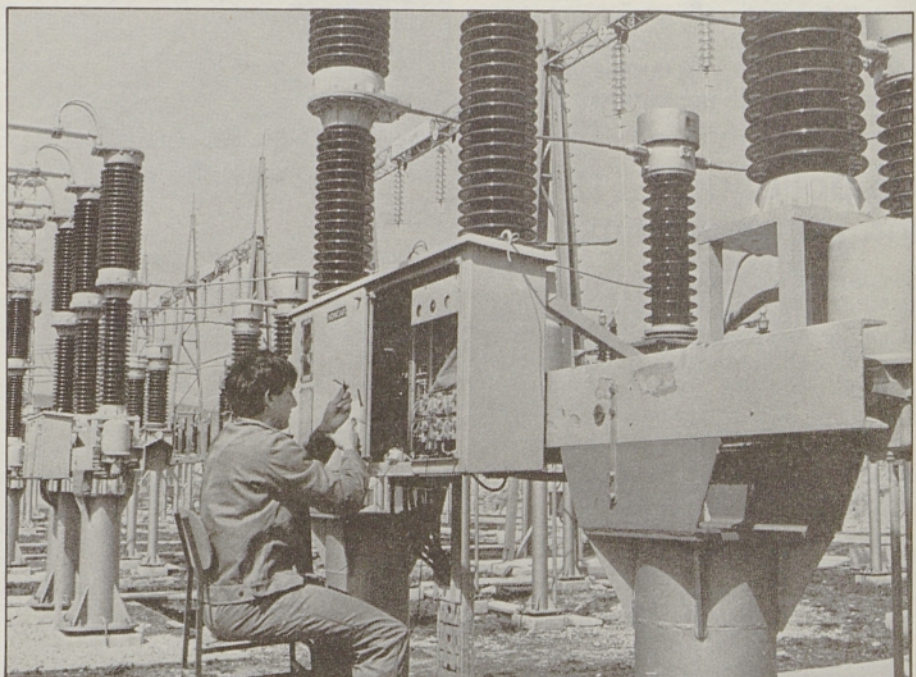
Jedrska energija torej sploh ni poceni, za povrh pa je nesreča v Černobilu ovrgla tudi dozdajšnje trditve, da je ekološko bolj čista in varna. Ob normalnih pogojih se resda zdi čistejša v primerjavi z drugimi energetskimi objekti, zato pa so posledice v primeru nesreče – tudi manjše – dosti usodnejše.

Nič čudnega torej, da je jugoslovanski jedrski program razdelil javnost na dva dela, pri čemer se ta hip zdi, da je tistih, ki so proti, veliko več kot pa onih, ki so za gradnjo nukleark.

RESNO TEHTANJE PONUDB

Marsikomu se bo zdelo nerazumljivo, kako to, da po eni strani narašča podpor javnosti proti gradnji nukleark, po drugi strani pa potekajo o tem normalna pogajanja. Najbrže bi bilo neresno, ko bo mednarodni razpis že tedaj, ko je trajal, odpovedali, saj bi to potegnili za sabo mednarodne sankcije. Prav tako je treba tudi zdaj, ko so se ponudniki oglasili, njihove ponudbe resno pretehtati. Izvedenci torej pripravljajo strokovne predloge, tako da bi bila na koncu odločitve – bodisi za, bodisi proti gradnji – strokovno utemeljena. Najprej seveda o gradnji nukleark na Hrvaškem.

V bistvu pa naj bi se vse tovrstne javne razprave preusmerile v vprašanje, ali je treba v okviru energetske politike dati prednost gradnji novih energetskih zmogljivosti ali pa varče-

Energija – ali bo mogoče zadostiti vsem potrebam brez atomov?
Na sliki: novi transformator v Okroglem pri Kranju (foto: Janez Zrnc)

vanju z energijo. Najnovejši ukrepi ZIS naj bi spodbudili tiste, ki z električno energijo varčujejo, saj uvajajo nove standarde za obdavčenje večje porabe in usmerjajo na opremo, ki porabi manj elektrike.

Na področju gospodarnega ravnanja z energijo zaostajamo za razvitimi državami za celih trinajst let (zaostajamo pa kajpak ne samo v tem). Vendar pa je to zamujanje tudi zelo drago. Jugoslavija namreč uvaža kakih 40 odstotkov potrebne energije. Uvažamo nafto, plin, premog, občasno pa tudi elektriko – in celo drva.

Razvite države so v preteklih desetih letih zmanjšale porabo energije za 15 do 20 odstotkov, Danska celo za 38 odstotkov. Pri nas pa poraba raste in v tem pogledu je v Evropi pred nami samo Portugalska. Skratka – z energijo razsipavamo, čeprav je nimamo dovolj.

Ni preprosto ugotoviti, zakaj smo v teh stvareh tako lahkomišelní. Očitno pa je, da zagovorniki jedrskih elektrarn preprosto puščajo v nemar možnosti in koristi, ki bi jih prineslo varčevanje oziroma gospodarno ravnanje z energijo, medtem ko so nasprotniki nukleark najbolj odločni na tem področju.

POTUHA EKSTENZIVNOSTI

Po drugi strani pa so sorazmerno nizke cene energije, ki niso bile niti najmanj stimulatívne, in tudi ustaljena navada, da potrošnik plača vse, ker pač nima izbire, vplivale na to, da je energetska varčevanje danes samo privlačna opredelitev za proklamacije in dolgoročne programe. Če upoštevamo energetska vidik, so takšne težnje razumljive, saj ohranjajo naravni monopol elektro gospodarstva in – kar je najbolj zaskrbjujoče – nadaljujejo ekstenzivni način proizvodnje ter s tem povezano uničevanje naravnega bogastva in okolja.

Nič čudnega torej, da je logika, ki je porodila jugoslovanski jedrski program, gradila na naši energetska potratnosti, to je, da bomo potrebovali vse več energije. Pri tem so trdili, da je domač klasični energetska potencial preskromen, čeprav je znano, da je energetska potencial tekočih voda v Jugoslaviji izkoriščen komaj 37-odstotno.

Domači energetska viri torej niso tako zelo skromni in zadoščali bi vsaj za dovolj dolgo prehodno obdobje, v katerem bi se lahko temeljiteje pripravili za morebitni jedrski program. Zdaj namreč zanj nismo dovolj pripravljeni. Izpolniti ne moremo niti dveh osnovnih načel: da bomo zgradili enoten tip nukleark in da bo jugoslovanska indu-

strija z visokim deležem sodelovala pri njihovi graditvi. Upoštevati pa kaže še dejstvo, da nimamo na voljo niti ustreznih kadrov, še manj pa sredstev.

Energetska kriza je zato pravzaprav strukturna kriza našega gospodarstva. Prestrukturiranje domačega gospodarstva bo mogoče kot plansko nalogo doseči le z izrazito ekonomsko infrastrukturo, kamor je treba uvrstiti tudi komunikacijske in informacijske sisteme, pa s prometno infrastrukturo in z zadovoljivim nagrajevanjem delavcev. Sestavni del prestrukturiranja pa ni nazadnje tudi gospodarnejša poraba energije, ki jo je ob primernih vlaganjih mogoče doseči. Po mnenju znane strokovnjaka Miha Tomšiča bi poraba že zdaj lahko zmanjšali za 30 odstotkov v industriji in za 20 odstotkov na področju individualne rabe.

V procesu delovanja nukleark nastajajo nizko-srednje in visoko radioaktivni odpadki. Za ravnanje in skladiščenje teh odpadkov so izdelani zelo natančni in strogi mednarodni predpisi. Do leta 1985 so v JE Krško uskladiščili 2751 sodov nizko radioaktivnih in 1245 sodov srednje radioaktivnih odpadkov. V priročnem skladišču je za te odpadke prostora še za pet let. Po tem roku bo treba te odpadke voziti v zunanje odlagališče, skladišče pa usposobiti za nove odpadke. Za srednje odlagališče nizko in srednjeaktivnih odpadkov je zdaj ugotovljenih 13 možnih lokacij na raznih koncih države: severna Slovenija (okolica Slovenj Gradca, vzhodne Alpe), slavonsko sredogorje (Psunj, Papuk), notranji Dinaridi (srednja in vzhodna Bosna), pogorje eruptivnih kamenin na območju Sokolskih planin v Srbiji, široko območje okrog Valjeva, lokacija v šarplaninskem in rodopskem pogorju (jugozahodno Kosovo in vzhodna Makedonija). Marsikje so proti odlagališčem že ostro nastopili.

KAM Z JEDRSKIMI ODPADKI

Ob tem pa ostaja še docela odprto vprašanje, kam z jedrskimi odpadki. Nihče še ni jasno in glasno povedal, kam bomo jedrske odpadke spravili: bo to v okolici Slovenj Gradca, v Sokolskih planinah v Srbiji ali kje drugje? V svetu je ta čas več kot 300 takšnih skladišč, a vseeno lahko rečemo, da to vprašanje še ni dokončno rešeno, zlasti kar zadeva shranjevanje vi-

soko radioaktivnih jedrskih odpadkov. V razpravi o gradnji jedrskih elektrarn bi morali razčistiti tudi to vprašanje.

Če izvzamemo nevarnost nesreče v nuklearki, so jedrski odpadki namreč problem številka ena, ki pa ga po navadi strokovnjaki namerno potiskajo v kraj, češ, »ko je nuklearka zgrajena, je razumljivo, da je nekje treba zgraditi tudi takšno skladišče«. Hkrati pa pozabljamo tudi na nič manj pomembno vprašanje, kaj bo z JE v Krškem, ko bo njen rok obratovanja potekel.

Naslednje je vprašanje goriva. Cena goriva je na svetovnem trgu za petkrat nižja kot pa doma pridelana »rumena pogača« z Žirovskega vrha. Ta rudnik v preizkusni dobi je zaradi nepopolnega kroga tehnološke vode ekološko sporen, saj potočne usedline kažejo na povprečno vsebnost radija 226 in urana. Sušenje jalovišča pa povečuje v Poljanski dolini koncentracijo radona 222 v zraku.

Černobilska katastrofa je vsaj začasno zavrla prevelike apetite na področju jedrske energije, a ustavila jih ni. Tudi naš jedrski program ostaja za zdaj še naprej v veljavi. Razprava o graditvi jedrskih elektrarn, ki se bo nadaljevala v jeseni, bo morala razčistiti ekonomska, ekološka, politična in druga vprašanja, ne le zaradi nas, ampak zaradi naših zanamcev.

Vsakršno odlaganje teh vprašanj na naslednje srednjeročno obdobje je le izmikanje odločitev. Verjetno ne bomo mogli docela zaloputniti vrata pred jedrsko prihodnostjo, toda v zdajšnjem času bi bilo pametneje, ko bi se še z večjo vnemo posvetili vlaganjem v prestrukturiranje gospodarstva, da bo porabilo čimmanj energije na enoto družbenega proizvoda, to je, da bomo razvijali takšne dejavnosti, ki energetska ne bodo potratne.

In ne nazadnje se ob graditvi jedrskih elektrarn ne odpira le vprašanje energetske oziroma ekonomske politike nasploh, ampak tudi vprašanje javnosti političnega odločanja, vprašanje mednarodnih odnosov, vprašanje znanosti in podobno. In ker je to odločitev, katere posledice bodo čutili tudi prihodnji rodovi, bi morali razmišljati tudi o vprašanju omejevanja izbire za generacije, ki prihajajo za nami.

Slovenija – moja dežela, slovenščina – moj jezik

5. poletna šola slovenskega jezika v Kranju

V julijskih in deloma avgustovskih dneh 1986 je bila v Kranju peta poletna šola slovenskega jezika, v prvi vrsti namenjena otrokom slovenskih izseljencev in delavcev na začasnem delu v tujini. Letos jo je obiskovalo in prejelo spričevala 43 mladih iz 12 držav, kar pisana družina glede na dosedanje znanje slovenščine, glede na odnos do Slovenije in Jugoslavije in tudi glede na samo njihovo osebno zrelost ter izobrazbo. Vodstvo šole in še posebej lektorji so imeli odgovorno delo, da so jih razdelili v težavnostne skupine, kjer je bil način poučevanja pač odvisen od znanja oziroma neznanja slovenščine.

Slovenska izseljenska matica je – kot eden od organizatorjev šole – skrbela za stike s prijavitelji za šolo, na posebnem informativnem dnevu je obiskovalce šole seznanila s svojim delom, ob koncu pa je skupaj z vodstvom šole priredila še sprejem za vse udeležence, na katerem so bila podeljena tudi spričevala. Na tem sprejemu je čestital vsem udeležencem šole za dosežene uspehe in jim zaželel še veliko uspehov pri navezovanju stikov s staro domovino član izvršnega odbora SIM Franc Razdevšek.

Zapišimo še to, da je bila letos večina učencev oziroma udeležencev poletne šole zadovoljna tako s poukom,

bivanjem in celotno zasnovo kakor tudi z znanjem, ki so si ga pridobili. Letos so učenci s pomočjo lektorjev in vzgojiteljev že drugič izdelali tudi lastno glasilo Korenine, ki so izšle v 100 izvodih. Letos je bil glavni urednik tega lista Edgardo A. Billy Gomez iz Argentine.

Upamo, da nam učenci poletne šole oziroma sodelavci lista Korenine ne bodo zamerili, če namesto daljše reportaže ponatisnemo nekaj prispevkov iz letošnje izdaje Korenin.

J. P.

Obiskala sem Slovenijo

Ko sedaj to pišem, mislim na zadnje tedne, ki sem jih preživela v Sloveniji v času poletne šole – z zadovoljstvom in srečo, pomešano z žalostnim občutkom, da se čas našega skupnega doživljanja bliža koncu.

To nam daje v zavest, da moramo vsak dan preživeti v zadovoljstvu in čas tega našega kratkega bivanja kar najbolje uporabiti. Prijatelji, ki smo jih srečali, so prijazni in sočustvujoči. Nikoli še nisem videla toliko posameznih ljudi, združenih v eno veliko družino, ki bi bili tako naravni. To je zelo presenetljivo ob toliko različnih narodnostih in toliko različnih načinih življenja. Toda nekako smo vsi skupaj našli skupen dom v Sloveniji. Ta deže-

la z lepimi gorami in prijaznimi ljudmi sprejme tujce z odprtimi rokami. Počutim se nekako počaščeno, da sem tukaj, in ne morem verjeti, da sprejemam vse te dobrote. Ljudje, ki živijo tukaj, imajo težko življenje; ob tem vidim, kako srečna sem lahko jaz, čeprav so oni videti veseli in zdravi ter vedno pripravljeni, da ti pomagajo – resnično neverjetno.

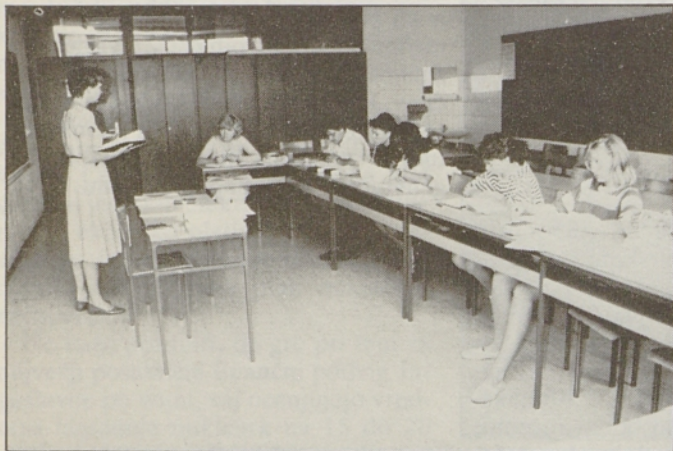
Starost te dežele z gradovi, cerkvami, mesti in knjižnicami, da, Slovenija je moja dežela, ki je ni mogoče pozabiti.

Slovenija je prva dežela, ki sem jo obiskala v Evropi in se počutim počaščena, da sem dobrodošla na tem delčku sveta. To bo prav gotovo zemlja, ki je nikoli ne bom pozabila. Še mnogokrat se želim vrniti.

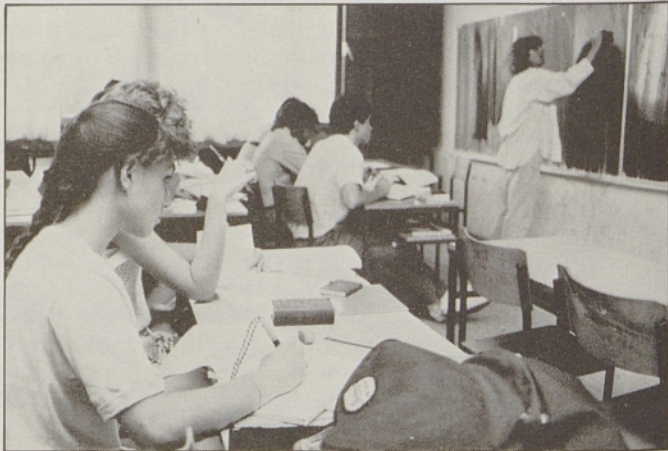
Angelique Van De Laak, Avstralija

Dežela mojih staršev

Moja starša sta bila rojena v Sloveniji, oba v okolici Ilirske Bistrice. Mati je iz družine, kjer je bilo osem otrok. Kot večina družin v tistem obdobju, je bila tudi družina moje mame siromašna. Da bi lažje preživeli, je stari oče odšel služiti kruh v tujino – v Perth, v Avstralijo. To je bila za tiste čase (leta 1929) zelo dolga pot, ki je zahtevala veliko poguma. Oče se je rodil v družini z dvanajstimi otroki. Stari oče je bil sicer invalid iz prve svetovne vojne, vendar so bili razmeroma dobro situirani, saj so imeli mlin in vaško gostilno. V drugi svetovni vojni pa so italijanski vojaki zaradi suma, da vas pomaga partizanom, zažgali nekaj hiš, med katerimi je bila tudi očetova hiša. Tako so izgubili vse.

V učilnici med predavanjem iz slovenske slovnice

Med poukom . . .

V okviru informativnega dneva Slovenske izseljenske matice je udeležence poletne šole obiskala tudi slovenska igralka Draga Potočnjak.

Star slovenski instrument citre je šolarjem predstavil Rado Kokalj

V času težke gospodarske situacije v Jugoslaviji so starši odšli v Avstralijo, kjer živijo že skoraj trideset let. Najprej je odšel oče, čez par let pa še mama. Poročila sta se preko posrednika, tako da je mati prvič videla očeta – svojega moža – šele v Avstraliji.

Večkrat se vračata v domovino, seveda kadar imata čas in denar. Pogosto se spominjata vojne in težkih povojnih časov, ki so vplivali na njuno mladost in kasnejšo odločitev za odhod v tujino. Kljub težkim časom pa imata vrsto lepih spominov na mladost v domovini. Ti spomini so sestavni del njunega sedanjega življenja in jima pomagajo premagovati domotožje. Zaradi velike razlike med načinom življenja v Avstraliji in mladostjo v domovini sta obdržala navade in miselnost iz domovine in v tem smislu vzgajala naju z bratom. Midva se mnogokrat nista strinjala s takim načinom, vendar pa šele sedaj, ko sem odrasla, razumem, zakaj sta morala biti takšna. Pred tridesetimi leti sta zamenjala okolje, ljudi in navade, mladostni spomini pa so jima ostali nedotaknjeni in ločeni od dogodkov v Avstraliji. Obenem mislim, da ju ti spomini ohranjajo mlada, pomagali so jima vzgojiti otroka v tuji deželi in obdržala sta zavest, da sta Slovenca.

Večkratni obiski v Sloveniji ju seznanjajo s spremembami in domovini, vendar te na njune spomine ne vplivajo dosti. Najbrž se ne bosta za stalno vrnila v Slovenijo, saj sta si v Avstraliji ustvarila dom in družino. Gotovo pa se bosta vedno znova vračala na obiske v Slovenijo, deželo svoje mladosti.

Danica Šajn, Avstralija

Slovenščina, kako težko se te učim (ali pismo mami)

Draga mama!

Če bi me včeraj vprašali, če bi se rad učil slovensko, bi bil moj odgovor ne. Nikoli me ni zanimal ta jezik. Nikoli te nisem mogel razumeti, ko si si prizadevala govoriti z mano v svojem materinem jeziku. Kolikokrat sva se prepirala zaradi tega: Kaj me briga slovenščina! Nikoli mi ni bilo treba govoriti slovensko, zato ker se v Latinski Ameriki govori samo špansko in špansko.

Čeprav sem imel priliko, slovenščine nisem uporabljal do nekaj mesecev nazaj. Letos januarja se je nekaj spremenilo v mojem življenjskem načrtu.

Sanje o potovanju, ki sem si ga želel že dolgo, so se uresničile.

Tukaj v Jugoslaviji sem našel novo priložnost, da se naučim svojo materinščino. Seveda mi je pomagala štipendija Slovenske izseljenske matice in vsi ljudje, ki sodelujejo s to organizacijo. Mrzla zima v Ljubljani je bila oder, na katerem sem začel svoj pouk slovenščine. Zdaj se že 7 mesecev v Sloveniji poskušam učiti ta jezik. Poskušam, to pravim zato, ker vsi, ki poznajo slovenščino, vejo, da ni lahka.

V začetku sem študiral z velikim navdušenjem, toda sčasoma sem se počutil obupanega zaradi težav, ki mi jih povzroča študij. Oba tečaja za tuje študente na Filozofski fakulteti nista bila dovolj. Zelo me je motilo pomanjkanje špansko-slovenske literature in učbenikov. Precej so mi pomagali tudi tukaj živeči Argentinci, ki so že prej premagali dejstvo, da morajo govoriti in pisati v misli po slovensko.

Ampak navajen na argentinske študijske metode sem nujno potreboval dvojezični učbenik. Kako naj si predstavljam dvojino, sklanjatve in spregatve, če jih nisem poznal. Več mesecev mi je vzelo, preden sem razumel te posebnosti.

In sedaj sem v Poletni šoli slovenskega jezika našel prav tisto, kar po-

Kristijana Leskovec, Silvija Ivanuscha, obe iz ZR Nemčije, in vzgojiteljica v dijaškem domu

Billi Gomez iz Argentine sprejema spričevalo poletne šole.

Lektorica Martina Križaj in učenka Linda Pestotnik-Cimperman iz ZDA

Podeljevanje spričeval je dogodek, na katerega se učenci skrbno pripravijo. V ozadju član izvršnega odbora SIM Franc Razdevšek.

trebujem: učenje in vaje za sklanjatev. Ta tečaj je zelo učinkovit in zanimiv. V enem mesecu smo predelali ves program slovenščine za tujce iz fakultete, seveda glede na to, da smo že imeli osnove.

Za vse je potreben čas. Čas, ki ga potrebujem za to, da utrdim, kar sem se do sedaj naučil, še ni potekel. Sem optimist: nekoč bom v globini poznal slovenski jezik.

Končno, za vse to, danes in od tukaj, tebi mama, ki si doma: oprosti in najlepša hvala za slovenščino.

Billy Gomez, Argentina

Je slovenščina sploh jezik?

Ali je slovenščina sploh jezik? To je bila globoka večerna debata v tej kulturno-jezikovni organizaciji, ki se imenuje Poletna šola slovenskega jezika. Vojko, mladi italijanski intelektualac z močnimi mazohističnimi nakloni (že dvakrat se je vpisal v to šolo), je prvi

prevzel besedo: »Tukaj ni dvomov. Slovenci govorijo slovensko in se včasih tudi razumejo, torej je slovenščina jezik.« Nato se je oglasil Franki – Pivo: »Strinjam se, konec. Sedaj pa hitro na žur. Imam namreč odličen rum in . . .« – Tukaj je potrebno majhno pojasnilo. V tej šoli so namreč trije Frankiji: omenjeni Pivo (nekateri trdijo, da se s to tekočino tudi umiva, vendar je to čista izmišljotina, ker za to raje uporablja šampanjec; ker pa ga v domu Ivo Lola Ribar ni, se sploh ne umiva), drugi je kanadski Pančo in tretji Fraraank (navodilo za izgovorjavo imena: normalni f, nato r, kot da boste pljunili (če to storite, je še boljše), potem dolgi a, podoben tistemu ki ga izustijo Američani, ko prvič slišijo za sklanjatev (aaaaah?!), nato pa še normalni nk). Oglasil se je znameniti argentinski artist Billy, ki je začel počasi v zelo pomembnem tonu: »Preden se debata konča, bi rad poudaril bistveno ugotovitev, muy važno: slovenščina je v Sloveniji glavni jezik – pri nas v Argentini namreč ni tako

in . . .« Sandy (kanadski fantič, ki se v resnici imenuje Peščenček) je potrdil, da tudi v Kanadi slovenščina ni glavni jezik, vendar mu niso čisto vsi verjeli. Marjeta je namreč trdila, da pri njih na Švedskem zna več ljudi slovenščino kot švedščino (to je prebrala v Anteni), kar je bila za budne poslušalce presenetljiva ugotovitev. Mehičan Tadej (mir) se je ob tradicionalnem Marjetinem smehu zbudil, zmagoslavno izjavil, da je to »čudno, madona!« – in nato naprej spal. Andrej iz Rima je genialno opozoril sodelavce, da to sploh ni bistvo debate. (To sem namreč jaz, in zato ne sme biti presenetljivo, da so pametne izjave v tej diskusiji moje.) Menil je, da gre za to, ali lahko imamo vrsto nelogičnih vokalnih pravil za jezik.

Prosil je za besedo tudi avstralski inženir Freddie, ki si je prej nonšalantno obrisal nos v tisočdinarski bankovec in nato vsem povedal, da nima česa povedati. Potem pa je ta intelektualna debata malo degenerirala in

(nadaljevanje na str. 43)

Spričevala slovenske poletne šole je bila vesela tudi naša Brazilka Ana Paula Salej Gomes.

Vesolja ob uspešno končanem koncu šole kar ni hotelo biti konec . . .

Vse slike: Diego Gomez, Argentina

Grad Grimšče v novi vlogi

Posvojila ga je tovarna Almira za razvoj ročnih del

V Rečici, le dober streljaj od Bleda, stoji sredi mogočnega parka graščina Grimšče, katere zgodovina sega nazaj v 16. stoletje. Še pred nekaj leti so občani negodovali nad njeno negotovo usodo, kajti stara lepota je drvela v propad. Začela je naglo trohneti, ker ni imela pravega gospodarja, da bi skrbel zanjo. Potem so se zanjo zavzeli v tovarni pletenin Almira iz Radovljice, jo obnovili in vanjo med drugim namestili svoj center za razvoj domače obrti, predvsem pletenja.

*

Pobrs kajmo malo po zgodovini. Prvi je grad omenjal naš znani zgodovinar Janez Vajkard Valvazor v svoji Deželi Kranjski. Opisal je takšnega, kakršnega je zgradil Ahac vitez Grimschizki med reformacijo in mu nadal renesančno podobo. Kakšen je bil prvotni dvorec, ki so ga podelili Ortenburžani Nikolaju Grimschizkiju, ne vemo. V prvi polovici 19. stoletja je Janez Nepomuk Grimschizki prizidal fasadi klasicistično trikotno čelo in balkon na štirih stebrih. Dodal je še poseben trakt za služinčad. Konec 19. stoletja je graščino odkupil Jožef Schwegel, domačin iz Zgornjih Gorij pri Bledu, ki si je v avstroogrski monarhiji pridobil visoke naslove. Ta je notranjost graščine preuredil po načrtih znanega arhitekta Fabianija. Po njem jo je podedoval Ivan Švegel, politik in diplomat. Preimenoval jo je v vilo Wilsonio v zahvalo ameriškemu predsedniku, ki je veliko pripomogel, da je Bled v jeseniško okolico po prvi svetovni vojni pripadel Jugoslaviji.

Po vojni je bila graščina Grimšče nacionalizirana. Nekaj časa so v njej prebivali tudi brezdomci, dokler je niso prevzeli muzejski delavci za svoj počitniški dom. Graščina je izgubljala svoj sijaj, sploh pa so izginile starine in na koncu je ostala že brez šip v oknih.

Pred tremi leti je graščina prešla v roke sposobnim ljudem iz radovljiške tovarne pletenin Almira. Čeprav niso imeli kdove kako veliko denarja, so se lotili obnavljanja z veliko volje in srcem. Delavci so zavihali rokave in udarniško postorili marsikaj, da je graščina spet zasijala. Dobila je prenovljeno streho, strop, stenske slike, ki jih je bil čas že skoraj zabrisal. Vgradili so tudi centralno ogrevanje. V graščini je zdaj galerija za občasne

razstave, sicer pa je namenjena predvsem razstavi Almirinih najnovejših kolekcij in ročnih del, pletenin in tapisrij. V eni od soban so uredili tudi poročno dvorano s prelepim rezljanim stropom in s stilnim pohištvom.

V prizidku graščine je Almira uredila lično prodajalno, kjer prodajajo Amirine pletenine in ročne izdelke. Almira ima silen posluh za novitete. Tako je pred tremi leti skupaj z revijo Jano organizirala široko akcijo »Pletemo z Almiro in Jano« in povabila k sodelovanju vse Slovenke, zlasti pa z

del v svojih rokah. Razmišljajo tudi o ličnih spominkih. Manjka jim še gostinski objekt. Po načrtih naj bi kmalu odprli majhno okrepčevalnico s sedeži na prostem, ki bo še kako prav prišla obiskovalcem.

Teh pa se ne manjka, zlasti ne poleti, ko se turisti namenjajo peš z Bleda v Grimšče. Ta postaja zanimiva turistična točka in lani so naštel čez 20 tisoč obiskovalcev. Ko bodo uredili še park, bo to resnično privlačen kraj. Okrog graščine je namreč vrsta visokih, tudi eksotičnih dreves, vendar je

Gorenjskega, ki pletejo in kvačkajo. Potem je priredila razstavo teh izdelkov v graščini in prišlo si jo je ogledat kar 15.000 obiskovalcev. Zanimanje za ročna dela je pri nas vse večje in s to akcijo si je Almira pridobila čez 500 žensk, ki zdaj pletejo in kvačkajo po modelih znane Almirine modne kreatorke Vesne Ilgo-Gabersčik in to predvsem iz domače volne. Tako so obudili tradicijo pletenja na Gorenjskem in zdaj spodbujajo še rejo jezersko-solčavskih ovc, ki dajejo kvalitetno volno.

V nekdanjem gospodarskem splotju so uredili center za razvoj domače obrti. Sem prihajajo pletilje po volno in modele in kooperacija se razvija v zadovoljstvo tovarne in žensk, ki tako dodatno zaslužijo s pletenjem. Zdaj ssem vključujejo tudi ročno tkanje in sploh bi radi držali vse niti ročnih

gozdiček zanemarjen, prav tako tudi ribnik. Pričakujejo, da se bodo zanj zavzeli blejski gozdarji in dodali piko na i tej graščini, ki je končno zaslužila svoje ime.

Presenečenje

- In kako ste se imeli ob praznovanju vajine obletnice poroke, Mimi?
- Tokrat me je pa mož presenetil . . .
- S kom pa?

Dediščina

- Neverjetno: Jaka je umrl in vse zapustil družbi!
- Nemogoče! Kaj pa?
- Štiri nepreskrbljene otroke!

Pripoved o skali Igli

Kamenita igla nad rečico Savinjo – Po tradiciji, naj bi z njo šivala velikanova žena.

Komaj streljaj od lepe gorske vasiče Luče v Gornjesavinjski dolini se ozka in zavita cesta, ki vodi naprej v zatrep Logarske doline, nenadoma vtesni v

skalni tesni. Komajda, da je še prostora za cesto ob šumni gorski rečici Savinji, ki jo napajajo ledeniki tam nad pečevnato krnico Okrešelj. Kjer pa se

dolina najbolj zoži, nas nenadoma oklenejo navpične skalne stene in stisnejo v svoj objem penečo Savinjo ter ozki asfaltni trak ceste.

Ne več kot slabe štiri kilometre iz vasi Luč, preide soteska v slikoviti kanjon, ki loči Raduho od osrednjih Savinjskih oziroma Kamniških grintovcev. Tam pa, kjer je dolina najožja, kjer se zdi popotniku, da stopa skozi orjaška kamenita vrata v osrčje klisure rečice Savinje, vstane pred nami na desni strani slikovita Igla. Naravno čudo prirode, vitek skalnat steber, ob katerem je ob strmi kamniti steni navpična špranja Igla. Skozi njo je še pred izgradnjo vozne ceste, vodila drzna pešpot iz Luč do Solčave. In blizu tam ob slikoviti skalni podobi, vre na dan Presihajoči studenec, ki pa bruha vodo le ob povprečni visoki vodi Savinje, ko se 8 do 10 minut polni in le približno dve minuti prazni. V severnem ostenju kanjona na desnem bregu Savinje pa zija v pečevju kraška Erjavčeva luknja. V njej in v zgornji Trebiški Zijavki najdemo kosti jamskega medveda pa tudi redke jamske hrošče. Tik za impozantno Iglo pa nas pritegne zanimiva razpoka za Teberskim mostom, po kateri je menda vozaril vrag, kakor navaja stara ljudska pripovedka.

VELEBABINA IGLA

Še je med okoliškim življem ohranjena stara pripoved, da je Iglo v klisuri Savinje tjakaj zapičil pobesneli velikan z Raduhe. Bilo pa je tako:

»Na Raduhi planini je živel velikan, ki je bil takšen hrust, da je v hosti izpulil smreko, osmukal njene veje – pa je imel popotno palico. Potikal se je po hostah med Lučami in Solčavo ter lovil medvede, gamse in jelene, si jih pekel na ražnju in se mastil, žejo pa si je gasil v Savinji.

Vsega je imel, le žene ni imel. A tudi ženo je dobil. Toliko časa se je klatil po hostah Savinjske doline, da jo je našel, ki mu je bila všeč.

Velikanova žena je bila takšna baba, da je bila višja kot najvišja smreka, a vendarle je svojemu možu segala komaj do ramen. Kadar je velikanu prala hlače dopetače, je Savinja tri dni in tri noči umazana tekla skozi Luče. Srajce velikan ni imel, ker so ga grele

O znameniti skali Igli v ustju Logarske doline je ljudska domišljija gotovo napletla še vrsto drugih zanimivih pripovedk, ki so pa se do danes že vse pozabile.

dlake, s katerimi je bil poraščen po širokem hrbtu in po močnih prsih. A neke mrzle zime si je tudi srajco zaželel. Prosil je svojo ženo Velibabo, naj mu jo sešije, ona pa je rekla:

»Kako naj ti sešijem srajco, ko pa nimam igle!« Takrat se je velikan povzpел na vrh Raduhe in od vrha skalnate gore odtrgal veliko skalo ter jo ogloidal, da je postala okrogla kakor igla. Potlej je iz dneva v dan pohajal na lov, dokler ni pobil s svojo popotno palico toliko divjadi, da je bilo dovolj odrtih kož za srajco. Dal je kože in iglo Velibabi ter velel:

»Takšno srajco mi sešij, da me tudi v najhujši zimi ne bo zeblo!« Velibaba je nabirala v hosti dolge in debele vitice srobotovine, jih vdevala v iglo in šivala iz dneva v dan, da bi možu sešila srajco.

A preden je srajco končala, se je od vrha Raduhe planine odtrgala skalina, zgrmela na frato, kjer je sedela Velibaba, ter jo ubila.

Ko se je velikan vrnil z lova na domačo frato in zagledal mrtvo ženo, je zatulil, da je odmevalo od planin. Žalosten in besen je pograbil iglo ter jo zalučal v dolino, da se je ob cesti nad Savinjo zapiknila v zemljo, kjer je še danes. On pa se je skr'il v zijavko, da ga nikoli več ni videla živa duša.

Medvede, merjasce, jelene in gamse pa še zmeraj lovi po raduških hostah, jih peče na ražnju in se z njimi masti.

Žeje pa si nič več ne gasi v Savinji. Pit hodi v podzemno luknjo, kjer se nabira voda presihajočega studenca. Kakor upade voda v tem studencu, takrat si gasi žejo v zijavki . . .«

PRIPOVED JE PRAVLJIČNA

Pripovedka, ki jo je zapisal Lojze Zupanc v zbirki pravljic iz Savinjske doline, pod naslovom Povodni mož v Savinji, je pravljica. V njej namreč nastopajo mitološka bitja kot je velikan z Raduhe in njegova žena Velibaba. V pripovedi se pojavljajo tudi ljudska števila. Velebaba je prala velikanove hlače in Savinja je tekla umazana tri dni in tri noči. Zdi se, da je v pripovedki ohranjenega precej ljudskega izročila, ki pa ga je pisatelj Zupanc gotovo po svoje dopolnil. V tradiciji je namreč ohranjen pravzaprav le podatek, da je skalna tvorba Igla ob rečici Savinji davno tega stala visoko vrh Raduhe, potem pa jo je velikan s planine zagnal v dolino.

Da je preprosta ljudska domišljija napletla v zvezi z markantnimi skalnimi tvorbami skrivnostne pripovedke, ni na slovenskih tleh nič izrednega. Tako so na primer preprosti ljudje »iznašli« tudi mistično pripoved o Stenah na Veliki gori nad Ribnico, podobna pripoved pa se je v drobcih ohranila tudi o skalnatih tvorbah nad Višnjo goro.

Še zanimivejša pa je pripoved o Presihajočem studencu blizu Igle, kjer naj bi vodni izvor srkal velikan z Raduhe, ki se je po ljudskem verovanju preselil v zijavko v bližini.

Podobna pripovedka namreč kroži tudi o Zmajevi oziroma Lintvernovi jami pri Vrhniku nad Ljubljano, kjer naj bi vodo v presihajočem izviru ustavljal zmaj s svojim trupom. Sicer pa takšni presihajoči izviri v Sloveniji niso nič izrednega. Tako je presihajoči studenec tudi znamenita Gospičična na Gorjancih, ki ga omenja Janez Trdina v zbirki Bajke in povesti o Gorjancih, kakor tudi kraški izvor Prumkovec v Rakovem Škocjanu pri Cerknici. Zadnje ime etimologi zato izvajajo iz besede »plumkovec«, kar naj bi pomenilo studenec, ki občasno pljuva iz sebe vodo.

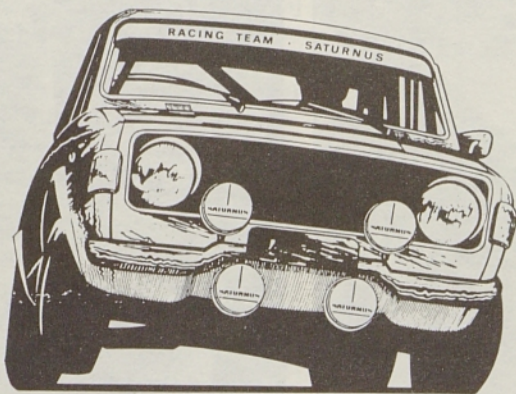
V tradiciji pa se je vse do danes ohranila tudi vera, da je impozantna Igla ob rečici Savinji povezana s hudičem, ki je tamkaj v razpoki za Taberskim mostom vozaril za okoliške kmete. Zdi se, da je kameniti osamelec povezan z nekim davnim prekletstvom, ki pa ga v ustnem izročilu okoliškega življa nisem več mogel odkriti.

Eno pa je gotovo. O skali Igli v kanjonu rečice Savinje je bilo svojčas gotovo ohranjenih več zanimivih pripovedk, bajk ali celo legend, ki pa so se do danes domala pozabile.

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA
EMBALAŽA
AVTOOPREMA

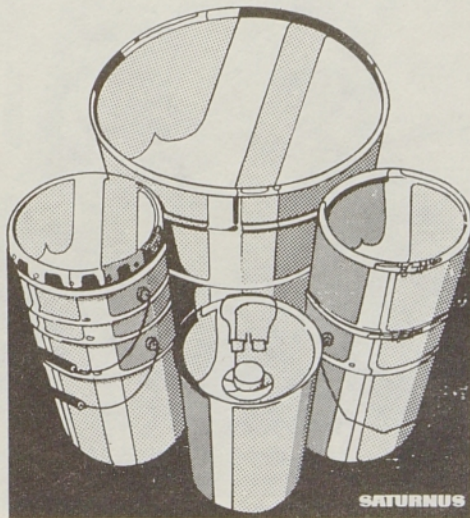
SATURNUS

Ob železnici 16 61110 LJUBLJANA

Telegram: saturnus ljubljana

Telex: 31208 yu saturn

Telefon: national YU (061) 444 466
international +38 61 444 466

Lepote slovenskih vasi

Šentvid pri Stični

Odkar so v Šentvidu pri Stični vsakoletni nastopi pevskih zborov, je postala vas nekoliko bolj znana, kljub temu pa mnogi ne vedo dosti o njej. Arheologi so odkrili na območju Šentvida pri Stični številne gomile venetskih Ilirov z različnimi pridatki. Pri cerkvi sv. Roka so našli na prazgodovinsko naselje. Nekje v bližini naj bi bila rimska postaja, mimo katere je vodila cesta Emona–Siscia.

Kot nekateri drugi kraji, je bil tudi Šentvid pri Stični v preteklosti za določen čas pomembnejši, kot je dandanes. Leta 1140 naj bi bil celo trg in imel svoj lasten pečat, sodstvo in tri sejme letno. Trg naj bi bil še 1475. leta, ko je bil že podrejen višnjegorskemu trgu. Nekaj let zatem je izgubil še letne sejme kot malce poprej sodnika.

Zdaj je Šentvid pri Stični omenjen kot vas, 3 kilometre iz Ivančne gorice. Nasploh pa je težko reči, kdaj je naselje še vas, kdaj že trg. Res je tudi, da so se nekatere vasi v zadnjem času močno razširile in bi po obsegu lahko že postale trg.

V Šentvidu pri Stični je še več arhitekturno zanimivih hiš. Te so v glavnem v najstarejšem delu vasi, Starem trgu. Ta je krog cerkve sv. Roka in pokopališča ob cerkvi. V eni tej starih razmajanih hiš stanuje Frančiška Klemenčič – hiša nosi številko 76. Ko sva

se s fotoreporterjem Marjanom Cigličem približala hiši in si zvedavo ogledovala »gang«, je dejala: »Bolje, da ne lezete tja, kdo ve, če bo zdržal.«

Del stare, privlačne hiše pa je eden od Šentvidčanov enostavno »odrezal« in zraven postavil novo hišo. To ni edini tak primer, v naših vaseh sem nanj naletela še nekajkrat.

Čisto slučajno sva s fotoreporterjem zavila tudi na dvorišče tovarne Iskra – industrije baterij, Zmaj. Kar ostrmela sva nad imenitnostjo tega dvorišča. »To stavbo smo kupili pred nekaj leti. Prej je bila v privatni lasti, ostali proizvodni prostori so državni že od 1946. leta. V tej stavbi je zdaj zgoraj uprava, spodaj družbena prehrana,« je dejal direktor Jože Hren. Na steni njegove pisarne visi stara obledelna fotografija. Kaže nekdanjo tovarno usnja Josip Lavrič, v kateri zdaj delajo baterije. Usnjarna je prenehala z delom med drugo svetovno vojno.

In kot da bi uganil, kaj hočem še vprašati, je Jože Hren dodal: »Stavba v kateri smo, ni spomeniško zaščitena. Bo pa ostala še nekaj časa takšna kot je in dvorišče tudi. Vzdržujemo vse, kolikor pač moremo. Nimamo uničevalskih namenov. Tja do leta 1990 bo ta del ostal nespremenjen.« Hvalevredno, čeprav je škoda, da stavba ni bila pridobljena in namenjena za kaj drugega.

Vasi Šentvid pri Stični je v okras tudi več lesenih skulptur, ena od teh stoji tudi pred osnovno šolo.

Vse slike: Marjan Ciglič

Šentvid pri Stični – za zidom je pokopališče, viden pa je tudi del cerkve sv. Roka.

Lepo urejen park ob prostorih tovarne baterij Zmaj v Šentvidu

Zvon-vojni jetnik vendarle doma

Sončna nedelja, 3. avgusta 1986 bo za vaščane male vasice Topolc ob reki Reki pri Ilirski Bistrici gotovo ostala v neizbrisnem spominu. V vas se je vrnil 375 let stari vaški zvon – »vojni ujetnik s številko 571«, ki so ga italijanske okupacijske oblasti grobo snele z zvonika pred 44 leti. Zvon je srečno ušel talilni peči v Vidmu v Italiji, prestal vojno viхро in znova našel pot v svojo domačo vas, na svoje stoletno mesto. Marljivi vaščani so tudi za to priložnost pohiteli z obnavljanjem svoje stare srednjeveške vaške cerkvice in jo zgolj s svojim delom in prispevki temeljito obnovili.

Sama slovesnost pred cerkvijo pa se je sprevrgla v pravcati narodni praznik. V soncu se je belila cerkev sv. Štefana, pred njo slavalok s pozdravom vrnitvi starega zvona, mlaji, zastave, mladi fantje in dekleta s cvetjem na prsih, okrašeni vozovi in tako težko pričakovani stari zvon vsa v cvetju, katerega prihod je napovedalo pritrkovanje z edinim zvonom, ki so ga Italijani pustili v zvoniku. Ganljivi prizor, ki je tudi marsikateremu mlademu srcu izvalil solzo sreče.

Mrzeli in mračni pa je moral biti tisti davni 1. december 1942, ko so italijanski oblastniki grobo snemali zvonove tudi z zvonikov v Bistriški dolini. Grob je bil tudi predpis, ki je zahteval, da se v interesu tuje vsiljene in osovražene domovine odda iz vsakega zvonika najmanj 55% celotne teže zvonov. Istra in Slovensko Primorje je tedaj moralo pristati na novo žrtev – odvzetih je bilo skoraj 1400 zvonov. Žalost je napolnila srca naših ljudi, ki so nemočno gledali svoje oblastnike, kako grobo mečejo zvonove iz zvonikov. Od njih so se poslavljali za vedno, saj so vedeli, da jih vodijo le še do topilne peči v severno Italijo.

Pa vendar sta nekaterim zvonovom slučaj in kdo ve katera srečna okoliščina prizanesla uničujočo talilno peč. Peščica le-teh pa je bila že leta 1961 vrnjena v našo državo. Z nekaterimi zvonovi iz Slovenije je tedaj pripotoval tudi stari zvon podružnične cerkvice sv. Štefana s Topolca. Smola, namesto da bi našel pot domov, so ga postavili skupaj z drugimi 33 zvonovi s poldruge hrvatske Istre v pazinsko muzejsko zbirko in zbirko namenili turističnemu ogledu.

Naključni obisk domačina in odkritje topolškega zvona v omenjeni zbirki je seveda sprožilo akcijo, da bi zvon vendarle srečno končal svojo pot voj-

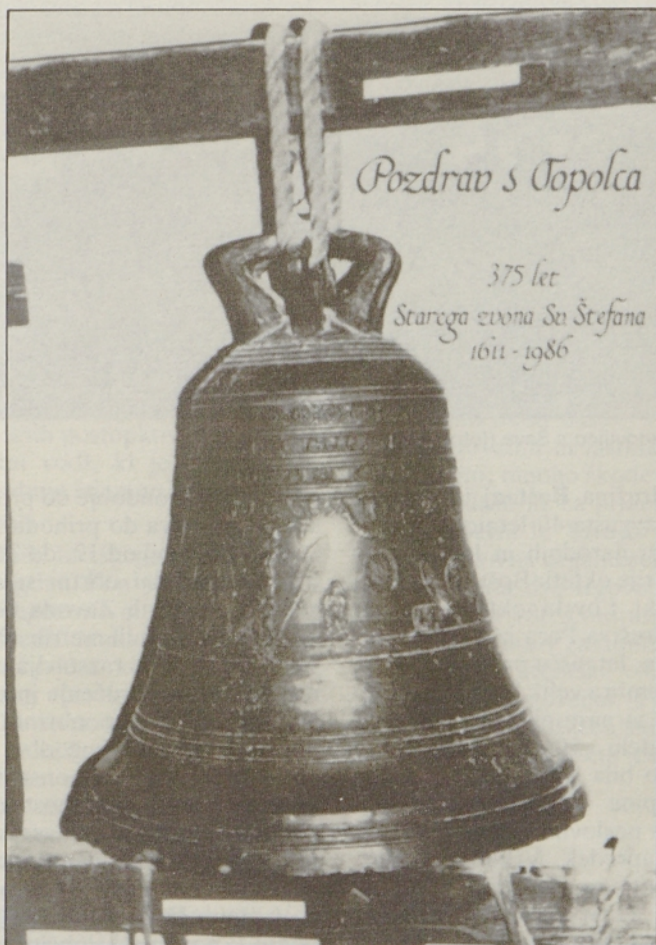
nega ujetnika v domačem kraju. Kar dve leti je bilo treba premagovati premnoge administrativne ovire, da so zvon in krajani Topolca doživeli svoj veliki praznik.

Toliko bolj so bili vaščani Topolca vztrajni pri zahtevanju svojega starega zvona, ker so vedeli, da gre v njihovem primeru tudi za pomembno kulturno-umetniško dediščino. Zvon je bil izdelan že leta 1611 v livarski delavnici mojstra Petra de Utina starejšega v italijanskem Vidmu. S svojo častitljivo starostjo in umetniško izdelavo sodi med najlepše zvonove nekdanje Benečije in Julijske krajine, kot je moč prečitati v publikaciji Videmskega muzeja »Campane antiche della Venezia Giulia«, ki opisu topolškega zvona namenja kar šest strani. Zvon je težak 154 kg, visok 76 cm in z izredno bogato reliefno dekoracijo sakralne vsebine. Zvon je kar pol stoletja starejši od

najstarejšega datuma na sedanji srednjeveški cerkvici in je pred tem visel in zvonil v zvoniku stare topolške cerkvice na poldrugi kilometer oddaljeni Mežnarji. Zaradi odročnosti pa so vaščani Topolca zgradili sedanjo cerkev okrog leta 1650.

Za topolškega vojnega ujetnika se je torej šele s prvo avgustovsko nedeljo srečno končala druga svetovna vojna. Vaščani pa so mu zaželeli, da ga iz domačega kraja ne bi nikoli več spravila nobena sila.

V želji, da bi popravili še kakšno podobno vojno krivico, so vneti domačini našli še peščico zvonov v videmskem muzeju. Med temi je tudi zvon iz Vrbova pri Ilirski Bistrici, Slavinj pri Postojni in nekateri drugi. Tudi vaščani teh vasi pričakujejo, da bodo nekoč doživeli srečen dan, kot so ga Topolčani!

Stari topolški zvon je bil kar 25 let v pazinski muzejski zbirki, kjer je izstopal po velikosti in lepoti umetniške izdelave.

Odslej bo znova v domačem zvoniku, od koder so ga italijanske okupacijske oblasti na silo odvzele pred 44 leti.

V tovarni salonita Salonit v **Anhovem** na bregu Soče so vgradili sodobno čistilno napravo, ki bo skrbela za to, da bo v »bistro hči planin« pritekala čista voda brez azbestnih vlaken in drugih anorganskih primesi. Naprava bo stala okoli 260 milijonov dinarjev.

Na tradicionalnem prazniku folklo-re v **Beltincih** v Prekmurju se je letos v avgustu zbralo več tisoč obiskovalcev. Poleg domačih so nastopali gostje z Madžarske, Poljske in Čehoslovaške. S pomočjo slovenskega inštituta za narodopisno gradivo pri Akademiji znanosti in umetnosti so priredili tudi etnografsko razstavo »Žetev in mlačev v Beltincih« v stari 'cimprani' Šipoševi hiši. V Beltincih so letos proslavili tudi 100-letnico gasilstva, na kateri je nastopal znani ansambel bratov Avsenik.

Zaradi pomanjkanja cinka na jugoslovanskem tržišču se je tovarna Cinkarna iz **Celja** odločila za sovlaganje v gradnjo rudnika svinca in cinka Toranica v Krivi Palanki v Makedoniji. Rudnik oskrbuje Cinkarno s cinkom že zdaj, čeprav bo naložba končana sredi leta 1987, na leto dobijo iz Makedonije 4.000 ton cinka, po naložbi pa ga bodo dobivali po 5.000 ton letno.

Pod strokovnim vodstvom Pokrajinskega muzeja iz **Celja** so zaključili obnovitvena dela pri arheoloških najdiščih na Rifniku nad Šentjurjem. Najdbišče je bogato s predmeti plemena Vzhodnih Gotov. Najprej so odkrili prazgodovinsko naselbino, kasneje pa še poznoantično, skupaj z grobiščem. Poznoantična naselbina je obstajala na Rifniku od konca prvega do srede 6. stoletja, do prihoda Slovanov. Grobiš-

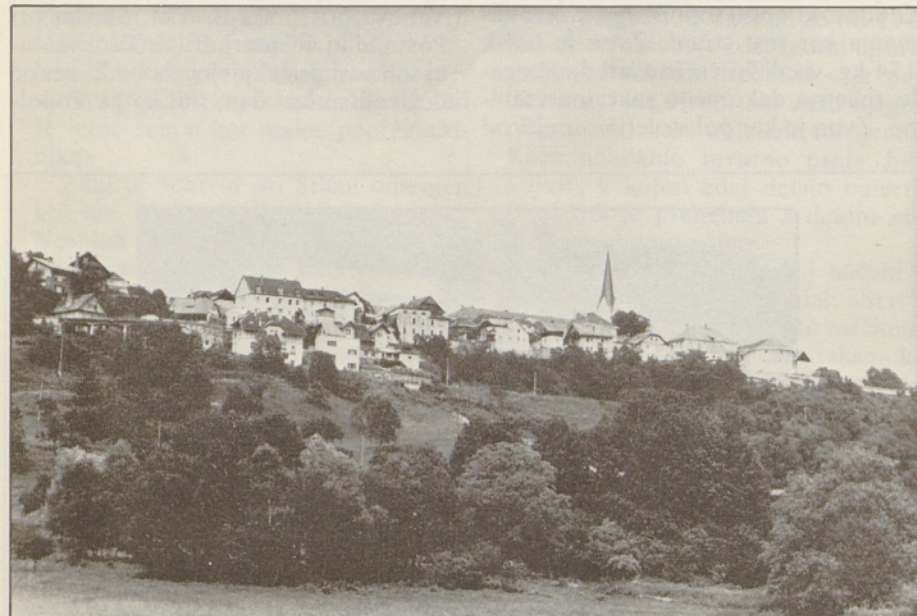
zemlje, menjalno vrednost in vrednost parcel v dinarjih po kvadratnem metru. Z lastniki parcel se dogovarjajo in zbirajo želje za novo razdelitev zemljišč. Komasaški projekt v Globodolu zajema 253 hektarov zemljišč in blizu 200 lastnikov. Zložba parcel je prvi tovrstni poseg v novomeški občini.

Na 24. Kmetijsko Živilskem sejmu v **Gornji Radgoni** je sedemčlanska komisija ocenjevala 52 vzorcev belega vina, 7 pozne trgatve, 2 izbora in 13 vzorcev rdečega vina. Pridelali so jih v naslednjih slovenskih okoliših: dolenskem, bizeljskem, mariborskem, radgonsko-kapelskem, ljutomersko-ormoškem, v lendavskih, štrigovskih, prekmurskih in strehovskih gorica, gornjih in srednjih Slovenskih gorica, goriških Brdih, v bizeljsko-sremskem, virštanskem, koprskem in kraškem. Rekord je Stanko Čurin, ki je dobil za 8 vzorcev vin oceno 18, renski rizling pozne trgatve pa je dobil najvišjo oceno prireditve 19,1. Drugi najboljši vinogradnik je Franc Portner, ki je dobil oceno nad 18 za beli pinot in renski rizling, Albina in Avgust Bobnja pa sta prejela za sauvignon oceno 18 itd. Boris Lisjak je dobil najvišjo oceno za rdeče vino – 18, in sicer za kraški teran.

Na **Kočevskem** se je po drugi svetovni vojni zaraslo v gozd okoli 30.000 ha kmetijskih površin. Pred vojno je bilo od skupnih površin še 57,1% kmetijskih. Od vseh 76.592 ha površin, ki jih ima občina Kočevje, jih je za kmetijsko proizvodnjo 13.262 ha, za gozd 62.162 ha in 1.168 ha zazidalnih urbanih površin. V dolgoročnem razvoju občine je tudi zamisel, da morajo na 1.851 ha organizirati 12 združenih kmetov in povečati zasebno pobudo, da bi ohranili zapuščeni kmetijski prostor (vasi) pred nadaljnjim zaraščanjem in ga poselili.

Prešernovo gledališče v **Kranju** je vključilo v novo gledališko sezono šest predstav: Vitomila Zupana 'Bele rakete letijo nad Amsterdam', Avgusta Strindberga 'Gospodična Julija', Jožeta Snoja 'Gabriel in Mihael'. Te predstave bodo igrali domači igralci. Ostale predstave bodo igrali člani drugih slovenskih gledališč na gostovanjih. To so Slovensko ljudsko gledališče Celje, SNG Drama Ljubljana in PDG Nova Gorica.

Trgovsko podjetje Merkur iz **Kranja** je povezano v družbenem in zasebnem sektorju s 150 kooperanti, predvsem predelovalci plastike in kovin ter izdelovalci elektroelementov. Z okoli 250 kooperanti sodeluje tudi Iskra-Kibernetika, Iskra-Telematika pa s 170. Industrija, trgovina in obrt se povezujejo

Pogled na Radovljico s Save (foto: Diego Gomez)

Lovska družina **Boštanj** je praznovala konec avgusta 40-letnico obstoja. Na koncertu narodnih in lovskih pesmi so peli trije okteti: Boštanski fantje, študentski Lovski oktet in oktet Lovskega društva Peca iz Mežice.

Na **Brniku**, letališču pri Ljubljani, je bil 14. septembra velik letalski miting, na katerem je nastopilo v civilnem in vojaškem delu 50 različnih letal. Atrakcija so bila letala vojaške akrobatske skupine »Leteče zvezde«. V športnem in poslovnem letalstvu je viden velik napredek. Vrhunske zmogljivosti letenja so prikazali piloti na letalu MIG 21 in helikopterju ANT. Prireditve na Brniku so potekale v počastitev 100-letnice rojstva slovenskega pionirja letenja Edvarda Rusjana. Razstavo o njegovem življenju in delu je pripravil publicist Sandi Sitar.

če pojesnuje obdobje od propada rimskega cesarstva do prihoda Slovanov.

V **Celju** je bil od 12. do 21. septembra mednarodni obrtni sejem v razstavnih prostorih Zavoda Golovec na 23.000 kvadratnih metrih. Predstavilo se je okoli 850 razstavljalcev. Posamezna obrtna združenja in zadruga so kot sekcije Zveze obrtnih združenj Slovenije sklepala pogodbe, pripravila posvetovanje in demonstrirala svoje izdelke. Veliko pozornost so posvetili vključevanju naših delavcev, ki se vračajo iz tujine in se nameravajo ukvarjati z drobnim gospodarstvom.

V krajih **Dol, Mokro polje** in **Globodol** v novomeški občini so začeli z združevanjem zemljišč za skupno obdelovanje, pri čemer bodo dobili kmetje v zameno druga zemljišča. Najtežje je določati vrednostne razrede

v bolj organiziran sistem, imajo pa težave s preskrbo s surovinami, ki jih uvažajo, zato tudi proizvodne zmogljivosti niso povsem izkoriščene.

V občini **Krško** je 480 kooperantov kršega Agrokombinata pridelalo poprečno dobri dve toni pšenice na hektar. Neugodno vreme in bolezni žit so vplivale na manjši pridelek, tako da od načrtovanih 100 ton, ki so jih nameravali odkupiti s 400 ha površin kmetov, niso mogli izpolniti plana, dosegli so ga le 75 odstotno.

V črnomaljski občini je toča dodobra oklestila pridelke sredi avgusta. Neurje je divjalo po poljih od **Krasinca** do **Gribelj**, prizadelo pa je tudi **Roženec**, **Pako**, **Zastavo**, **Pavičiče**, **Dolenjo vas** in **Lokve**. Na poljih okrog Gribelj je bilo uničeno skoraj 200 hektarov koruze, hektar tobaka, pet hektarjev ajde, dve tretjini sadja in druge kulture. Kmetje, ki jim je uničilo silažno koruzo, bodo ostali za letos brez hrane za živino.

Gradbeno podjetje Gradis iz **Ljubljane** gradi za Kartonažno tovarno Ljubljana nov obrat potiskane embalaže. Objekt ima tloris 110 x 60 metrov in bo imel 7.750 kvadratnih metrov uporabnih površin. Gradijo ga na 85.000 kvadratnih metrih površine, ki je rezervirana za nadaljnji razvoj Kartonažne, v občini Ljubljana Moste-Polje. V novo stavbo se bo preselil sedanjí obrat potiskane embalaže, ki ima zdaj svoj sedež sredi Ljubljane, ob poslopiju RTV.

Konec avgusta se je začel v **Ljubljani** 4. mednarodni simpozij mikrobne ekologije (ISME 4). Udeležilo se ga je več kot 800 strokovnjakov iz 46 držav. Obravnavali so najnovejše dosežke v zvezi z mikroorganizmi in njihovo dejavnostjo v naravnih sistemih. Kar 640 udeležencev je predstavilo svoje prispevke na sekcijah in predavanjih, prikazali so filme, video posnetke in vodili razprave.

Na mednarodni vinski sejem, ki je bil od 29. avgusta do 5. septembra v **Ljubljani**, so proizvajalci vin z vsega sveta poslali okoli 1.200 vzorcev, ki so jih ocenile tri mednarodne komisije.

Občina **Metlika** se ponaša z najboljšimi gospodarskimi rezultati v prvih šestih mesecih tega leta. Metličani nimajo niti enega podjetja, ki bi v tem času poslovalo z izgubo. Fizični obseg proizvodnje so v primeri z lanskim letom povečali za 3,3 odstotka, osebne odhode pa si niso povečevali više od povprečja. Povprečni osebni dohodek na zaposlenega znaša zdaj 82.513 dinarjev, v regiji pa 85.780 dinarjev.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije in Radio-Tednik **Ptuj** sta bila prire-

ditelja 17. slovenskega festivala domače zabavne glasbe, ki je potekal na Ptuju od 5. do 7. septembra na dvorišču ptujskega minoritskega samostana. Poleg festivala so priredili tudi predavanje o godcih in godčevstvu na Slovenskem.

V najlepši gotski cerkvi na Slovenskem, **Ptujski Gori** so konec avgusta nastopili mladi francoski glasbeniki iz Viersona z zborom in orkestrom Les Volontaires, ki ga je vodil Jean Fouquet. Tako so vrnili obisk pevskemu mladinskemu zboru Srednješolskega centra na Ptuju, ki je gostoval spomladi v Franciji pod vodstvom Darje Kotter. S svojim nastopom na Ptuju so francoski gostje uradno odprli letošnja 14. ptujska kulturna srečanja.

Zgodovinsko Miklovo hišo v **Ribnici** nameravajo preurediti v občinsko kulturno središče. V pritličju bi bila večja razstavna galerija, v kateri bi prirejali tudi koncerte, predstave in predavanja, v kleti pa bi nastalo gostišče in klub. Ostali prostori bi bili za knjižnico, čitalnico in prirejanje literarnih večerov. Letos bodo obnovili streho, drugo leto pa fasado. Za izvedbo celotne zamisli jim močno primanjkuje denarja.

Na 2. evropskem simpoziju o magneziju, ki je bil v Stockholmu konec maja letos, so predstavniki zdravilišča **Rogaška Slatina** spregovorili in predstavili zdravilno vodo »Donat Mg«, ki izvira v Rogaški, kjer imajo tudi polnilnico. Na simpoziju je sodelovalo več kot 200 zdravnikov, biokemikov in strokovnjakov iz vse Evrope, udeležili pa so se ga tudi Izraelci, Kanadčani in Američani. Rogaška Slatina tako pridobiva mednarodni renome, ne le po vrsti zdravilnih postopkov, pač pa tudi po zdravilni vodi, ki jo izvažajo po svetu in vsebuje izjemno veliko količino magnezija.

Predsednik izvršnega sveta občine **Sežana** Bogdan Fon je ob prazniku občine spregovoril o razvoju, ki jih čaka. Posvetili bodo več pozornosti 'obrobni krajem' kot so Brkini, del Krasa okrog Komna in Štanjela ter Čičarija. Ta območja morajo oskrbeti predvsem s cestami, vodo, telefoni, najvažnejše investicije pa bodo v kmetijstvu, kjer se bodo zavzeli za večji pridelek terana, mleka, sadja in mesa. Kmalu bodo dogradili Kulturni center Srečko Kosovel, ki bo postal regionalno in tudi zamejsko središče. Tudi industrija rabi spodbudo. V »Krasmetal« bodo preusmerili proizvodnjo, sežanska Iskra bo poskrbela za nove programe, v Kobilarni Lipica bodo odprli brezcarinsko trgovino.

Na mednarodnem kongresu speleologov, ki je bil v začetku avgusta v Barceloni in se ga je udeležilo 2.400 strokovnjakov iz 60 držav, je Albin Debevec, predsednik TOP Portorož, predstavil lepoto **Škocjanskih jam**. Posebna komisija UNESCO si je te jame ogledala in podala o njih svoje poročilo, na osnovi katerega bodo uvrščene na seznam naravnih, zaščitnih spomenikov pod okriljem UNESCO kot prvi naravni spomenik v Sloveniji. Kot naravna spomenika sta na tem seznamu že Plitvička jezera in Durmitor.

V občini Sevnica je v krajih **Loka**, **Breg**, **Kompolje** neurje s točo dva dni pred obiranjem v avgustu oklestila hmelj. Namesto načrtovanih 140 ton kobiljic jih je bilo mnogo manj.

Na letošnjem poletnem filmskem festivalu v Pulju smo **Slovenci** dobili dve zlati areni, in sicer Irena Felicijan za kostume v Tomašičevem filmu »Kormoran« in Matjaž Janežič za ton v istem filmu. Pri podeljevanju nagrad so bila mnoga nesoglasja, najboljši slovenski filmi predvajani v Pulju, kakršna sta »Christophoros« in Poletje v školjki, so poželi priznanja po festivalu na tujih tleh.

Tovarna bele tehnike Gorenje iz **Velenja** je odprla svojo podružnico v bosanskem Bihaću, kjer izdelajo na dan 1.300 hladilnikov in zmrzovalnikov, letna proizvodnja pa je planirana na 300.000.

Neurje, ki je divjalo konec avgusta na **Vrhniki**, **Hotedršici**, **Logatcu** in drugih krajih vrhniške in logaške občine, je povzročilo za 10 milijard škode. Veter je podiral stare hiše, odkrival nove, v vrhniški občini jih je bilo poškodovanih okoli tristo. Večina jih je bila zavarovanih in lastniki so prejeli odškodnino, mnogo škode pa se ne da povrniti, zlasti ne za pridelke.

V **Šempetru** in **Vrtojbi** na Primorskem je delovna organizacija Primorje Gorica odprla dve trgovini, prva ima 90, druga pa 180 kvadratnih metrov. Oba objekta sta v zakloniščih, zgrajenih za primer atomske vojne, zdaj pa bosta služila trgovcem. Pomanjkanje denarja in slaba oskrba sta vzroka, da so se odločili ta objekta izkoristiti tudi v druge namene.

V osrčju vinorodnih predelov

Izšel je prospekt z naslovom POT V GORICE, ki ga je izdal Center za turistično in ekonomsko propagando. Prospekt ima format $21 \times 21,5$ cm. Prospekt je v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku, oblikoval ga je Z. Gabrijan, lepe barvne fotografije je posnel D. Cvetnič iz Studia 5, Maribor, natisnila pa tiskarna v Murski Soboti. Na zadnji strani je zemljevid tistega dela Slovenije, po katerem vodi POT V GORICE, označena z rdečo barvo. Vinska pot pelje veselega turista skozi najlepše in znane vinorodne okolišje; kjer je doma prvovrstno štajersko vino kot so: laški rizling, muškatski silvanec, ritoznojčan, beli pinot, renski rizling, ki zmagujejo na jugoslovanskih in svetovnih vinskih sejmih. Ti vinorodni okoliši oklepajo s svojim gričevjem Dravsko in Ptujsko polje. Na severovzhodu so to Slovenske gorice na jugozahodu pa Haloze. Pot poteka iz večjih mest, ki so izhodišča: Maribor, Ptuj Ormož, Ljutomer in Gornja Radgona. Na koncu je dodan seznam vseh najboljših gostiln v teh okoliših s telefoni.

V Sloveniji, deželi na sončni strani Alp je pokrajina katero je narava obilno obdarila z lepoto in bogastvom: potoki, jezera in široko reko, ki se vije sred zlorodnih polj in zelenih travnikov. Cesta, ki vodi v pokrajino je speljana sred gričevja, po-

Im Norden Sloweniens, an der sonnigen Seite der Alpen, werden Sie Orte finden, die man einfach ins Herz schließen muß. Viele Sehenswürdigkeiten können hier Ihr Aufsehen erregen. Der Reichtum häuslicher Sitten und Bräuche,

In the north of Slovenia, the country on the sunny side of the Alps you will find place that will win your heart. Here you may find sights that will most certainly attract your interest. The richness of customs, careful

Turistične informacije Škofje Loke in okolice

Turistična zveza Škofja Loka je izdala zgibanko s turističnimi informacijami za Škofjo Loko, Selško in Poljansko dolino. Na zadnji strani je natisnjena shema Poljanske in Selške doline, na drugi strani pa je shema Škofje Loke z oznakami hotela, marketa, banke, menjalnice, zdravstvenega doma, lekarne, železniške in avtobusne postaje, letališča, bencinske črpalke, turističnega informativnega biroja in druge potrebne informacije za turiste. Zgibanka je natisnjena na formatu 10×21 cm v slovenskem, angleškem, italijanskem in francoskem jeziku. Izšla je v nakladi 30.000 izvodov, oblikoval jo je Janko Zdravec, natisnila pa tiskarna Učne delavnice iz Ljubljane.

Prospekt o kampu Zaka na Bledu

Blejski turistični delavci so izdali nov prospekt o kampu Zaka na Bledu v obliki zgibanke formata 21×11 cm. Na naslovni strani je barvna fotografija

ja kampa z Bledom v ozadju, opremljena pa je tudi z grafično podobo Slovenije. Fotografije prikazujejo lepoto okolice funkcionalnost kampa in možnosti za rekreacijo.

Kamp je ob jezeru in lahko sprejme 1350 gostov. V njem so velike možnosti za šport in razvedrilo, od tenisa, košarke, golfa, do šole jadrnanja in jahanja. Kamp ima svojo restavracijo, gostje pa se udeležujejo številnih prireditev v blejskih hotelih, hodijo v disko in izlete v okolico. Bled ima tudi casino, kjer nekateri poskušajo srečo ob ruleti. Hrbtna stran prospekta prikazuje lego Slovenije in Bleda. Izšel je v angleškem, nemškem in nizozemskem jeziku, v nakladi 60.000 izvodov.

Informacije vam posreduje: KAMP ZAKA BLEED, Cesta svobode 13, 64260 Bled, Slovenija. Telefon: (064) 77-325.

Brezcarinska prodajalna v Gornji Radgoni

Turistična in gostinska delovna organizacija Kompas Jugoslavija s sedežem v Ljubljani je na mednarodnem cestnem prehodu Gornji Radgoni, ki meji na Avstrijo, 30. julija odprla svojo drugo brezcarinsko prodajalno. Potniki, ki prestopijo jugoslovansko državno mejo, lahko v tej brezcarinski prodajalni kupijo različne vrste cigaret in drugih tobačnih izdelkov, alkoholne pijače, kozmetične izdelke, ure, igrače, slaščice in drugo. Prodajalna je odprta vsak dan od 8. do 20. ure zvečer.

Naslov: Kompas Jugoslavija, TOZD Mejni turistični servis, PE Gornja Radgona. 69250 Gornja Radgona, telefon: (069) 74-741.

Novo gostišče: Palčič Milan v Sočergi

Sočerga je kraj ob cesti, ki pelje od Črnega Kala, klanca pred Koprom, proti hrvaškemu Buzetu. Od Črnega Kala je oddaljen približno 13 km. Ker je obalna cesta na progi Koper-Portorož-Pula zlasti ob vikendih zaradi turistov težko prevozna, je pot preko Sočerge v Istro veliko krajša in hitrejša, hkrati pa nudi veliko kraških lepot.

V začetku avgusta je Milan Palčič ob cesti v Sočergi odprl novo gostišče, prijazno, domačo gostilno v istrskem stilu, ki ima odlične jedi in sortna vina vrhunske kvalitete.

PETER SKOBERNE

Jama Belojača v Halozah

Haloze – za običajnega popotnika odmaknjen svet ob Dravinji, zato velja prijazna valovita pokrajina za enega najmanj znanih predelov Slovenije. Pa po krivici, saj lahko med grički ugledamo marsikatero zanimivost, zlasti če nas privlačita lepa krajina in stavbno izročilo naših prednikov. Med haloškimi naravnimi znamenitostmi pa izstopa jama Belojača z okolico. Gotovo takšna jama na Krasu ali v visokogorju ne bi vzbudila večje pozornosti, medtem ko so v severovzhodni Sloveniji kraški pojavi zaradi geoloških pogojev zelo redki.

Sredi gričevnate haloške pokrajine, v bližini Makol, naletimo na kakšne četrto kvadratnega kilometra veliko krpo permskega apnenca. Tod teče tudi potok Šega: voda in kamnina, ki jo voda raztaplja, pa sta tudi pogoj za nastanek kraških pojavov.

Na permskih apnencih pri Makolah bomo našli vrtače, ponore (rupe), kraške izvire in seveda jame, vse to pa je nenavadno za tukajšnjo pokrajino. Dostop ni težaven, kadar smo v zadregi, povprašamo domačine, ki jama dobro poznajo. Iz Makol se napotimo na jug ob Jelovskem potoku in pri prvem odcepu zavijemo desno v dolino Šege. Ko se po dobrem kilometru cesta usmeri na jug, zagledamo na desni strani konec dolinice z nekaj novejšimi hišami. Tu je tudi opuščen premogovnik visokokaloričnega oligocenskega premoga. Po dnu doline teče potoček, ki mu sledimo v gozdno pobočje, kjer nas nad zajetjem preseneti apnenčasta stena z vhodom v jama (slika). Vhod je nastal ob stiku dveh plasti, ob potočku, ki ga je izdolbel, pa udobno vstopimo v Vhodni rov. Na tleh so blatne usedline, levo se vzdiguje Slepí rov, kjer je nekaj kapniških oblik. Sigastih tvorb je v Belojači malo, kar je dokaz, da je jama po nastanku še dokaj mlada. Z baterijsko svetilko si lahko ogledamo sigaste prevleke, morda pa bomo presenetili tudi kakšno žuželko, ki se je zatekla v jama. Živalstvo jame še ni raziskano.

Iz Vhodnega rova se nadaljuje jama na desni strani v izredno lepo oblikovan, a ozek erozijski rov, primeren le za take, ki uživajo v tesnih podzemeljskih prehodih. Rov se razširi v dvorano, imenovano Križišče, saj od tod vodita ozka in nizka vodna rova. Vstop v dvorano otežuje petmetrski

skok. Tudi vodna rova sta ozka in nizka, zato pa težko prehodna. Skupna dolžina rogov v jami je 470 metrov, kar je izjemna dolžina za severovzhodno Slovenijo.

Obisk Belojače lahko povežemo še

z ogledom bližnje soteske Kolarnice ali Šoder grabna, kjer je tudi lep slap. Tako nas bo obisk osamelega krasa pri Makolah obogatil še s predstavo o malo znanih Halozah.

1

2

Foto: Stane Tavčar, Kranj

1

Slap Savica

2

Domačija v Topli pod Peco

3

Spomenik Ivana Tavčarja na Visokem pri Škofji Loki

4

Kopa za oglje na Starem vrhu nad Škofjo Loko

5

Gorenjska narodna noša za praznik

RODNA GRUDA

english section

1130327

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija, Yugoslavia | Tel. (061) 210-716
Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana | Editor: Jože Prešeren | RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8
and 9 are published together as a double issue. | Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or
13.—Australian dollars. | Payment can be made direct to our Account No. 50100-620-107-140-727001-58963/47 at Ljubljanska banka,
or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

Letters to the Editor

“Nasvidenje”

With a smile the driver opens the bus door and again has safely delivered me to Sinji Vrh. He shakes his head in confusion like so many others, yet the smile remains. Wading through snow-banks half my height my small foot prints mark the way to Gorica. With each new snowfall the journey home became a more cursed event, but upon arrival the misery was all soon forgotten.

From the kitchen window my aunt would enjoy out antics in the snow; a winter wonderland right in the front yard. Inside, my place beside the peč was always ready and warm and by February I had skillfully perfected the routine of dashing under the bedcovers before my pjamas had a chance to cool.

The snow has all melted now and the majestic view of red roofs dotting the blanketed valley are replaced by hill sides of wild flowers and cherry trees in full blossom. My aimless wandering takes me across freshly turned fields for seeding and vineyards patiently awaiting summer warmth. In the near distance, the Kolpa, a river that runs through my heart. It marks memories of midnight swims and guarded secrets of a past love.

How can one be as comfortable in high heels on a city street and just as home in a pair of muddy boots walking through a field? I make the transition with ease and because of this it is impossible to leave behind memories of wheelbarrow races, mushroom picking and days in the vineyard where

more wine was consumed than work produced.

How does one begin to say goodbye?

My heart shall be torn between two continents. On one side my home, family and friends and on the other my love for a country that has captured my heart with its beauty, culture and by a certain young man.

The year has seemed just a moment and with each passing season it makes facing the reality of leaving a dreaded event. The walk down that mountain shall be an unbearable task. I will pass the old pear tree that has seen me come and go and all the familiar sites that have come to be my home.

I bid you all farewell, but with the promise of my return for who could forget the place where their heart is the happiest! Na svidenje!
Kelly Neill

The American Slovenian Heritage Club in Forest City, PA

The American Slovenian Heritage Club of Forest City, Pennsylvania, was organized some 5 years ago as a non-sectarian and non-political organization dedicated to Slovene culture and tradition. The Club, now some 500 strong, is the foremost ethnic group in its area and serves as an incentive for local American Slovenes, their families and friends to practice and increase their knowledge of things Slovenian.

The attendance at the Club's monthly meetings averages in excess of 100. There the members

well-liked, as well; the protector against fire, St. Florian; protectors against epidemics, Sts. Rok and Sebastian; St. Ann with the Virgin Mary as intercessors for housewives and virgins; St. Barbara, St. Anthony and other patron saints.

Placing these shrines was a custom during the period from the late Gothic up to the Second World War. Prior to the 19th century were generally commissioned by the church and city authorities, monasteries or upper class individuals and noblemen. Those situated on farms date from the 19th century onward, and were commissioned by village communities or individual peasants themselves. The design was generally more elaborate if it was a community project.

Certain shrines were placed in commemoration of an accident, a death, or even deaths from an epidemic. Dr. Marijan Zadnikar, in his book on the subject, states that some stone examples even served as markers over mass graves of plague victims. Certain of the oldest shrines stand as evidence to a crime of passion, the criminal being required to raise such a marker at the scene of the crime as part of his legal penalty. Priests and bishops commissioned them to commemorate their own office or their anti-Reformation work. As the Middle Ages passed the belief in fate changed to one of hope. God would help but it was necessary to give visible expression to your plea, therefore the shrine. Frequently markers were placed in thanks for granted requests, as insurance against or salvation from accident or illness, or even safe return from war or other danger. In any case, it always served as a reminder to the devout and less-than-devout passers-by to keep the faith.

The rural shrines and crosses were often placed along borders between property or where the main path turned off to a farm, perhaps in front of the house, on a hayrack, or on the spot where a family member met with an accident. In a village it might have been placed along the road leading there, guarding the village entrance or marking the center of the town.

Important artists were responsible for creating some of them while others fall into the category of folk art. Dr. Gorazd Makarovič in *Slovenian Folk Art* asserts that remaining examples indicate that shrines were rarely made by the amateur but usually by simple skill-

meet to enjoy their heritage and to discuss methods of increasing their knowledge of it. Popular events sponsored by the Club are: dinner dances with Slovenian food and music; trips to other Slovene events in the United States and Canada; distinguished guest speakers from foremost universities who speak upon Slovene subjects; Slovene language classes (self taught with 60 members attending two weekly sessions); participation in community events such as the Forest City "Old Home Week" celebration where they consistently win awards for their costumes, sales booths and participation; sponsorship of the radio program "Sunday in Slovenia" which recently completed its fourth year of broadcasting and special events such as the sponsorship of the appearance of the Ansamble Lojzeta Slaka.

Officers of the Club for 1986 are: Joseph Debevec, President; John Blodnikar, Vice President; William Puntar, Secretary; and Henry Turk, Treasurer.

Shown in the photographs are scenes of the participants in the

1985 Forest City "Old Home Week" parade and the award of trophies for the best float, the best appearing ethnic group, and most personnel in line to members Veronica Novak Striefsky and Chester Gniadzowski.

Visitors to the Forest City area of Eastern Pennsylvania may listen to the radio program "Sunday in Slovenia", which airs over radio station WCDL, Carbondale, Pennsylvania, 1440 AM, every Sunday at noon. You are also invited to attend on the second Sunday of the month the monthly meetings which are held on the second Sunday of the month at the Browndale Fireman's Hall. News of the Club's activities and coming events may be read in the column "Heritage Club News Notes", written by Mary Machek, which appears regularly in the Forest City News.

Robert F. Jergel
Lucille P. Jergel
Co-Chairpersons,
Radio and Cultural Committees,
American Slovenian Heritage Club,
Forest City, Pennsylvania

The Shrines of Slovenia

All through the Slovenian countryside, the landscape is punctuated with the ever-present religious marker or shrine (znamenje). One can pass numerous examples on the way to almost anywhere, and an ardent seeker would find them by the hundreds.

Slovenia's shrines take many forms. There are niches on the walls of houses, and stone pillars with decorated niches, crosses or sculpted figures on top. Wooden tablets

painted with religious scenes can be found, as well as small stone edifices, tiny chapels, really—some open, some closed—holding sculpted or painted images. Most common of all are the simple roofed wooden crosses holding the crucified Christ.

Varied religious images adorn the shrines. In addition to the crucified Christ, the Mother and Child theme was very popular. The Holy Virgin can be found alone or with her Son in the Pieta. Figures of saints were

THE KARAWANKEN TUNNEL — SHORTEST WAY FROM HAMBURG TO TURKEY

Preparatory work for the construction of the tunnel through the Karawanken has already begun. Polensky & Zöllner from Germany—better to say its Austrian subsidiary company—and Slovenia ceste-Tehnika (SCT) have finally been chosen to take over the whole project (from the Yugoslav side, that is). The European Bank itself has, some time ago, turned on the green light to it, granting a 20 million-dollars loan to be paid back in 20 years, with five years moratorium. Toll payments are expected to cover a large part of the loan, if not all, so there is no fear for the tunnel to be a misplaced investment. As it is, the Yugoslav part of the tunnel has been valued at some 60 billion dinars (counting inflation and other economic factors likely to occur during the five-year construction period).

The existing communication links across high mountain passes have become much of a hindrance to fluent traffic between Western Europe on the one side, and Yugoslavia, Greece and the Far East on the other. The Karawanken tunnel to be put to use in 1989 (phase one), and the "trans Yugoslav highway" itself in 1991, is expected to make more important the Port of Koper and a number of other economic activities in Yugoslavia, starting with tourism. Tourists as well as goods are busy waiting.

ed or semi-skilled country craftsmen.

Some of these remnants of Slovenia's colorful past are slowly falling to ruin. Others are still lovingly tended, perhaps by an old woman in the vicinity whose family may have done that for some 150

years. On a summer day you can see her bouquet of flowers on the shrine, fresh from the garden, as evidence of her continuing devotion to the family tradition.

*Photo and article by
Charlotte Anderson*

"YU BOUTIQUE" — A NETWORK OF SHOPS FOR DEMANDING GUESTS — TOURISTS

Especially the more demanding foreign visitors of Yugoslavia often complain that they miss shops where they could by top-quality articles "made in Yugoslavia". The reproach is justified, or if we formulate it more exactly: it has been until recently, because now the offer of top-quality souvenirs, crystal, fancy goods made of leather, sports shoes and of other articles has much improved.

In this connection we should mention the YU boutiques, a network of small shops. First shops of this kind have been opened last year along the Adriatic coast. Mainly to foreign tourists they offer top-quality articles made exclusively by Yugoslav manufacturers. The network of these boutiques has now spread also into the inland of Slovenia. Shops are equipped uniformly and offer to their customers unique—or small—series articles with high prices, but tourists with high requirements are willing to pay them, if the articles are of a really good quality.

This year the network of shops YU boutique along the Adriatic

coast and in the inland will be even more densely woven. Besides this the Development Center from Celje which is responsible for the development of these tourist shops does not hide its ambitious plans: to sell Yugoslav top-quality articles also abroad. Thus the first shops with the trade mark "YU boutique" will soon be opened also in Austria. As even Americans have shown their interest, it is quite possible that a network of shops will spread also there.

Institute "Jožef Stefan": Recent Research Developments

"Jožef Stefan" Institute functions as an independent research organization within the frame of "Edvard Kardelj" University in Ljubljana. It derives its tradition from the former Institute of Physics of the Slovene Academy of Sciences and Arts founded in 1949. From 1955 onwards the institute worked under the Federal Commission for Nuclear Energy; in 1962 it became an indepen-

dent research organization, and has remained one ever since. In 1985 we find employed in the institute 730 workers, out of whom 420 with faculty degrees (140 doctors of sciences).

Listed among the research activities of the institute are: in the fields of

— physics: theory physics, physics of the nucleus, reactor physics, phy-

sics of solid materials, physics of ionized gases;

— chemistry: nuclear, physical and analytical chemistry, ceramics, fluorine chemistry, high temperature chemistry;

— biochemistry: structure and function of the proteins, enzymology, immunology- biotechnology;

— electronics: automation, computing, informatics, processes control, energetics, robotics, biocybernetics, professional electronics;

— general and industrial energetics: consulting, optimization, control and automation of energetic systems;

— nuclear energetics: uranium ore processing, nuclear fuel and safety reactor economy, instrumentation and materials;

— environmental protection;

— protection against ionizing radiation;

Research work implemented in the above-mentioned disciplines is often of an interdisciplinary character, e.g. nuclear programme and energetics, materials testing, application of physical, chemical and biophysical methods as well as that of electronics in medicine and biology, introduction of computers, environmental protection etc. The expert teams of the institute especially aim at having basic researches closely connected with subsequent practical applications transferred to the national economy and other activities. Such transfer, however handicapped it may have been, has recently reached the value of some 70 per cent of total income (ordered research projects), and has made in possible for the institute yearly to employ an increasing number of young research workers. The results thus achieved are reflected in many successfully accomplished projects — ranging from the development of modern uranium-processing technologies, reactor economy and nuclear safety, advanced materials for electronics, to system and applicative software, computerized industrial and energy systems control, robotics and cybernetics.

In the laboratories of the institute scientific and research work and study are combined on a reasonable basis. The institute, further on, successfully cooperates with the two Slovene universities; it thus rounds up the function of educational organizations in a number of fields, such as physics, biochemistry, reactor technology, partly also chemistry and computing, where modern interdisciplinary research support is necessary. A number of the institu-

te's scientists (some 70) are included in pedagogical work of that or another faculty. As for the students themselves during the last 35 years they have passed in the institute 800 diploma and 230 master works, and 165 doctorates. Once the post-graduates have reached their doctor's degree, they take over the responsibility for ordered research services inside the institute, or in some organization of associated labour. A special acquisition of the institute is the Educational Center for Reactor Technology in charge of the formation of personnel necessary to the Yugoslav programme of nuclear energetics. Until now some 200 students have successfully passed courses on various levels there.

The institute's programmes and projects are financed either by the Research Community of Slovenia (RSS) or other sources (business enterprises and other users of R & D applications). It goes without saying that long-term research of general interest are normally financed by the RSS, while short-term practical research is paid directly by the user. Without basic researches of high Quality there would, of course, be few successfully implemented practical applications. As has been mentioned, Jožef Stefan Institute (IJS) has recently achieved some significant results, among others:

1. Energetics A major portion of researches carried out in the field of energetics deals with nuclear energetics; more recently general and industrial energetics has become increasingly important. Here let us mention optimization systems, control and automation of energetic systems; energy consulting is included too. So far several systems/methods have been developed such as:

— system reducing conical (over) burdening in electro-distribution and consumption (SIK 80 and Mini SIK). Thereby it is possible to have the consumption of electricity in factories reduced by 10 to 15 per cent. Twenty-five of them have already built in such systems, and 15 more are getting ready;

— system TEM 500 has been designed for the control of industrial energetic systems, i.e. electricity, heat, steam and other supply. Energy cost cuts thus achieved are considerable;

— SO₂ elimination (from exhaust gases) — this method has been developed especially for the thermal power station Plomin, but can be applied to other thermal stations to prevent the damage caused in our forests;

— nuclear energy: IJS research work in this field is closely connected with the existing nuclear objects and one more plant to be constructed at Prevlaka. This programme includes the development of nuclear fuel and consumption survey during the operation, safety analyses, nuclear equipment, reactor instrumentation, environmental protection (radioecology) and education.

2. New materials The development and production of new materials, esp. covering the needs of electronic industry, has contributed and is to contribute much to the less importdependent position of our industry. Apart from that, some promising instruments have thus been developed:

— oscilloscope with LC display and inbuilt microcomputer memory, already produced by Iskra.

— fire and spark detectors based on pyroelectric ceramics and a variety of alarm devices based on the detection of infrared radiation (in co-operation with DO Varnost and DO Zarja).

— high-energy permanent magnets based on the samarium-cobalt alloy and piezoceramic electronic elements (co-operation with Iskra).

— anorganic fibrous materials for thermal and acoustic insulation;

— not instrument, in this last case, but rather recently developed technology for the application of solid titanium nitrate coatings on tools and machine parts increasing productivity by 100 per cent, and durability by 2 to 20 times. A Center for Solid Coatings-in co-operation with Smelt-has already been founded.

3. Automation, measuring methods Especially intensive during the last few years has been the development of micro and mini computers used in industrial process control. There are some domestic (or modified foreign) developments to be mentioned in favour of the developing industry of microcomputers and computer-aided applicative systems:

— computer-operated communication/information system ARCIS for the automation of hotel business (in co-operation with IMP);

— measuring/regulation system SIMER for use in industry where control or regulation of temperature, level, flux and pressure is necessary;

— universal digital automation UDA 021 is successfully used in place of regulating relays in all the fields of application: automation of

transportation and assembling, of processing machines, presses and other devices;

— sorting/measuring system SMS 300 is designed for the automation of wood industry warehouses with the following functions: measurement of diameter length and volume of logs, sortment of logs into boxes according to their width and length, etc.

— microcomputer system for graphic design in the fields of business graphic, processing technique, CAD and lab informatics;

— universal 16-bit microcomputer PMP-11 used as business-administration computer, development system, communication processor or inbuilt closed user systems;

— ecological meteorological station with sensors and microcomputers in designed to survey quickly and reliably the motion of air, temperature, humidity, sun radiation, concentration of poisonous gases or, optionally, radioactive radiation in the environment. Such stations are used in the Slovene meteorological network (and help regulate the traffic at the Brnik Airport);

— robotics is part of the automation industry. In co-operation with "Gorenje" the institute has developed several robots for various industrial applications such as: the hydro-mechanical robot for spot welding, robot manipulator for burdens up to 30 kg and, already in use too, colouring robot.

4. Medicine A number of devices for medical use have recently been developed in co-operation with some health institutions in Slovenia. As a result of basic research work in the field of medical electro-technique and special functional electrical stimulation a variety of types of new stimulators for therapeutic use (stimulation of extremities, urethra, nerves, to prevent pain and epilepsy) have been developed. With the introduction of such modern biocybernetic methods into the fields of physical medicine and rehabilitation periods have been drastically reduced and the number of rehabilitated persons increased. Some of the devices mentioned are already produced on a regular basis by TGO Gorenje. Also under development is an expert system for fast medical diagnostics of heart arithmies on the basis of main EKG characteristics. Co-operation with the Clinical Center in Ljubljana (as in the case of the infusor). This "small but important apparatus", so characterized by the doctors themselves, helps doze

the infusion of the medicine into the patient's blood circuit. This device is indispensable to diabetics.

Mentioned above are only a few of the most outstanding applicative results of "Jožef Stefan" Institute achieved during the last two, three years. There would be so much more

to show if we had more modern equipment at our disposal. We workers of the institute still believe that the problems now handicapping research work in Yugoslavia will sooner or later, to our common interest, be eliminated.
V. Dimic

Thatunthere

It was late on a clear, breezy night when I was returning from Piran. As I slowly made my way up the steep, narrow road, I hummed the refrain of a foreign song that had stuck in my mind and I often stopped and in amazement watched and listened to the way the autumn breeze swept through the moonlit night. It wafted it like a veil; it silkily swept around and above me as a pale gold light poured softly onto gently sloping roofs and playfully danced on the billowing sea.

In my heart, too, there was a pleasant breeze and my soul was unusually bright. Those golden hours were revisiting me, the hours that illuminate and resonate through my entire being and make it sing out as joyously as a midsummer day caught eternally in a green valley. It was too lovely and so I knew that it would all soon fade into that vague and obscure longing tinged with bittersweet unease that moves me to write. And yet I was so happy that I would have liked to tell everyone and everything how wonderful it is to be alive. And since nowhere was there a living soul, I told it to the dead; for just at that moment I was passing a graveyard and I turned to look at the silver inscription that glimmered above its closed entrance gate.

"Resurrecturis," I read to myself, but aloud I said, "How wonderful to be alive!"

And lo, my voice seemed somehow strange to me, deep and brittle, and the echo of my steps seemed stranger still.

"How wonderful to be alive!" I repeated on purpose and louder this time. And then it seemed to me that I heard the echo of my voice lightly flutter amid the white rocks behind the black graveyard cypresses and die. It fluttered like a delicate bird and just like a bird it mocked me: "Alive . . . alive . . . alive . . ."

It was vaguely unpleasant, but at the same time so inviting that I probably would have gone after my echo, had it not been for the locked

gate. And since it was locked I doubled my speed up the paved road. My steps echoed so strangely now, as though at least a dozen souls were trudging along behind me, and I involuntarily turned to look back at the broad expanse of the smooth road. It shone empty as far as the cemetery gate, where the silver inscription gleamed like a moist, sad and dreamy eye.

"Resurrecturis," I whispered. And then for no clear reason I remembered that this was exactly what was written above the entrance to our village cemetery, although that inscription was not made out of iron or silver letters, but crudely chiseled into an oaken board by the clumsy hand of Grobler, the carpenter. I remembered that oaken board, and then I remembered my mother, who had been resting on the other side of it for thirty years. I saw her more vividly than I had in a long time: I remembered her face, her blue eyes, her gentle but playful smile, I recalled her warm voice, which in turn evoked the stories that she so vividly told that I really ought to have written them down long ago.

My heart grew heavy, stricken by my conscience. The golden hours trickled away like sand and the glorious summer day evaporated. The winds of fruitful longing and anxiety started to blow and because of that I couldn't yet go home. I turned off the road and headed out on a path which rose alongside a bare rock fence. Soon I reached the realm of old Bert, whose cabin and fields, all enclosed by a high fence, perch right on top of the world. The fence shows occasional breaks, but it is just in those spots that it is heavily overgrown with thick blackberry bushes. The entranceway must once have been as mighty as that of a great estate, but now only the righthand column was still standing, and on it the cement-covered bust of some medieval knight had been grafted, complete with helmet and mustache, but without a nose. I li-

stened carefully to determine whether everything was quiet and whether the dog, of whom a wooden sign warned passersby to beware, was asleep. There was complete silence. Slowly and on tiptoe I made my way past the column and the devil only knows why I raised my right hand to my temple, saluted the crumbling bust of the old knight and haltingly said, "Bogiorno-boserna!"

I stood still, riveted to the spot. I shook my head and wondered where that unusual greeting had so unexpectedly come from. And once again I saw my mother gently chiding me and smiling with a sad kind of mischief. It was then I remembered that the feeble-minded stonemason Luke, from her story about Thatunthere, greeted people that way. How strange the coincidences that trigger inspiration! That story had been buried in my memory for nearly forty years, but now, on this breezy autumn night it had been awakened at the sight of the crumbling bust of an anonymous medieval warrior. It had surfaced and come to life.

I turned right, went a few yards along the wall, stopped in a stand of pine trees and sat down on the wall. The night was really magnificent as the autumn breeze swept through it. And it seemed the breeze was ensconced in the pine trees behind me, because that was where it rustled. Beneath me lay the Piran of buccaneer days. Like the prow of an enormous pirate frigate it sliced through the billowing sea while I

sat on top of the hill as thought atop the mainmast, sailing with it. I was an ancient pirate, half blind from the glare of the sun which I had drunk on the endless plains of the ocean, half deaf from the far-off roaring storms I had swallowed in the icy straits of the sea; but for all that, I could see everything with a heart and a half and hear everything with a soul and a half. This image became somewhat strained, and so I quickly transformed it into another, which was, however, somewhat unpleasant: I was an eagle chained to the mast of my ship. But whether ancient pirate or sea eagle. I was sailing, sailing again into the unknown, to new folly and wisdom, to suffering and passion. The sheets that were drying amid the roofs of Piran and fluttering in the wind were the flags on the lines of my pirate ship, the flags of my cargo, my incurable illnesses and unattainable goals. The promontory was the prow of the boat, carved to represent a voluptuous siren, and the lighthouse light was her glassy red eye. With a regular rocking motion we cut through the waves. Before us a strip of pale gold moonlight led toward there rocked back and forth a tiny the horizon. On it in the distance black spot, like a wizened little man walking off down a broad, white road.

"That's the way Thatunthere walked," I whispered to myself "Let's follow him! Let's go looking for happiness!"

And then? Then my gaze wandered among the wonders of the night once again. It grazed among the white rocks behind the black cypresses, among the towers of the old fortress, along the lithe campanile jutting into the sky and the gently sloping roofs of Piran. And then it set off down the broad path of moonlight out into the open sea and wandered after that minuscule dot from my memory, after the tale of Thatunthere.

I

The frozen earth crunched beneath their hobnailed shoes and the cold moon shone down on them from the sky, for the winter sky was clear and morning was still distant. From afar people were converging on the village: peasants and crofters, merchants and craftsmen, shopkeepers and peddlers, traders and dealers, farm hands and milkmaids, young men and girls, vagabonds and petty thieves, lost souls, beggars, fools from birth, who at that time were called children of God, and such as had only become that way with time but were not so dangerous as to require confinement. Alone and in groups they hurried along all of the four valleys which opened up before them. They were going to the village of Most, and they were going to the fair. That is why they walked in silence, so that each could more easily compare his resources to his needs and dream about his wishes.

Our village fool Thatunthere was also hurrying towards Most. No one could quite recall what his real name was. They called him Thatunthere because he began every sentence with that strange word, which in fact was not so strange at all. When he was still little and the village children would tease and bait him, his unfortunate mother was forever quarreling with the neighbor women. With her finger she would point at the children, who always stood at a safe distance, and shriekingly accuse "thatun 'n thatun 'n thatun there" of teasing him. (That is the way people speak in our village.) The child heard this several times a day and so it isn't at all surprising that he should have taken all these quickly pronounced and incomprehensible words and combined them into one. And it was the first word he ever said. "Thatunthatunthere!" he sobbed whenever he ran to his mother. "Thatunthatunthere . . ." he sang to himself whenever he played on the warm

surface of the ceramic stove or in the dirt in front of their cottage. Later, when he had learned how to speak, this word stayed with him and his vocal cords quavered and his tongue rolled pronouncing it. And that is where his name came from.

Thatunthere was a tiny creature and he also had a very tiny mind; on the other hand, his little soul was big enough to accommodate his one and only wish-to die. Since the time his mother told him that he would only ever be happy when he was dead, this wish had been so alive in him that he really lived for it and nothing else.

Now the fulfillment of this wish was once again near at hand — that was why he was walking so fast and all of his numerous cow bells were merrily jingling. He had attached the bells with straps to a long rope, hung the rope around his shoulders, crossed them over his chest and wound them around his belt. In fact, Thatunthere didn't walk, but skipped along to the rhythm of the song that crippled Jelka Tratar had composed for him. He sang steadily and evenly in a clear, soft voice that the old women called angelic.

"The sun's in the sky
And the earth is all frozen.
I'll give you the bells
That I've carefully chosen.
Tha-a-at-un, tha-a-at-un
Tha-a-at-nu-there.
La, la, la-a, la, la-a
La, la-a, la, la-a . . ."

Peasants caught up with and passed him, but each of them in turn addressed him in pleasant tones.

"Morning, Thatunthere! Aren't you dead yet?"

"Thatunthere, not yet!" the little fool answered merrily. "But I will be soon! I've got it now and this one will be right!"

"Really?" the peasants were amazed. "How are you going to die?"

"Thatunthere, can't tell you!" he answered evasively.

"Oh, why not?"

"Thatunthere, first I have to tell the priest."

"Ah, I see," they would nod in understanding and then add solicitously, "And what about Jelka? Does she still love you?"

"Thatunthere, yes, she does!" the little fool answered reproachfully. "When she dies, too, I'm going to marry her!"

"You'll marry her?"

"Thatunthere, I'll marry her and we'll both be happy!"

"Will the two of you go to heaven?"

"Thatunthere, no, we won't go to heaven, we'll just be happy!"

"Ah, I see," the peasants assented, straightened up and then walked off.

"Thatunthere, aren't you going to ask about the bells?" the little fool would run after them, his bells loudly jingling in the crisp morning.

"Of course," they said, stopping again. "How many of them have you collected now?"

"Thatunthere, Jelka counted them and said I only need three more," he beamed.

"Why three more?"

"Thatunthere, Jelka says that if I have forty of them there will be one for each martyr."

"Ah, I see. And are you going to give them to the martyrs?"

"Thatunthere, yes, to the martyrs. Jelka says that they're all alike and that it would be very nice to have them all standing in a row and ringing together."

"Oh, that *will* be nice!" the peasants agreed and then walked off.

"Thatunthere, the three I'm still missing I can buy at the fair!" the little fool said, running after them. "They do sell them there, don't they?"

"They sell them if you have the money."

"Thatunthere, I do!" he bounced, setting all his bells jingling again.

"Here you are, take a kreutzer or

two so you can choose good ones," the peasants told him and pressed some coins into his palm.

"Thatunthere, I will, I'll choose good ones. And then I'll be off to see the priest!"

"Of course. Then to the priest!"

"Thatunthere, and then I'll die!" he merrily bounced. "Oh, how I would like to die!"

"Oh, you will! You will!" the peasants assured him and then once and for all went their way so that they could wipe the tears that had welled up in their eyes from the cold.

Thatunthere could not keep pace with them because he was small and had very short legs. He lagged behind, but he wasn't sad, because now he believed that he would soon die. He pranced merrily down the road, his bells jingling merrily, and his song, which he sang in a soft voice, merrily drifted toward the cold, red rising sun:

"The sun's in the sky
And the earth is all frozen.
I'll give you the bells
That I've carefully chosen.
Tha-a-at-un, tha-a-at-un,
Tha-a-at-un-there.
La, la, la-a, la, la, la-a
La, la-a, la, la-a . . ."

(fragment)

Ciril Kosmač

página en español

SUELDOS EN ESLOVENIA

En los cinco primeros meses del año en curso el sueldo medio era en este país de 92.878 dinares. Comparándolo con el del año pasado (en el mismo período) es 121,3 % mayor que aquel. El valor real del sueldo esloveno ha aumentado en 18,6 %. Según datos del Instituto de Estadística de Eslovenia, los sueldos del sector comercial han sido de 103.608 din. (sueldo medio para la misma época anual). A causa del gran aumento de los sueldos laborales en el mes de abril próximo pasado (16,6 %) aumentaron también en el mes de mayo el resto de los sueldos en 2,5 %. Sin tener en cuenta que en el mismo mes también

aumentaron los precios de los alimentos en general, el valor real de los sueldos en el mes de mayo se redujeron en 3,8 %.

RECORD ESLOVENO

En los primeros seis meses del año en curso, tuvo Eslovenia el mayor número de pernотamientos habidos hasta ahora. Es así que se alcanzó el número record de turistas extranjeros que pasaran o durmieran en el país. Hubo 2 % más que en la primera mitad del año pasado y el mayor en el curso de los últimos diez años.

Según datos del Inst. de Estadística de la Rep. soc. de Eslovenia la

mayor parte de los turistas extranjeros pertenecen a los países de Austria y Gran Bretaña. Sin embargo debemos reconocer que este año hay bastantes más turistas que el año pasado. En especial ha aumentado la visita de huéspedes de Nueva Zelanda, Australia y el Canadá. También hay muchos más rumanos, húngaros, suecos, israelitas y alemanes orientales que años atrás. El mayor número de turistas extranjeros los hubo sin lugar a dudas en el litoral esloveno — 451.139 personas — en las montañas y cabañas alpinas — 382.444 — y en las termas medicinales nada menos que 159.221 personas.

TORTA GIGANTE — PORTOROŽ

Un record más para el libro de marcas y campeones del mundo (Guinness) Los pasteleros de la firma MERCATOR-KONDITOR de Ljubljana han preparado para la gran fiesta del litoral marítimo esloveno «La noche de Portorož», una torta gigante que entró en el libro de campeones. La fiesta fue visitada por el extraordinario número de 120.000 personas. La torta tenía la forma de una gran mesa (ruleta de casino) de ruleta con las siguientes dimensiones: 11 metros de largo y siete de ancho. Fue la sensación de la noche, lógico aparte del Festival de Paracaidismo, elección de la «MIS PORTOROŽ» y de los Fuegos artificiales. La torta fue hecha con 6.000 huevos, 750 kilos de crema, 240 kilos de harina, 220 kilos de azúcar, 16 kg. de cacao y 320 kg. de masa tipo biscuit, además sobre ella había 20.000 piezas de diferentes adornos y decorados. La torta pesaba 1.800 kilos, su precio de fabricación: cuatro millones de dinares. Si la torta hubiera sido dividida en tortas clásicas redondas, entonces hubiéramos obtenido 1125 tortas comunes o 18.000 porciones (tortitas) que los hoteleros de Portorož trataron vender a los turistas presentes en la noche de aquella localidad, fiesta anual de la costa eslovena.

La idea de la torta fue dada por el grupo de hoteleros de HTP Portorož. La «butique del dragón de los pasteles especiales» (Ljubljana) recibió con gran satisfacción el encargo para su elaboración. Antes de ésta, la mayor torta hecha hasta ahora fue también hecha aquí. La hicieron también en la firma Conditore en ocasión del Congreso Mundial de Culinaria. El mismo tuvo lugar

en Ljubljana en junio del corriente año. La misma tenía ocho metros cuadrados de superficie. La de Portorož en cambio 77 m².

LA PRIMERA MUJER...

La primera mujer yugoslava que subió a un pico mayor a los 8.000 m. en Islamabad, en agosto del año en curso, ha sido una alpinista eslovena. Los alpinistas yugoslavos han logrado con la conquista del Broad Peak, uno de los picos más altos del Himalaya, un éxito extraordinario dentro de los anales del alpinismo mundial. El mencionado pico, con sus 8.047 metros de altura, se encuentra entre los doce picos más altos de la tierra.

Nos han comunicado que los alpinistas se encuentran todos bien. El campamento base se encontraba a 7.500 m. de altura. El 28 de julio pasado los alpinistas Grošelj y Biščak conquistaron la cima del citado monte ya en su primer intento, mientras que, al día siguiente con tres compañeros más de la expedición, se dirigió hacia la cima del Broad Peak la única mujer de la misma, María Štemfelj, resultando así la primera mujer yugoslava que ha escalado una montaña mayor de 8.000 metros. El éxito de la expedición yugoslava es mucho mayor todavía si tenemos en cuenta que en esta parte del año las condiciones climáticas del Himalaya pakistano son excepcionalmente malas. En lo que va del año, también han tratado de alcanzar la cima del citado pico, pero sin éxito, expediciones de España, Alemania, Austria, Suiza y Polonia.

LÚPULO

Savinjska dolina — agosto del 86 — Como todos sabemos, el lúpulo es la materia prima básica para la elaboración de la cerveza. Este hermoso y rico producto será recolectado en quince días. En toda Eslovenia han comenzado con la cosecha del lúpulo. El así llamado «oro verde» está plantado en una superficie de 2.540 hectáreas. La mayor parte del mismo se haya en el valle de Savinja — 1741 has. — Esta planta industrial brinda al país una gran ganancia en divisas. Tiempos atrás el lúpulo era recolectado a mano. Para ello eran necesarios 25.000 braseros. En cambio, hoy día, lo hacen modernas cosechadoras automáticas. Estas máquinas reco-

lectarán el lúpulo en 15 días. Sin embargo este año la cosecha será mala a consecuencia de las condiciones climáticas que predominaron durante la temporada. En algunas plantaciones sin embargo se hace todavía hoy día la selección del lúpulo a mano, esto se hace debido a que las plantas son aún jóvenes y la medición del lúpulo tiene que ser de gran calidad.

EXPOSICIÓN DE GRÁFICOS ESLOVENOS EN VANCUEVER

Canadá. Jemec, Ciuha, Palčič, Logar, Boljka, Borčič, Jejčič, Jesih, Makuc, Spacal (Lojze y Jože) y Šefran han logrado introducirse en la vida cultural canadiense. En el mes de julio pasado, durante la EXPO-86 en la Galería Robson Square Media Centre, que se encuentra en el corazón de la ciudad Vancouver — Columbia británica del Canadá — se inauguró la exposición de obras de artistas plásticos eslovenos, con la cual en esta parte del mundo comenzaría a presentarse así la obra creativa del arte plástico yugoslavo. La exposición fue presentada y organizada por la Galería Moderna de Ljubljana con la ayuda y fondos de la Comuna Cultural de Eslovenia. Realizada gracias al cónsul general Nikola Jeličić y al buen sentido del Presidente de la Comisión Yugoslavo-canadiense (Ethnic Committee Expo 86) Dr. Igor Mekjavič. Lógico que la misma contó con la atención y colaboración de algunos de nuestros emigrantes.

La selección de los doce artistas plásticos eslovenos fue preparada por el prof. Zoran Kržišnik, secretario general de la bienal Internacional de grabado de Ljubljana.

La exposición ya a primera vista nos dice de la elevada calidad y de la creación gráfica en nuestro país. Esta contribuirá seguramente a fundamentar y arraigar aún más el ya comenzado intercambio cultural entre Yugoslavia y Canadá.

Slovenski železniški muzej

Varovanje tehniške dediščine se zadnja leta pojavlja kot pomembna aktivnost, tako ustreznih ustanov kot tudi posameznih delovnih organizacij ali celo zasebnikov. Varovanje starih strojev, naprav in vozil postaja vedno popularnejše in tako je spomeniška služba tudi na tem področju opravila nekatere pomembne naloge. Prav aktivnost pri zaščiti tehniške dediščine, ki jo v zadnjem času razvijajo nekatere delovne organizacije, pa je porok da bodo ohranjene naprave in stroji, ki bi sicer bili zapisani uničenju.

Ena najbolj aktivnih delovnih organizacij na tem področju je Železniško gospodarstvo v Ljubljani, ki že skoraj dve desetletji zbira in neguje stara železniška vozila in predmete in namerava urediti slovenski železniški muzej.

Ideje o železniškem muzeju segajo že v čas med obema vojnama. Že takrat so si nekateri posamezniki prizadevali, da bi se tudi na tem področju varovanja kulturne dediščine, kaj storilo. Žal je ostalo le pri besedah in dobri volji.

Šele po drugi svetovni vojni so se stvari obrnile na bolje. Za proslavo stoletnice prihoda prvega vlaka v Ljubljano, so leta 1949 železničarji pripravili proslave, v ljubljanskem Tivoliju pa razstavo starih in sodobnih tirnih vozil. V Narodni galeriji je bila postavljena razstava starih dokumentov in slik o zgodovini železnic na Slovenskem. To je bilo prvič, da je bila pri nas predstavljena železniška zgodovina v tako obširni obliki. Po koncu razstave je bilo dogovorjeno, da se bo celoten razstavljeni material poslal v Beograd, kjer naj bi služil kot osnova za bodoči centralni jugoslovanski železniški muzej.

Rečeno – storjeno! Vozila in dokumenti so romali v Beograd in prva leta beograjskega železniškega muzeja so bila res uspešna. Vsa zagnanost in aktivnost pa je že sredi petdesetih let začela pojenjati. Muzej so začele pestiti tako prostorske kot

tudi finančne težave. Za muzejska vozila preprosto ni bilo ustrezne deponije in stroji so več kot dve desetletji stali pod milim nebom brez ustrezne zaščite. Kakšno je bilo njihovo stanje si je lahko zamisliti. V naslednjih letih se je delovanje železniškega muzeja še zmanjšalo in tako pravzaprav skoraj ni več opravljal funkcije, ki mu je bila zaupana. V tem času pa so stari stroji in naprave nezadržno propadali oziroma so jih uničevali.

Modernizacija Jugoslovanskih železnic se je začela leta 1961, ko so bile iz ZDA nabavljene velike dieselelektrične lokomotive vrste 661 (G 16). Nabava novih vozil je pomenila smrtno obsodbo za najstarejše lokomotive, ki so do takrat še obratovalle. Pozivi železniškemu muzeju v Beogradu so bili neuspešni in tako je vrsta starih lokomotiv bila razrezana v staro železo in pretopljena v železarnah. Grozilo je, da bodo izginili nekateri najpomembnejši eksponati – priče začetkov železnic pri nas.

Na pobudo nekaterih posameznikov – neželezničarjev in Tehniškega muzeja Slovenije pa se je zaščita starih vozil pri nas zopet aktivirala. Že leta 1971 je bil pripravljen idejni program bodočega slovenskega železniškega muzeja in je obsegal zaščito približno 30 vozil. Železniško gospodarstvo je tem pobudam prisluhnilo in v celoti podprlo prizadevanja o zaščiti starih vozil. Po prvih težavah so dela stekla in do danes je bilo zaščiteno že preko 100 primerkov.

Železniško gospodarstvo je ustanovilo tudi posebno službo za muzejsko dejavnost, katere delo usmerja muzejski odbor sestavljen iz železniških strokovnjakov. Služba za muzejsko dejavnost skrbi tudi za restavriranje vozil ter zbiranje raznih predmetov, orodja, inventarja in dokumentacij-skega gradiva.

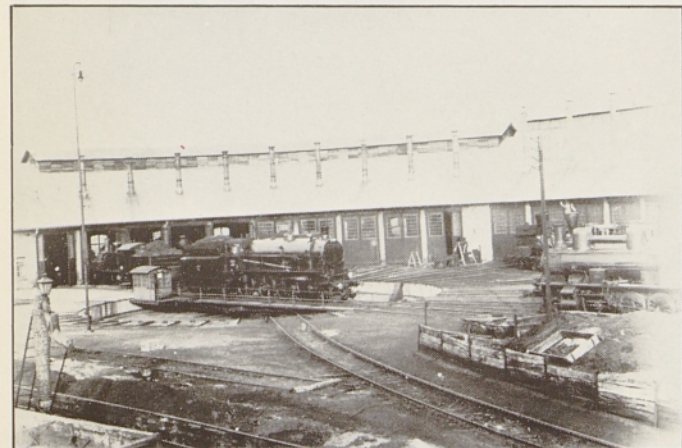
Zbrani material se deponira na raznih lokacijah, tečejo pa tudi nekatere akcije

restavriranja predmetov in zgodovinsko pomembnih dokumentov. Trenutno je največji problem muzejske službe, kako in kje pridobiti ustrezne prostore za deponijo zbranih predmetov. Velik problem predstavljajo tudi muzejska vozila, ki so shranjena v različnih lopah in opuščeni kurilnicah po vsej Sloveniji. Nekatera vozila so bila delno obnovljena in postavljena pri železniških postajah kot tehniški spomeniki. Tovrstna postavitev pa se je pokazala kot neustrezna in celo škodljiva za vozila. Na prostem stroji rjavijo in nezadržno propadajo. K temu doprinašajo svoj delež tudi nepridipravi, ki z vozil odnašajo vse, kar se odnesti da. Tako je problem kraj in korozivnega propada strojev danes najbolj pereč in terja čimprejšnjo akcijo oz. rešitev.

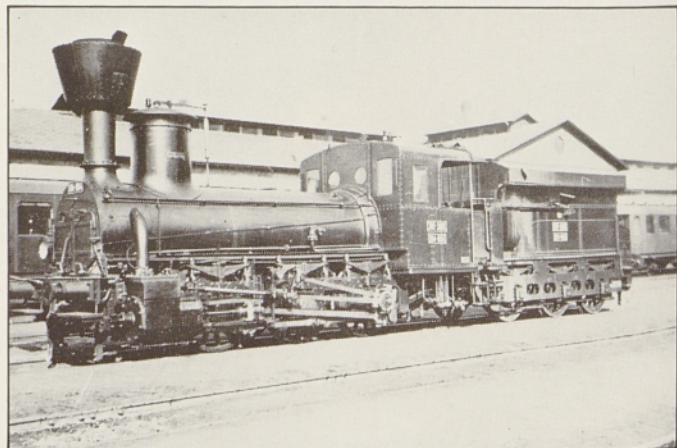
Za prostore centralnega slovenskega železniškega muzeja je predvidena zgradba železniških delavnic v Šiški v Ljubljani. Skoraj 100 let stara rotunda s 15 tiri je idealen prostor za postavitev muzejskih vozil. Podobne zgradbe so v Sloveniji le 4, Šišenska pa je trenutno največja. V zgradbi danes delujejo železniške delavnice, ki so nekoč popravljale lokomotive in vagonne. Danes tu popravljajo stroje za popravilo in vzdrževanje prog, drezine in kontejnerje. Pripravlja se tudi gradnja novih delavniških prostorov v Mostah pri Ljubljani, kamor naj bi se preselila vsa dejavnost iz Šiške. Realizacija tega programa pa je predvsem vprašanje denarja, kar pa je ob sedanjih gospodarskih težavah železnice vsekakor velik problem.

Šele, ko se bodo delavnice preselile na novo lokacijo, lahko računamo na ureditev Šišenskih delavnic v ustrezne muzejske prostore. Kdaj se bo to zgodilo, ne ve nihče, a prav gotovo bo moralo do takrat preteči še precej časa . . .

In kakšna so vozila, ki jih hrani bodoči slovenski železniški muzej? Vedeti moramo, da je na Slovenskem danes ohranjeno preko 70 lokomotiv oz. pogonskih tirnih

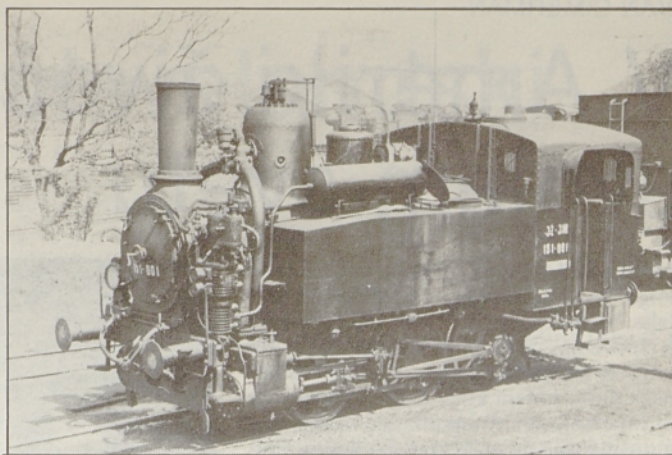
Rotunda železniških delavnic v Šiški v Ljubljani, kjer naj bi bil postavljen bodoči slovenski železniški muzej.

Lokomotiva Južnih železnic št. 29.718 je najstarejše vozilo muzejske zbirke. Slika jo prikazuje pred predelavo v prvotno stanje.

Lokomotiva 03-002 je bila prva muzejska lokomotiva, ki so jo slovenski železničarji obnovili ob začetku modernizacije slovenskih prog.

Lokomotiva »Kamniški škronicelj« posneta brez velikega dimnika na premiku v mariborskih železniških delavnicah leta 1967.

vozil. V muzejski zbirki je zbrano od tega preko 60 lokomotiv in preko 30 vagonov. Opisovanje vsakega vozila posebej bi zavzelo preveč prostora, zato si oglejmo le najzanimivejše.

Najstarejši eksponat je parna lokomotiva Južnih železnic z oznako 29.718. Grajena je bila leta 1861 na Dunaju in je od takrat pa do konca druge svetovne vojne obratovala pri nas. Ohranjena je v svojem prvotnem izgledu z odprto kabino in velikim škronicljastim dimnikom.

Od potniških lokomotiv so tu lokomotive Južne železnice vrste 17c iz konca preteklega stoletja, pa lokomotiva vrste JDŽ 03, ki je bila grajena za vleko brzovlakov na kraških progah in velika lokomotiva vrste JDŽ O6 poznata kot Borsig lokomotiva imenovana po svojem proizvajalcu, tovarni Borsig v Berlinu.

Zastopane so tudi tovarne lokomotive kot npr. lokomotiva 133.005 ki so jih začeli graditi že leta 1885. za vleko tovornih vlakov na progah tedanje cesarsko-kraljeve državne železnice. Iz tega obdobja je tudi lokomotiva JDŽ 125-037 ki ima zunanji nosilni okvir in nizkoležeči kotel. Izdelana je bila v Budimpešti. Tu so še novejše tovarne lokomotive kot npr. JDŽ 24-038 in njena modernejša verzija JŽ 25-019. Ta

je bila tudi zadnja parna lokomotiva, ki je obratovala po slovenskih progah. Od težkih tovornih lokomotiv s petimi vezanimi osmi, ki so bile ob svojem času vrhunec tehnike so tu lokomotive JDŽ 28-029, 28-006 in 29-010. Od najmanjših, lokalnih lokomotiv naj omenimo malo tendrovko JŽ 151-001 imenovano tudi Kamniški škronicelj po svojem velikem dimniku. Zanimiva je tudi lokomotiva JDŽ 162-001, ki ima pogonske cilindre nameščene zadaj pod strojevodsko kabino in je posebna tehnična zanimivost. Grajena je bila leta 1881 na Dunaju.

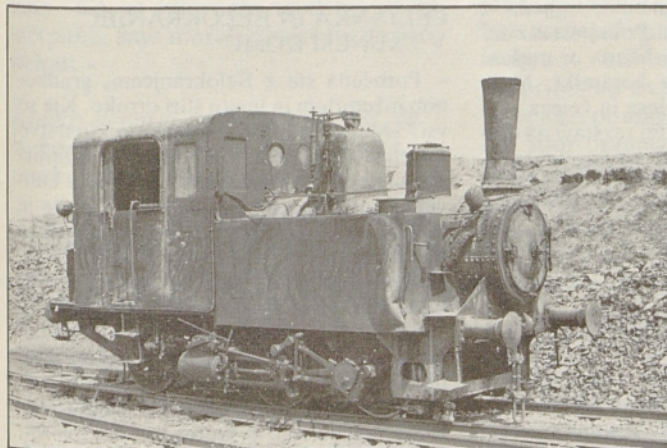
Poleg normalno tirnih lokomotiv so v zbirki tudi ozkotirne lokomotive. Ohranjena je prva slovenska ozkotirna lokomotiva K-3 iz leta 1892, pa lokomotiva s proge Trst–Poreč z oznako U-37 iz leta 1906 in še velika bosanska lokomotiva JŽ 97-028, ki je bila grajena za vožnjo po zobatih gorskih progah. Poleg parnih lokomotiv so ohranjene tudi nekatere stare drezine in tirni bicikli, pa tudi pogonska vozila drugih sistemov. Zaščitena je npr. električna lokomotiva Železarne Jesenice O-I iz leta 1906 in ena od velikih električnih lokomotiv vrste JŽ 361. Pravkar teče akcija o zaščiti starega motornega vlaka iz konca dvajsetih let.

Z obžalovanjem ugotavljamo, da se v zbirki bodočega muzeja zbirajo načeloma le vozila z javnih prog. Vozila industrijskih železnic, jamskih in gozdnih prog pa še vedno romajo po poti starega železa, čeprav se tudi med temi stroji najdejo vozila, ki bi sodila v muzej.

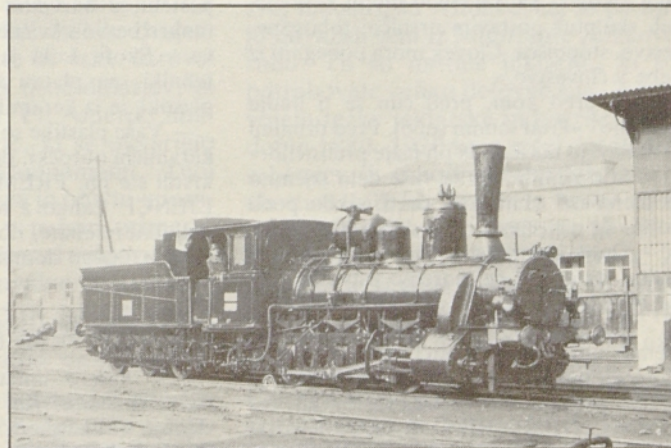
Skoraj dve desetletji neumornega dela sta dali pomembne rezultate pri ohranitvi naše železniške tehnične dediščine. Za leto 1986 se predvideva vožnja prvega slovenskega muzejskega vlaka za potrebe turistične ponudbe. Generalno je obnovljenih sedem starih vagonov, ki so prirejeni za vožnje turistov. Vlak naj bi vlekle lokomotive JŽ 17-006 zgrajena v Nemčiji leta 1917. Predvideva se, da bo vlak vozil na bohinjski železnici med Jesenicami in Kanalom enkrat tedensko.

Tako bo del muzejske zbirke deloval kot živ tehnični spomenik in nas spominjal na čase, ko so po slovenski zemlji sopihale stare a lepe parne lokomotive.

Avtor vseh fotografij: Tadej Brate, str. ing.

Lokomotiva JDŽ 162 ima pogonske cilindre zadaj in je kot taka izredna tehniška posebnost.

Lokomotiva JDŽ 125 z nizkoležečim kotlom in zunanjim nosilnim okvirjem.

V Ameriki živeča slikarka o svojem svetu

Erika Marija Bajuk, rojena v Celju, že dolgo živi v Ameriki, od velike mature dalje. V svet jo je pritegnila sla po znanju in izpovedih, po širini najširšega utripa, ob katerem se lahko napaja občutljiva umetniška duša. Potem ko je dobila mednarodno štipendijo, se je napotila čez veliko lužo in doštudirala na univerzah Wellesley College v Massachusettsu in na Northern Illinois University v Illinoisu. Razstavlja je na številnih razstavah v Združenih državah, Evropi in na Japonskem ter v domači Sloveniji, in sicer slike in skulpture. S slikarko smo se pogovarjali na otvoritvi njene najnovejše razstave na gradu v Škofji Loki, ki jo je odprla dan pred 31. izseljenškim piknikom.

– Pred nami je delo zadnjih dveh let. Nazadnje smo se srečali jeseni 1985, ko ste razstavljali v Domu Ivana Cankarja v Ljubljani na prvi razstavi slovenskih izseljencev, ki jo je priredila Slovenska izseljenska matica. Kaj izpovedujete tokrat? »Cikel, ki ga razstavljam, prikazuje več ustvarjalnih faz in zajema dve in polletno delo. Z njim se odzivam na svetovne dogodke, povezan je seveda z osebnimi doživetji ob njih. Ne morem ostati ravnodušna ob dogodkih v Sredozemlju, saj zadevajo vse človeštvo. V delih je moja doba, moj čas, ki ga živim. Na ponotranjeni način zajema vojne, katastrofe, nasilja vseh vrst. Vojne motive sem obdelala v ciklu RAB – OTOK ČASA, TI PLOTOVI NE OMEJUJEJO, (plotove lahko postaviš, ne moreš pa ujeti niti velesil niti posamičnega človeka; plot je želja, da z njim nekdo zavaruje svoj svet). Cikel APRIL 86 izraža odziv na svetovne dogodke letos, bombardiranje Libije, o Gadafiju in atomsko katastrofo v Černobilu. Na tej razstavi so prav tako ljubezenski motivi.

V keramiki se tokrat izražam s ciklom SKRIVALNICE. Navdihujejo me ljudje. Skrivajo se pred drugimi in pred samim seboj. Iz teh skrivalnic pa je vedno mogoče tudi zbežati. Zato v sredo mojih keramičnih skulptur postavim drsnice, tobogane, lestve, stopnišča. Človek mora pobegniti iz sebe v človeštvo.«

– In pred kom, pred čim se ti ljudje skrivajo? »Pred samim seboj. Pred drugimi si nadevajo maske, da jih lažje prelisičijo.«

– Stik z ljudmi je za vaše delo izjemno pomemben? »Lažje je, če ti nekdo poda roko, da nisi sam v tej sodobni džungli!«

– Dotik je torej stik z množico? »Da, je nujen, zato, ker ne moremo ustvarjati, če ne bi poprej poskusila spoznati, doživeti!«

– Kaj mora umetnik za svoj navdih nenehno odkrivati v svetu? Njegovo nepopolnost, njegove pomanjkljivosti? »Svet ni nikoli popoln. Če bi bil, ne bi bil več zanimiv! NE BI BILO BARV, KI JIH JAZ POTREBUJEM. Navdihnje me živo bitje, lahko tudi žival.

Erika Marija Bajuk ob odprtju svoje razstave v škofjeloški galeriji

ŽIVALI IMAM RADA, ZLASTI TI STE, KI JIM LAHKO POGLEDAŠ V OČI! Med ljudmi pa me navdihujejo vsi, od pijanca do filozofa. Pijanec je lahko tisti, ki je hotel na tem svetu nekaj spremeniti, pa se mu ni posrečilo in je odkril samo notranjost steklenice.«

– BARVE! Vi ste v svetu barv. Je svet paleta? »Zame je velikanska paleta, nujno. Čeprav imam včasih rada tudi črno-belo slikanje, pa lahko le z barvo izvabim gledalca odmev na te barve, s katerimi sem nekaj izrazila, sporočila.«

– V kakšni tehniki slikate? »V akrilu, pastelu, z barvnimi svinčniki, ogljem, z mokro barvo v svinčniku. Pričujoča razstava v Škofji Loki je naslikana v mešani tehniki, na platnu in v keramiki. Moja plastika je iz keramike, lesa in železa.

– Vaše plastike so na tej razstavi na oko keramični obročki, pripeti na lesena jedra, krstili ste jih: PREMIKAJOČI SESTAVLJENCI. Lahko z njimi naredimo nove, poljubne vsebine, dopuščate igro z njimi? »Da, z mnogo domišljije.«

AMERIKA SE JE OSVOBODILA PLAHOŠTI PRED EVROPO

– V katero umetniško smer, šolo v Ameriki sodite? Kaj trenutno pri vas prevladuje v slikarstvu? Ali obstaja umetniški, kult, ki pljuska prek vseh kontinentov? »Amerika je pred letom 1960 gledala

na Evropo kot na veliko učilnico, polno nenadejanega, idej, smeri, tehnik, kot na nekaj naprednega. Nato je začela ustvarjati iz sebe, svojih tal, zakonitosti, svojih sil. Zdaj ZDA vodijo in ostali svet jih gleda in čaka, kaj bodo storili, tako v slikarstvu, kiparstvu, glasbi, zlasti elektronski video tehniki in še kje. Nastala je vrsta SODOBNIH GOVORIC, ki jih gleda Evropa s svojimi očmi, včasih malce zadržano, skeptično, včasih z zavistjo in navdušenjem.«

MERILO ZA VREDNO SLIKO

– S čim merimo danes umetniško vredno sliko, katere zakonitosti so, ki jih ocenjevalec pri delu ne sme spregledati, ko jo vrednoti, tehta in ocenjuje. Kaj je kič, kako spoznaš velikana slikarstva, kako šarlatana? »Umetnost ima svoje zakonitosti, ki jih strokovno usposobljen ocenjevalec seveda pozna; to so skladnost barv, poteze, oblike, harmonija, ki nastane v izrazu med zamišljeno idejo in naslikanim. Dobre ali slabe slike ne moreš vedno ujeti med besede.«

– Profesorica ste, pedagoginja, zato so za vas kriteriji ocenjevanja še posebej pomembni. »Držati se moram pravil, ki veljajo v naši stroki in dopuščati vse novo, sveže, domiselno, nadarjeno. Poučujem študente na College od DuPage v Glen Ellyn, predmestju Chicaga. Učim vse stopnje risanja, dizajn in kiparstvo, že 10 let. Imam 50 do 75 študentov za obdobje dveh let, prihajajo z vseh koncev sveta, iz Indije, Irana, nekaj je Evropejcev, tudi Jugoslovani med njimi, večinoma pa so Američani.

Za študij plačajo na tej naši državni univerzi okoli 250 dolarjev letno, na zasebnih univerzah pa okoli 10.000 dolarjev. Na dražjih državnih univerzah stane šolanje v dveh semestrih okoli 3000 dolarjev.«

CELJANKA IN BELOKRANJEC V TRDNEM DOMU

– Poročena ste z Belokranjcem, gradbenim inženirjem in imate štiri otroke. Kje so vsi? »Marko študira slikarstvo in kiparstvo ter plastiko, potem, ko je končal z inženirsko diplomom za elektronsko glasbo na University of Illinois v Champaignu. Pavle je začel s študijem veterine, Stanko je končal metalurgijo – vsi trije žive v ZDA. Lovro, ki živi v Ljubljani, pa je končal gozdarsko fakulteto, ukvarja se z računalništvom.«

– Vas Slovenija privlači kot motiv ali domovina? »Nobene arhaične primerjave nimam, kadar pridem domov, med takozvanim Novim svetom in 'staro' domovino, to sta preprosto dva svetova – neprimerljiva. To je nekaj, kar je del mene, moja substanca, živ studenec, jaz.«

Slovenščina na clevelandski univerzi

Pogovor z dr. Karlom Bonuttijem

»Nedavni obisk prof. dr. Ivana Kristana, rektorja ljubljanske univerze Edvarda Kardelja, v Clevelandu je bil izredno pomemben,« je dejal na začetku pogovora dr. Karel Bonutti, profesor ekonomskih ved in koordinator etničnih študij na clevelandski univerzi ter predsednik sklada slovenske dediščine (Slovenian Heritage Foundation) v Clevelandu. »Ni bil pomemben le za clevelandsko univerzo, ampak tudi sicer za vso slovensko skupnost tukaj, v Clevelandu in Ameriki.«

»Kajti če gledamo prihodnost slovenskega življa v Ameriki, je treba povedati, da se bo počasi tako spojil z drugimi, da ne bo več obstajal v smislu jezikovne etnične skupnosti. Zato potrebujemo dvojje, ali stalen dotok Slovencev sem (podobno kot smo ga imeli leta 1920 in še prej ali pa po vojni, od let 1948 do 1953), ki poživi slovenščino in sploh vse delovanje. Druga možnost, da se slovenski življenj tudi bolj zgodovinsko ohrani, pa je tudi določen program ali stolica na univerzi, ki ohranja jezik in ki spodbuja raziskovanje in obstoj naših ljudi tukaj v Ameriki,« je nadaljeval dr. Karel Bonutti. »Zato bi bila, gledano dolgoročno, slovenska stolica ali slovenski center na univerzi vsekakor v skladu s takšnim ciljem. Seveda pa je za pouk slovenskega jezika na univerzi potrebno določeno število študentov. Teh pa ni zelo veliko. Pred leti smo že imeli tak pouk, vendar ga je moral naš sklad denarno podpirati, ker ni bilo toliko študentov, da bi ga univerza pospeševala. Ko so bila naša sredstva za to izčrpana, smo morali pouk seveda prenehati.«

Koliko denarja pa bi potrebovali, če bi hoteli imeti katedro ali center za pouk slovenščine na univerzi?

»Potrebovali bi nekakšno glavnico, katere obresti bi potem uporabljali za vzdrževanje centra in plačevanje predavatelja. Za ustanovitev takšnega jezikovnega centra bi potrebovali najmanj pol do enega milijona dolarjev.

Pa so za to kakšne možnosti?

»V kratkem nameravamo začeti večjo kampanjo, da bi zbrali takšno vsoto

denarja. Za začetek bi potrebovali kakšnega mecena, ki bi dal večjo vsoto, nato bi denar začel prihajati. Možnosti imamo, da bi naš bivši senator Lausche podprl zadevo, vendar je prosil, naj bi še malo počakali. Mislim pa, da bomo morali to poletje resno zgrabiti. Razne narodnosti imajo takšne jezikovne centre, stolice. Ukrajinci imajo na harvardski univerzi kar dve svoji katedri. Litvanci jo bodo sedaj ustanovili na illinoiski univerzi. Poljaki jih imajo lepo število po raznih univerzah. Edino mesto, kjer bi Slovenci dosegli kaj takšnega, je Cleveland, saj tukaj živi približno tretjina vseh Slovencev, kolikor jih je vseh v Ameriki, se pravi kakih sto tisoč od tristo tisoč. Na newyorški univerzi Columbia imamo sicer slovenskega profesorja, ki se specializira za slovenščino in slovanske jezike, vendar tam ni zaledja. V Clevelandu pa vsekakor je. Takšen center ne bi služil le znanstvenim namenom, ampak bi tudi spodbujal zanimanje za slovensko dediščino in raziskovanje slovenskega življa v Ameriki. Pri vsem tem pa bi potrebovali tudi pomoč, če ne drugačne, vsaj moralno – tudi iz Slovenije. Želimo, da bi na našem centru predavali poleg tukajšnjih profesorjev slovenskega rodu tudi učitelji, ki bi prišli sem iz Slovenije za eno leto ali pa celo za daljše obdobje. Ta center bi bil tudi stična točka med ljubljansko in clevelandsko univerzo.

Ustanovitev centra je realna in mogoča. Potrebovali pa bomo vsekakor pomoč iz Slovenije in pomoč vseh krajev v Ameriki, kjer živijo Slovenci. Če bi, denimo, pridobili kakih dvajset mecenov, od katerih bi vsak daroval po približno dvajset tisoč dolarjev, bi to veliko pomagalo. Po Ameriki imamo tudi organizacije, ki se ukvarjajo samo s takšnimi kampanjami. Tudi clevelandska univerza jo ima in uporabili jo bomo tudi v našem primeru. Naš sklad pa bo prevzel odgovornost za tehnično in svetovalno dejavnost.«

Kaj pa še sicer sodi v okvir dejavnosti vašega sklada slovenske dediščine?

»Skušamo ohraniti slovensko dediščino, slovenski jezik. Podpiramo izdajanje raznih knjig, brošur, predavanj, ki amerškemu občinstvu predstavljajo

Slovenijo in Slovence. Večina tega je v angleščini.«

Kaj pa dela slovenskih klasikov, prevedena v angleščino, ali bi jih tudi založili?

»Vsekakor, vendar pa bi bilo treba pogledati, koliko bi to stalo. Zavzemamo se tudi za pospeševanje kulturnih stikov s Slovenijo. Tukaj bi lahko imeli stalno vsaj tri do štirikrat na leto na obisku kakšno večjo skupino iz Slovenije, ne samo pevske zборе, ampak tudi filharmonijo in druge. Vsak obisk, vsako gostovanje iz Slovenije daje tukajšnjemu slovenskemu življu nov zagon.«

Ste tudi svetovalec clevelandskega župana Voinovicha za etnična vprašanja...

»Ne, uradno to nisem, pač pa imam kot koordinator etničnih študij na clevelandski univerzi stike z različnimi skupinami in potem pomagam županu pri vprašanjih v zvezi z njimi. V Clevelandu imamo namreč kakih šestdeset narodnostnih skupin. Podobno kot vrsta drugih ameriških mest je tudi Cleveland nastal iz naseljencev, ki so prišli z vseh koncev sveta. Do leta 1830 je bil majhna vas, kjer so živeli v glavnem priselenci iz novoangleškega Bostona. Potem pa so tu zgradili dva velika kanala, ki sta Cleveland povezala z New Yorkom oziroma Atlantikom. To je semkaj privabilo nove naseljence. S kanaloma je Cleveland dosegel svoj industrijski vrhunec, saj so po nji-ju dovažali sem iz Minnesote železovo rudo. Tu so nastale jeklarne, ki so potrebovale veliko delovne sile. Z razvojem težke jeklarske industrije v obdobju 1880–1920 se je začel dotok doseljencev iz vzhodnoevropskih, zlasti slovanskih držav, medtem ko so se v obdobju pred letom 1880 naseljevali v Clevelandu Nemci, Irci, Anglosasi. V njimi se je seveda oblikovalo in spreminjalo mesto. Nobeno drugo ameriško mesto nima takšne slovanske narodnostne zmesi, kot Cleveland. V Chicagu so na primer pretežno Poljaki, Slovencev je bolj malo. V Detroitu, Buffalu prav tako prevladujejo Poljaki. Tu v Clevelandu pa bi lahko

preštevali kar po sto tisoč: kakih sto tisoč Poljakov, kakih sto tisoč Slovencev, približno sto tisoč Čehov . . . tu je tudi največji madžarski center v Ameriki. Tu je tudi kakih dvajset do trideset tisoč Hrvatov, veliko je tudi Srbov.

Po vojni je tukajšnja industrija še vedno potrebovala veliko delovne sile in sem so privabili veliko črncev z ameriškega Juga in Portoričanov. S tem se je obliče mesta spet nanovo spremenilo. Nekoč je bilo tukaj le deset odstotkov črnega prebivalstva, danes ga je v Clevelandu štirideset odstotkov.

Zadnjih petindvajset let Cleveland

ne doživlja kakšnih večjih priseljevalnih valov, saj tudi nima več tistega mesta v težki industriji kot nekoč. Tudi število prebivalstva se je skrčilo. Leta 1960 je bilo v samem mestu še milijon prebivalcev, danes jih je le še 560 tisoč. Veliko ljudi se tudi seli iz mesta v predmestja, kjer so zemljišča še vedno razmeroma poceni. V Clevelandu se zdaj priseljujejo le še pripadniki azijskih narodov, Vietnamci, Filipinci, Japonci. Toda to niso fizični delavci, ampak znanstveniki, zdravniki, inženirji, profesorji. To je pač posledica strateške usmeritve ameriških družb, ki vabijo v ZDA visoko izobražene delavce, tovarne pa zidajo tam,

kjer je fizična delovna sila še vedno poceni: v Južni Koreji, na Tajvanu, v Mehiki. V Clevelandu imamo danes kakih 25 tisoč Azijcev, in ti so pretežno visoko izobraženi. Od vseh Filipincev, ki živijo tukaj, jih je kakih petdeset odstotkov zdravnikov. Po dohodku na glavo prebivalca je indijska četrt v Clevelandu najbogatejša.«

Torej ima Cleveland spet nov obraz?

»Vsekakor, Cleveland je danes bolj kot kdajkoli prej svetovljansko mesto. In v tej zmesi narodnosti imamo in moramo imeti Slovenci tudi svoje mesto.«

Ivan Cimerman

Zakaj nazaj v planinski raj?

Na 28. srečanju izseljencev v Kobaridu

Podružnica Slovenske izseljenske matice v Novi Gorici in odbor za kulturo v Kobaridu sta 26. julija priredila na vrtu hotela Matajur vesel in domač piknik, na katerem se je zbralo več kot 100 ljudi, med njimi iz Argentine, Brazilije, Belgije, Kanade, Benečije in od drugod. Piknik je potekal tudi v znamenju 80-letnice smrti goriškega slavčaka – pesnika Simona Gregorčiča, ki je bil doma v vasi Vrsno nad Kobaridom.

Udeležence je pozdravil Zdravko Likar, predsednik občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Tolmin. Predstavniki izseljenske matice in član izvršnega odbora Jože Gačnik je poudaril pomen krajev ob Soči, ki so igrali v zgodovini slovenskega naroda izjemno pomembno vlogo kot narodnoobrambni zid proti fašizmu in nudili zavetje partizanskim gibanjem v drugi vojni. Razpoloženje je podkrepila delavska godba na pihala iz Tolmina, harmonikar Zorza Sebastian iz Čedad pa je virtuosno zaiigral na harmoniko, oktet Simon Gregorčič iz Kobarida je razveselil srca z lepimi slovenskimi pesmimi. Za Argentine in Brazilce pa je bil nepozaben Alberto Gregorič, ki je požel vrsto odprtih aplavzov za svoje izvedbe španskih pesmi. Mlada plesna skupina pa je dala svežino vsemu dogajanju. V avli hotela Matajur pa je razstavljal izseljenec – povratnik, doma z Mosta na Soči, akademski slikar Jurij Božič, ki je na pragu svojega velikega umetniškega dosežka in sodi v sam vrh slovenske post – op art avantgarde.

Izseljenci so sami izražali svoja mnenja in povedali marsikaj o sebi. *Slavko*

Ličen, Sao Paolo: »Pripeljalo nas je domotožje. V tujini živimo, kot se živi po vsem svetu, zadnje čase je težko. Doma sem iz Branika na Primorskem, rodno vas sem pa zapustil 1952. leta. V Sloveniji sem danes četrtič. Naredili ste skokovit razvoj, odkar me ni doma, bolj kot mi v Ameriki. Mi se borimo s še večjo inflacijo, kot vi tukaj, z nastopom novega brazilskega predsednika pa si obetamo izboljšanje standarda. Slovenci v Sao Paulu nismo povezani v klubu, srečujemo se po lastnih pobudah.

Sklenili smo, da bomo odhajali na konzulat, kjer bomo srečevali druge Slovence. Knjig in časopisov v slovenskem jeziku ne dobivam na dom, le včasih grem na konzulat, kjer prebiram časopisje, da ne pozabim svojega jezika. Imam sina in dve hčerki, vsi so poročeni, sam pa sem že upokojen. Rad bi se vrnil, a ni mogoče, korenine so tu, materialne dobrine tam. Prihaja bom na obiske, dokler bom le mogel.«

Aldo Ličen, S. Paolo: »V tujini sem že 32 let, tudi upokojen. Rojen sem prav tako v Braniku. Ko sem prišel v Brazilijo, sem delal sprva kot ključavničar, nato pa kot tehnični risar. Od leta 1954, ko sem prišel, pa do danes, je bila takšna devalvacija, da je padla vrednost cruseirosa za polovico. Moj oče je bil cestar, bilo nas je osem otrok in po svetu nas je nagnala potreba po kruhu.« *Neide Ličen* je rojena Brazilka, ki se je zgledala v Alda: »Ljubezen ne pozna nacionalnosti!« je dejala in nam zaupala, da je njen oče Dalmatinec s Korčule.

Jože Kanalec, predsednik slovenskega društva Simon Gregorčič iz Toronta: »Srečen sem, da so domačini pripravili tako lepo prireditev, na kateri se srečamo s Slovenci z vsega sveta, da si spoprijateljimo in pogovorimo. Med nami so še vezi! Pozdravil sem prisotne in v imenu spomina na Simona Gregorčiča predlagal minuto molka. Obletnica njegove smrti nas še vedno gane in pretrese. Spomnimo, koliko smo pretrpeli pod fašisti in mnogi zato zapustili domove na Primorskem. Naše društvo si prizadeva, da bi ostalo čim več slovenskega duha v naših potomcih, zavednosti in ponosa. Na naši farmi smo priredili taborjenje slovenskih otrok, kjer so slišali slovensko besedo, vodila pa jih je gospa Seljakova. Slovenski pari govore doma slovensko in tako ohranjajo jezik. V našem društvu, ki je še mlado, je 185 članov. V Torontu si želimo, da bi se vsa slovenska društva med seboj bolje povezala in pozabila na spore ter nesoglasja, vsa društva se dobijo le dva do trikrat na leto, morali pa bi se srečevati pogosteje.«

Izidor Bajt, Belgija: »Rojen sem v Kamnu pri Kobaridu. Odšel sem 1951. leta. V naši belgijski vasi smo štiri slovenske družine, nekaj jih je še v okolici. V domovino prihajam vsako

Iz Argentine sta prispela Ivan in Marjan Gelb, z njima pa je bila Karina Panaino. Gelbova sta bila presrečna, saj sta bila po 39-tih letih prvič v domovini. Najbolj presenetljivo pa je, da sta naučila slovenščino tudi svojo vnučkinjo Karino Panaino, ki je zelo ponosna na svoj talent za jezike.

Novo!

Slovenski filmi na video kasetah!

Slovensko filmsko proizvodno podjetje Viba film je vrsto svojih uspešnih celovečernih umetniških filmov preneslo na video kasete sistema VHS, na željo pa jih je

možno dobiti tudi v kateremkoli drugem sistemu ob pogoju, da se presnemava najmanj 10 kaset.

Že takoj je možno naročiti naslednje slovenske filme:

Mladinski filmi:

KEKEC

Zgodba pripoveduje o pogumnem dečku Kekcu, ki visoko v gorah prežene hudobnega, samotarskega moža Bedanca.

PASTIRCI

Zgodba o pastirjih v hribovski primorski pokrajini, polna napetih dogodivščin.

SREČA NA VRVICI

Film o življenju otrok v sodobnem mestnem okolju, ki po naključju dobijo psa, to pa povzroči vrsto zapletov.

KO ZORIJO JAGODE

Sodobni film o dozorevanju mlade generacije

UČNA LETA IZUMITELJA POLŽA

Deček, ki mu prijatelji pravijo Polž, se strastno ukvarja z raziskovanjem pridobivanja električne energije iz odvečne moči zvoka.

NE JOČI, PETER

Film o otrocih med vojno, ki so bili izpostavljeni številnim nevarnim situacijam.

POLETJE V ŠKOLJKI

Film o osamljenem dečku, ki mu je ob zaposlenosti staršev največji prijatelj računalnik. Dogajanje poteka na slovenski obali.

Slovenski filmi na video kasetah so posebej primerni za naše rojake, ki živijo na tujem, zato jih je možno naročiti tudi prek Slovenske izseljenske matice. Cena kasete v ličnem plastičnem ovitku je 20.000 dinarjev oziroma enakovrednost v tujih valutah (ok. 51 am. dolarjev, 70 kan. dol., 85 avs. dol. idr.). V tej ceni ni vračunana poština – letalska poština za ZDA ok. 10 dol., za Kanado 12 kan. dol., za Avstralijo ok. 15. avs. dol.

Filmi za odrasle:

IDEALIST

Film po Cankarjevi povesti »Martin Kačur«, ki pripoveduje o mlademu učitelju, ki se bori za večjo prosvetljenost ljudstva.

DESETI BRAT

Film po znamenitem Jurčičevem romanu, ki pripoveduje o desetem sinu – ta se mora po ljudskem verovanju napotiti v svet.

LETA ODLOČITVE

Zgodba iz polpreteklega časa, o otrocih in starših, o prelomu generacij.

LJUBEZEN

Film o mladih v vojnem času, ki ne morejo razumeti tragedij, pobojev in sovraštva med nekdanjimi prijatelji.

VDOVSTVO KAROLINE ŽAŠLER

Film o življenju mlade vdove v kmečkem kraju, ki se naglo industrializira.

POVEST O DOBRIH LJUDEH

Film po istoimenski povesti Miška Kranjca o zakonskem paru, ki živi na otoku sredi pomurskega močvirja. Film o ljubezni, hrepenjenju in zvestobi.

TO SO GADI

Komedija o petih sinovih, nabritih fantih, ki živijo skupaj z ovdovelim očetom.

Video kasete naročajte na naslov:
Slovenska izseljenska matica, Cankarjeva 1, p. p. 169, 61001
Ljubljana, Slovenija – Jugoslavija

Neevropski svet in slovenska književnost

Slovenski knjižni trg je v začetku 19. stoletja obsegal le skromno število knjig in še te so bile skoraj vse nabožne ali šolske vsebine. Do nastanka prve izvirne slovenske povesti Ciglerjeve *Sreča v nesreči* (1836), je predstavljalo vso posvetno pripovedno beletrijo le kakih osem prevedenih spisov bavarskega duhovnika Krištofa Schmidta. Najstarejši prevod je bil natisnjen leta 1824. Schmidova dela je pri nas največ prevajal Florentin Hrovat (krstno ime Janez Nepomuk), ki je poslovenil sedemnajst knjižic. Čeprav so Schmidovi prevodi po letu 1848 ali vsaj po nastopu mladoslovenske generacije postali zastareli, so jih prevajali in ponatiskovali še do začetka 20. stoletja. Izhajali so v Ljubljani, Celovcu in Novem mestu. Zgodbe, ki so bile pogosto postavljene v eksotična okolja neevropskih dežel, so bile pisatelju le način za posredovanje moralnih in verskih nauk, bile pa so namenjene predvsem mladini.

Enak način pisanja si je izbral Janez Cigler, tudi sam duhovnik in navdušen popotnik. Snov za prvo slovensko povest *Sreča v nesreči* je našel v ljudskem izročilu o Napoleonovih vojnah, delno pa se je morebiti zgledoval tudi po Ebersbergovi povesti *Aus Unglück keimt die Freude oder Gefahren und Befreiung eines Jünglings aus der Gefangenschaft der Seerauber in Algier* (Wien 1831). V zadnji tretjini svoje povesti je Cigler prenesel dogajanje v Severno Afriko in Severno Ameriko in posebno plastično orisal življenje sužnjev v mestu Alžir, med katere je postavil glavnega junaka Franceta Svetina: »Grozno hudo se godi sužnim v tistih krajih, kjer neusmiljeni tirani ne delajo po človeško ampak po živinsko. Zvečer jih živini enako zapro v kako poslopje, kjer morajo na golih tleh v mrazu ležati. Komaj si zarja napoči, že pride priganjač, kateri jih z vpitjem, s kletvijo in tepenjem priganja k težkemu delu, ki ga morajo opravljati do trde noči, ne da bi se kaj oddihnili. Tako žalosten je stan sužnih, da se mu morajo smiliti, kdorkoli jih vidi. Zavaljo najmanjše reči, če je prav ne opravijo, so grozno tepeni. Po pet sto palic dobijo nekateri po podplatih, da imajo vse razbeljene noge in

vendar jih gonijo neusmiljeni priganjači, da morajo težko nositi kamenje ali vodo ali druge reči . . . Jesti dobe zjutraj malo in spet zvečer malo črnega kruha, pustega in grenkega . . . Pred nekaj časi mrtvih sužnih kristjanov še zakopavali niso ampak so mrtve vrgli psom, da so jih raztrgali. Rešiti se iz take sužnosti je težko, ker hočejo za vsakega sužnega veliko denarjev, če ga kdo hoče odkupiti.«

Prav mogoče pa je, da je Cigler tudi to epizodo posnel po ljudskem izročilu, saj so bili med ujetniki severnoafriških piratov tudi nekateri Slovenci. O enem od njih poroča pismo, ki ga je 1748. leta poslal A. Bossu, apostolski vikar Alžira in Tunisa, v Ljubljano knezoškofu Feliksu Schrattenbachu. V pismu je prosil za priporočilo, s katerim bi nekega Matevža Oberja, Novomeščana, poskusili osvoboditi (najbrž odkupiti) iz suženjstva, kjer so z njim »že šest let zelo barbarsko ravnali«.

Sreča v nesreči je med slovenskimi bralci doživela navdušen sprejem. Po prvem natisu leta 1836 je bila ponatisnjena z isto letnico še dvakrat, leta 1838 in 1840.

O njenem uspehu na podeželju je poročal že Levstik: »Komaj so dobili knjižico v vas, in brž se je vrstila od hiše do hiše; in še zdaj se časi menijo pozimske večere, kako se je godilo dvojčkoma Janezu in Pavlu. Sme se reči, da je bila ta knjiga skoraj do dobrega postala narodna . . .«

Cigler je zgodovinski okvir Napoleonovih vojn ponovno uporabil v povesti *Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov* (Mohorjeva družba, Celovec 1863), le da je v njej opisal življenje v evropski Rusiji, Sibiriji in New Yorku. Opisi življenja na ruskem podeželju so zelo živi, verjetno so tudi v tem primeru služili za osnovo spomini kakega resničnega vojaka. V obeh povestih je Cigler opisoval Slovence kot idealne ljudi – dobrosrčne, pravične, pobožne, delavne in gospodarne, tujce pa pogosto kot pravo nasprotje. Takšno črno-belo prikazovanje tujcev in domačinov spet spominja na ljudsko izročilo. Zanimivo pa je, da se kljub omenjeni moralni superiornosti (ali prav zaradi nje) nobeden

glavnih junakov za vedno ne vrne v domačo deželo: v *Deteljici* se en brat naseli v Trstu, druga dva pa na Poljskem, kjer umre tudi njihov oče. Podobno v povesti *Sreča v nesreči* ostane oče do smrti pri sinu na Francoskem, drugi sin pa blizu Dunaja. Cigler torej nakazuje, da lahko podjetnemu posamezniku le tujina da možnost uspeha in notranjega zadovoljstva.

Dilema med domovinskim narodnjaštvom in svetovljanstvom, ki jo je Cigler posredno načel že prav na začetku našega pripovedništva, je bila še jasneje izražena v povesti Frana Erjavca *Zamorjeni cvet* (Celovec 1861). V njej se razočaran slovenski intelektualc odpravi v Severno Ameriko in blodi »po neizmernih gozdih Minesote in po prostih bregovih kjer veličastni Misisipi drevi silne valove«. Po povratku domov doživi novo ljubezensko razočaranje in se odloči za vrnitev v Ameriko kljub nasvetom očeta in prijatelja: »Ako želiš učenost, podaj se v velika mesta med učene ljudi; ako želiš bogastva, prehodi zakrajne zemlje in prekomorske otoke; ako hlepiš po časti in visoki službi, pojdi, kamor te vleče tvoje srce. Ako pa želiš sreče, prave sreče, ako želiš biti srečen med srečnimi – ostani v svoji domovini, ostani v hiši svojega očeta.« Vendar glavni junak išče v daljni tujini prav duševne sprostitev: »Srce mi ni dalo miru, moja duša si je želela daleč proč iz navadnega vsakdanjega življenja.« Srečamo se torej na eni strani z geslom bojevitega slovenskega meščanstva o zvestobi narodu, na drugi strani pa z naporom po preseganju domačih meja – vendar za ceno delnega samozanikanja. Ta napor pa ni bil motiviran samo z materialnimi, marveč tudi, ali celo edinole, z duhovnimi vrednotami. Potr dil ga je tudi Levstik v svojem Popotniku: »Ni moškega imena vreden, kdor videl tujih ni ljudi.«

Med zgodnje poskuse pustolovskopotopisne povesti štejemo tudi V jama pade, kdor jo drugemu koplje Janeza Vesela-Koseskega (*Novice* 1845, ponatisnjeno v *Vedežu* 1850). Povest pripoveduje o krščanskem črnogorskem dečku, ki je bil ugrabljen in prodan v Carigrad za sužnja. Kasneje se je pojavilo še več spisov na to temo, posebno

potem, ko je Levstik uvrstil »turške povesti« v svoj literarni program in jih priporočil slovenskim pisateljem. Pri Mohorjevi družbi v Celovcu je 1877. leta Valentin Slemenik objavil povest *Križem sveta*, ki se je bralcem tako priljubila, da je še dvakrat izšla v ponatisu (leta 1905 in 1938). Osrednji motiv je ugrabitev dveh dečkov na Koroškem, ki ju Turki odvedejo in vzgojijo za janičarja, pa se že odrasla vrneta iz Carigrada domov. Marsikaj v tej povesti še spominja na ljudske pripovedi (npr. opis, kako Turkinja pije otrokovo kri in ga redi, da bi ga pojedla). Po snovi sodijo med tovrstne spise tudi Jurčičev *Jurij Kozjak* (1864), Jerneja Dolžana *Mati božja dobrega sveta ali bratovska ljubezen* (1868), Valentina Slemenika *Izdajalec* (1873, 1907), Rada Murnika *Hči grofa Blagaja* (1911–13) idr.

Naš najbolj znani tekst o trpljenju v turški sužnosti pa je bila vsekakor povest Jakoba Sketa *Miklova Zala* (Celovec 1884). Knjiga je bila na podežlju izredno priljubljena tudi zato, ker se je naslanjala na ljudsko izročilo. Šajnik je o tem pisal: »Spominjam se, da so moja mati, ko sem jih obiskal leta 1885, pravili, da še ne vedo nobene Mohorjeve knjige, ki bi jo bili brali s tako slastjo in da so jo morali posoditi petkrat znankam in znancem... Zvedel sem še od drugod, da je romala knjiga po kmetih iz roke v roko.« Knjiga je bila do leta 1921 petkrat ponatisnjena, leta 1897 pa je bila prvič predstavljena občinstvu tudi v dramatizirani obliki v prostorih goriške čitalnice.

Omenimo še, da so podobne spise tudi prevajali. V osmem zvezku del Kristofa Schmida je npr. izšla povest *Ivan, turški suženj* (prev. Fl. Hrovat, Novo mesto 1888 in 1908), v zbirki Spillmannovih povesti (sedmi zvezek, Ljubljana 1906) pa *Sultanovi sužnji*.

Poleg Turčije so burile domišljijo še druge oddaljeneje dežele. Josip Podmilšak (psevdonim Andrejčkov Jože) je prevedel in priredil piratsko povest *Žalost in veselje* (Mohorjeva družba, Celovec 1870, druga izdaja Novo mesto 1890), ki se dogaja v Afriki, na Javi, Filipinskem otočju, na Kitajskem, v Indiji in med Indijanci v Ameriki. Podobna zgodba je izšla tudi v Ljubljani 1891. leta (ponatis leta 1900) z naslovom *Tiun-Lin, kitajski morski razbojnik* in jo je iz nemščine prevedel Ivan Tkalec.

Da so bile pomorske povesti, ki so se dogajale v eksotičnih okoljih, razširjeno in priljubljeno čtivo, dokazuje še cela vrsta drugih knjižnih izdaj, med katerimi omenimo Ignacija Hladnika

Na valovih južnega morja (1883, 1907), Deutz-Hladnikovo *Rešitev o pravem času* (1885), *Nezgoda na Palavanu* (1889), Košutnikovo *Na indijskih otokih* (1903, 1918) in *Sin morskega razbojnika* (1908), *Kapitan Žar ali kleč v Tihem morju* idr. Kasneje sta izšla že Marryatov *Morski razbojnik* (1910, 1923) in Stevensonov *Otok zakladov*.

Od klasikov pustolovske literature je bil naši javnosti prvi predstavljen Daniel Defoe z *Robinzonom*. Slovenski prevod Campejeve priredbe tega dela je oskrbel Oroslav Caf leta 1849, za njim pa se je zvrstilo še več različnih izdaj in prevodov. Med robinzonade prištevamo tudi povest Kristofa Šmida *Martin, mladi puščavnik*, ki je prvič izšla v slovenščini leta 1829 in nato do konca stoletja z enakim ali podobnim naslovom še petkrat (*Mladi samotar*, *Bogomir mladi puščavnik*).

Leta 1919 je Jan Baukart po angleškem izvirniku priredil mladinsko povest *Marko Senjanin, slovenski Robinzon*, ki je izšla naslednje leto v Ljubljani. V predgovoru je prevajalec zapisal, da se je v mladosti navduševal nad Defoejevim *Robinzonom* in da je po zgledu Francozov, Rusov, Nemcev in drugih sklenil, da bo predstavil Robinzona kot Slovenca. Bralcem je svetoval, naj knjigo berejo večkrat, da bodo iz nje odkrili »kako približno se je razvijalo v svojih početkih vse to, kar imenujemo človeško omiko, človeško kulturo«. Poleg tega jim je priporočil, naj knjigo berejo z zemljevidom v roki in dodal na koncu kratek seznam manj znanih zemljepisnih imen.

Sorazmerno zgodaj so izšli tudi prevodi nekaterih del Julesa Verna (npr. *Potovanje okoli sveta v 80 dneh*, Matica Slovenska, Ljubljana 1878), nekatera pa so bila poslovenjena v prvih desetletjih 20. stoletja.

Roman Rudyarda Kiplinga z naslovom *Džungla* je izšel v Ljubljani leta 1909, poleg tega pa še v raznih podlistkih. Pred drugo svetovno vojno je bil natisnjen tudi *Kim* istega avtorja. Kakor je Kipling odkrival našim bralcem Indijo, tako jih je H. Rider Haggard seznanjal z Afriko. Slovenska prevoda Haggardovih afriških romanov *Roža sveta* in *Salomonovi rudniki* sta izšla v Ljubljani leta 1912, slednji še kasneje v več izdajah. Prevedena sta bila tudi Haggardov *Prstan kraljice iz Sabe* in *Kleopatra*, njegova povest *Hči cesarja Montezume* pa je izhajala v obliki podlistka v Slovenscu leta 1926/27, nato pa so jo naši bralci dobili v roke tudi v knjižni obliki. Tudi Sienkiewiczova povest *Skozi pustinje in puščavo* je najprej izhajala kot podlistek v *Slo-*

venu, v knjižni obliki pa je bila natisnjena v Ljubljani leta 1912. Pet knjig o Tarzanu Edgarja Rica Burroughsa je izšlo v Ljubljani leta 1924 v zbirki Splošne knjižnice in prevodu Ferda Kozaka. Leta 1932 pa se je v dnevniku *Jutro* pojavil celo strip po Burroughsovem delu *Tarzan, kralj džungle*. Če k temu prištejemo še spise Jacka Londa, Ernesta Thompsona-Setona, Dhana Ghopala Mukherjeeja in drugih, bi si upali trditi, da je do druge svetovne vojne velik del Slovencev bral o daljnih ljudstvih in deželah več kot o lastnem narodu. Res pa je, da je bilo tako pridobljeno znanje o tujini kljub obsežnosti še vedno nepopolno in nezanesljivo.

Slovenski meščanski salon je v zadnjih desetletjih 19. stoletja hitro prevzemal literarne zvrsti, ki jih je poznala Evropa. Tako je pod vplivom Karla Maya in J. F. Cooperja postajala vsebolj vabljiva tudi »indijanarica«. Prvi opis bojev z Indijanci je širše slovensko občinstvo odkrilo v Slovenskih večernicah leta 1862 (V. Štulec, *Berač Bogdan*). Ena od najzgodnejših indijanskih povesti pri nas je Indijanski biser. Objavil jo je Jernej Križaj (s psevdonimom Jernej Severjev) v drugem letniku mariborske *Zore* (1874). To je po tujih virih povzet in prirejen opis pustolovščin Angleža Johna Smitha v bojih proti Turkom v Evropi in proti Indijancem v Ameriki v 17. stoletju. Filip Haderlap je prevedel knjigo *Eno leto med Indijanci* (Ljubljana 1882, drugi natis 1896), med povestmi z »divjega zahoda« pa omenimo še Nedeljkoovo *Naselnikovo hči, cvetlico pustinje* (1887) in prevod novel F. X. Čekala *Preskušnja in rešitev* (1894).

Prevodi indijanaric J. F. Coopra so se pojavili v začetku 20. stoletja (*Nata-nael Bumpp*, 1900; *Vohun* 1902; *Na divjem zapadu*, 1906). Prvi slovenski knjižni prevod Karla Maya je izšel leta 1898 v Ljubljani, sledili pa so številni drugi. Leta 1906 je v Ljubljani izšel osmi zvezek Spillmannovih povesti z naslovom *Tri indijanske povesti*. Čeprav je v njih močno poudarjena krščanska morala, pa se vendarle vmes prepletajo tudi opisi noš, bivališč in običajev indijanskega plemena Dakota, zdravljenja bolezni, pripravljanja hrane, verovanja in molitev Indijancev, potovanja s pasjimi vpregami na Aljaski ipd. Tudi štirinajsti zvezek iste serije z naslovom *Prisega huronskega poglavarja* (Ljubljana 1908) je opisoval Indijance.

Odlomek iz knjige Klic daljnih svetov, ki jo je izdala Založba Borec.

FRANCIJA

60 let društva sv. Barbare v Jeanne d'Arc

V športni dvorani v Jeanne d'Arc je bilo konec junija 1986 praznovanje 60-letnice Slovenskega rudarskega podpornega društva sv. Barbare. Objavljamo zapis, ki ga je ob tem praznovanju objavil Nedeljski dnevnik, napisal pa novinar Ivan Sivec.

Malo pred tem pa so slovenski rojaki v tem rudarskem bazenu ob francosko-nemški meji – skupaj jih je okoli 1200 – z največjimi častmi pokopali dolgoletnega predsednika društva – Johana Priboška.

Večina naših rojakov komajda čaka, da dokonča tridesetletno delo v rudniku, potem pa se vrne uživati pokojnino v svojo rojstno domovino, medtem ko nekateri za vedno ostanejo v Franciji. Vsa tri slovenska društva v tem koncu sveta – poleg sv. Barbare sta tu še Jadran in Triglav – počasi, a vendar nemočno izgubljajo slovenske korenine. Starejši odhajajo, mladi pa se prilagajajo. Morda je bila prav ta 60-letnica ena izmed zadnjih večjih tovrstnih slovesnosti daleč stran od matične domovine.

Lipa zelenela je . . .

Za značilno rudarsko boleznijo, silikozo je umrl Johan Pribošek. Toda praznovanje obletnice je bilo načrtovano že več mesecev vnaprej, prav tako večdnevno gostovanje ansambla I. Ruparja.

Med rudarji v Franciji, skoraj tisoč kilometrov od doma, smo se hitro ujele. Vsi tamkajšnji Slovenci so nenavadno odprti, prijazni in gostoljubni, tako da se ti že po nekaj minutah zazdi, kakor bi jih zmeraj poznal. Tudi razporeditev po stanovanjih ni delala nobenih težav, zanimivo pa je morda to, da so Gorenjci želeli Gorenjce, Štajerci Štajerce itn.

Prvo srečanje z našimi rojaki je bilo – na pokopališču. Zbrali so se skoraj vsi Slovenci iz tega dela Francije. Pogrebni sprevod je bil nenavadno dolg, slišati je bilo samo slovensko besedo, tudi na pokopališču prevladujejo – poleg poljskih – slovenski spomeniki.

Joži, Boris, Darko in Andrej so izkazali bivšemu predsedniku poslednjo čast tako, da so v narodnih nošah ob odprtem grobu zapeli Lipa zelenela je, predstavica Izseljenske matice iz Ljubljane Lea Zubčič pa je iz matične domovine prinesla prgišče rodne zem-

lje. Tistega vročega popoldneva je jokalo vse pokopališče. Čutiti je tudi bilo, da se vsi zavedajo, da odhaja eden izmed najvidnejših Slovencev v Franciji . . .

Nezadržna asimilacija

V rudarskem bazenu Merlebach-Freyming-Saint Avoild-Forbach je najštevilnejše društvo Jadran z okoli 500 člani in s slovenskim pevskim zborom, sledi mu Triglav z okoli 100 člani in s svojim domačim ansamblom, društvo sv. Barbare pa ima še okoli 80 članov. Članstvo se med seboj prepleta, sicer pa je treba povedati, da je bogato tudi društveno življenje drugih narodov, saj deluje tod okoli čez trideset njihovih društev.

Slovensko rudarsko podporno društvo sv. Barbara (Barbara je zavetnica rudarjev) je bilo ustanovljeno pred 60 leti. Ustanovil ga je Filip Šribar, po 2. svetovni vojni ga je obudil k delovanju Matevž Vipotnik, četrto stoletja je bil na čelu Johan Pribošek (zdaj ga vodi Vili Mlakar). Društvo so ustanovili iz humanitarnih pobud: da bi pomagalo bolnim in za delo nesposobnim rudarjem, seveda pa ne gre zanemariti družabne plati. V zadnjih desetletjih po besedah Vilija Mlakarja prehaja sv. Barbara samo v družabno društvo in je prvotni pomen izgubilo. Žal tudi mladi ne čutijo več potrebe po zbiranju in je članov vedno manj. Z vsakim odide delček slovenske korenine.

»Asimilacija je vse močnejša,« pravi predsednik. »Čeprav so v našem društvu celo člani iz tretjega in tudi četrtega kolena izseljencev, se bojim, kako bo vnaprej . . .«

Glavna slovesnost se je začela z mašo, v francoščini in nemščini, na kateri je bil posebno zanimiv fant s kitaro, ki je prepeval nenavadno živahne pesmi. Nadaljevalo se je s praporščaki sosednjih društev – tudi nemških, s poslani-

kom, francoskim županom in s številnimi zbranimi člani v športni dvorani, kjer so najstarejši člani dobili priznanja, manjkalo pa seveda ni dobrih želja in manjših daril.

Slovesnost se je po kosilu – vlada pokrajine Lorene je nakazala za to priložnost 22 tisoč frankov – nadaljevala do poznih večernih ur, nastopilo je tudi Slovensko pevsko društvo, košček domovine pa je rojakom prinesel ansambel Rupar z Ivanom Ruparjem na čelu ter z Juretom Lapajnom in Andrejem Sušnikom in Darkom Tušarjem, pevske in voditeljske sposobnosti pa je znova dokazal znani radijski glas Boris Kopitar.

Morda velja omeniti tudi to, da vsako družabno srečanje – vrstijo se vse od dneva žena do dneva republike in Miklavža – pripravijo člani sami, ženske spečejo in podarijo potice in piškote.

Nekdaj je sv. Barbara pomagala rudarjem v jami; glede na stanje pa bi morala priskočiti na pomoč pri ohranjanju slovenskih društev . . .

Večne lastovke

Ob francosko-nemško mejo sta butnila dva večja vala izseljencev. Prvi pred 60 leti, drugi pa v letih 1957–1958, posebno ob delnem zaprtju senovškega rudnika, zato je tu veliko rojakov prav iz Senovega.

Občutili so lahko vso širino in iskrenost rudarjev, ki nimajo in tudi nočejo ničesar prikriti. Veliko jih je na tujem hotelo uresničevati svoje življenjske načrte, svoje sanje, a so našli le trdo delo, grenak kruh, večkrat tudi nesrečo. Ivan Kink je odšel v tujino za svojim bratom, da bi si tudi sam kupil motor. Z ženo Tončko zdaj živita v Kreutzwaldtu sicer lepo, a vendar je bila cena zelo visoka: Ivan je kmalu po nesreči v rudniku popolnoma oslepel. Oba sinova in hči so se že močno asimilirali, znajo pa še vedno slovensko.

Delavni in poštene

Danijel Tušar šteje že zadnje sihte, potem pa bo kot večina tukajšnjih izseljencev živel v dveh domovinah: v Franciji in v Sloveniji na počitnicah. Ludvik Budnar se je rodil v Franciji, 19 let je delal tam, zdaj pa se vrača tja samo ob praznikih. Ivan Redek, podpredsednik društva, se misli po upokojitvi vrniti domov. »Ko odideš od doma,« pravi, »si povsod tujec, a vendar bi storil vse za ohranitev tradicije.« Mirko Štrukelj, predsednik Triglava, pravi, da eni živijo pol leta doma, pol leta pa tu kot lastovke. Jože Zdravič,

predsednik Jadrana, pa pove, da bo ostal kar v Franciji. Drugače mu ne kaže – po hudi osebni drami, ko mu je umrla žena na porodu, hčerko pa je dal v varstvo dobrim sorodnikom . . .

Vsi izseljenci so takšne vrste, da so odšli s trebuhom za kruhom, oziroma po življenjski priboljšek, a so morali na tujih tleh pustiti svoje najboljše moči. Ponosni pa so, da jih tako Francozi kot Nemci cenijo, ker so izredno delavni in poštenci ljudje.

»Šest let, tudi ob nedeljah in praznikih, sem delal nočni šiht, drugače se sploh ne bi preživel. V začetku sem vmes za kruh delal še pri kmetih . . . Kdor še ni bil v jami, ne ve, kaj je jamski strah. Ko sem se prvič spustil v šaht, sem jokal kot otrok . . . Vse življenje sem garal, da bi imel lepšo starost. Vse bo dobro, če me ne bo bolezen prehitela . . .«

Ob takšnih izpovedih tudi rudarsko stanovanje zastoj, šest ton premoga brezplačno na leto in sorazmerno dobra pokojnina – če jo seveda uživaš v svoji matični domovini – nekako zbledi kot življenjska prednost.

ŠVEDSKA

Sklad za ohranitev slovenskega jezika

Na predlog člana slovenskega kulturnega društva Planika v Malmöju Jožeta Iskre smo ustanovili sklad za ohranitev slovenskega jezika, ki se imenuje Primož Trubar. S tem smo Slovenci iz Malmöja počastili spomin na našega velikega reformatorja, kateri je nam vsem Slovincem pripravil edinstveno dediščino, ki nas vse združuje, katere se venomer učimo in jo obnavljamo.

Mnogi mladi ljudje druge generacije priseljencev si želijo iskati svoje korenine, svojo identiteto in svoj jezik v domovini svojih staršev, zavedajoč se, da samo s svojim materinim jezikom smo, brez njega bi kot narod izumrli.

Smoter članov upravnega odbora je zbrati čimveč denarnih sredstev, da lahko delno doprinesemo in ustrezemo željam in hotenjem teh mladih ljudi. Želimo jih tudi spodbujati k literarnemu ustvarjanju. Naš prvi literarni večer je bil 17. maja v prostorih slovenskega društva Planika, kjer so sodelovali učenci slovenskega dopolnilnega pouka. Pri Skandinaviska Enskilda Banken smo odprli naš žiro račun, ki se glasi S-E Banken bankgiro: 201 – 18 23 in na katerega pričakujemo od naših rojakov in ljubiteljev slovenskega jezika pristojevoljne prispevke. Izkupiček bazarjev, literarnih večerov in ostalih aktivnosti gre v zgoraj navedene namene, da bodo morda nekateri brezdomci z dvema domovinama našli svojo prvo.

Nadobudni člani upravnega odbora so:

Jože Iskra – predsednik, Marjeta Isaevski, podpredsednica, Dragica Begić, tajnica, Mira Dekanič, blagajničarka, Helena Stanič, revizor.

Marjeta Isaevski

ŠVICA

Albanifest

Več kot stopetdeset let je že minilo, odkar proslavlja mesto Winterthur svoj praznik – Albanifest. Vsako leto se zaprejo za dva dni vse ceste za motorna vozila. Po njih se tako meščani lahko brezkrbno sprehajajo. Dva dni smo lahko sredi mesta deležni raznih zabav, iger in seveda dobre jedače in pijače. Vse to lahko dobiš na raznih stojnicah. Deset let je med njimi tudi SD Planika. Svoj šotor imajo bolj ob strani glavnega vrveža. Vseeno pa obiskovalce privlači radovednost in vonj po pečenem odojku. Po tolikih letih so postali že znani v tej zvrsti. Ko se ga prične sekati in rezati, čaka pred blagajno že dolga vrsta sladokuscev. Ne samo odojek, ki se kar trikrat v šestintridesetih urah izpeče na ražnju, tudi pasulj s klobaso in čevapčiči gredo gostu močno v slast.

Čeprav ima SD Planika postavljen svoj šotor na robu mesta, je vsekakor zelo obiskovana točka. V nedeljo proti večeru jim je zmanjkalo jedače; samo pijača je še ostala. Člani Planike so res lahko ponosni na tak uspeh. Za vse to pa je potrebna dobra priprava mesa in pijače. V tem so si člani složni. Za vse to jim ni žal prostih ur, katere so vložili v to delo. V društveni blagajni se bo že malo poznalo.

Barbara Turk-Smrekar

LUKSEMBURG

Snežnik pridno deluje

Slovensko kulturno društvo Snežnik v Luksemburgu je imelo 1. februarja letos redni letni občni zbor, na katerem smo izvolili novi odbor, ki ga sestavljajo: predsednik Edvard Kranjc, podpredsednik Jože Može, blagajnik Ivan Primc, tajnica Milena Schemel-Strašek, nadzorna komisija Alojz Novak in Franc Ciglar, ostali člani odbora pa so še Djordje Petrović, Hazbija in Beba.

Na prvem sestanku smo sprejeli tudi program aktivnosti v letošnjem letu, ki naj bi se odvijale v še večjem poglobljanju stikov med Slovenci, ki živijo v Luksemburgu ter v okoliških obmejnih krajih, kakor tudi večje vključevanje otrok in mlajše generacije Luksemburžanov slovenskega porekla v društvene aktivnosti.

V marcu smo imeli uspelo društveno proslavo dneva žena, v aprilu pa je prišla k nam delegacija mesta Koper, s katero smo podpisali listino o dolgoročnem sodelovanju. Z njimi je bila tudi delegacija RK SZDL Slovenije. Ob tej priložnosti je delegacijo sprejel župan mesta Hesperange

g. Alphonse Theis, pred tem pa smo obiskali tovarno keramike Villeroy at Boch. Po obisku pri županu je bil še ogled mesta, zvečer pa je društvo priredilo manjši koktajl za goste in predstavnike nekaterih drugih društev.

Naslednji dan smo obiskali nekatere kraje v Luksemburgu, zvečer pa je bila osrednja prireditev, na kateri smo podpisali listino o dolgoročnem sodelovanju med društvom Snežnik in občino Koper. V nedeljo smo obiskali tudi vinsko klet v Remichu.

29. junija smo priredili piknik v občini Hesperange-Itzig, kamor je prišlo večje število Slovencev iz vse države ter tudi iz Belgije. Na pikniku je bilo izredno prijetno vzdušje.

Edvard Kranjc

KANADA

Na atletskem tekmovanju v Buffalu

Slovensko zastopstvo atletskega kluba »Agincourt Thunderbolts T. F. C.« iz Toronta se je udeležilo mednarodnega atletskega tekmovanja v Buffalu, New York, 3. avgusta letos. Naši fantje so nestrno pričakovali to tekmovanje, saj je bil to zaključek letošnje atletske sezone.

Na kvalifikacijskih tekmovanjih so se uvrstili v finale oba naša mladince v teku na 100 in 200 metrov ter Vili Pavlič v starejši mladinski skupini v metu diska in kopja. Med veterani 40 let pa se je dobro odrezali tudi pisec tega članka s srebrno medaljo v metu kopja in krogle. Vsi smo nestrno pričakovali finale na 100 in 200 metrov, kjer smo imeli dva naša predstavnika. V močni konkurenci je bil naš član Sean Ribero tretji v teku na 100 metrov. Tomaž Pavlič pa tretji v svoji skupini prav tako na 100 metrov. Potem je odlično tekel na 200 metrov in osvojil srebrno medaljo.

Za teki so bili na vrstni met diska za mlajše, kjer je Tomaž Pavlič zasedel prvo mesto z novim rekordom, za kar je dobil posebno priznanje kot najuspešnejši atlet tekmovanja.

S. Pavlic, Agincourt, Ont., Kanada

Mladi slovenski zastopniki na atletskem tekmovanju v Buffalu

Baragovo društvo za onkološki inštitut v Ljubljani

Slovensko Baragovo društvo v Montrealu (Bishop Baraga Society) se je odločilo, da bo po svojih močeh pomagalo onkološkemu inštitutu v Ljubljani pri nabavi dragocenega diagnostičnega aparata ultrasonograf. Odbor se je odločil, da bo v ta namen izločil čisti dobiček piknika, ki so ga imeli 6. julija na Baragovi pristavi. Da bi se nabralo nekaj več denarja, so pripravili tudi bogat srečelov s privlačnimi nagradami – 1. nagrada je bila povratna letalska karta za Jugoslavijo, darilo Jata, druga nagrada je bila umetniška slika slikarja J. S. Staniosa, darilo Adria Travel Agency, tretja nagrada pa televizijski aparat, darilo Adria Travel Agency. Zrebanje je v celoti uspelo, čeravno Baragovo društvo nima veliko članov, vendar pa so vsi velikodušno pomagali k uspehu. Skupaj z dodanim društvenim prispevkom se je nabralo 2000 dolarjev, ki jih je glavni direktor tega društva Janez Žargi osebno izročil direktorju onkološkega inštituta v Ljubljani.

Hkrati s tem denarjem je Janez Žargi prinesel še ček v vrednosti 2000 dolarjev, ki mu ga je izročil lastnik potovalne agencije Adria Travel Vladimir Urbanc. Med rojake je zbral 800 dolarjev, sam pa je priložil še 1200 dolarjev, ki jih je onkološkemu inštitutu poklonil v spomin na svojega pokojnega očeta Petra Urbanca.

Predstavniki onkološkega inštituta so se ob tej priložnosti iskreno zahvalili za dragocen prispevek naših kanadskih rojakov.

Ob tem naj objavimo še seznam odborikov Slovenskega Baragovega društva v Montrealu: Ivan Novak, predsednik, Albert Logar, podpredsednik, Olga Novak, tajnik, Mirko Podgornik, blagajnik, Janez Žargi, glavni direktor, Ivanka Gabor, namestnik tajnika, Elisabeth Jena Žargi, namestnik blagajnika, in odborniki: Boris Madon, Jože Frank, Tončka Podgornik,

Umrli je Frank Obljubek

V Thunder Bayu, Ontario, je 19. januarja 1986 umrl Frank Obljubek, eden izmed najvidnejših slovenskih rojakov v tem okolišu. Vse od ustanovitve leta 1967 pa do smrti je bil predsednik Kulturnega društva kanadskih Slovencev, kjer je velik del svojih skrbi posvečal zlasti dostojnim predstavitvam Slovencev na vsakoletnem folklornem festivalu. Poleg tega pa je znal z izredno širokogrudnostjo povezovati preteklost s sedanostjo, znal je delati z mladimi, ki morajo biti eden od stebrov nekega društva, spodbujal je plesalce, pevce, zavzemal se je za učenje slovenskega jezika.

V kanadski javnosti je bil Frank Obljubek zlasti znan kot dolgoletni sodelavec in predsednik Multikulturene zveze v Thunder Bayu (Thunder Bay Multicultural Association). Urejal je tudi njihovo četrtletno glasilo Mosaic, kjer so bili večkrat po njegovi zaslugi dostojno predstavljeni tudi Slovenci, seveda pa je ob tem svojem delu temeljito spoznal tudi vse druge etnične skupnosti, ki sestavljajo kanadski »etnični mozaik«. S svojim bogatim znanjem je pomagal tudi pri oblikovanju multikulturene politike v okolju, v katerem je živel in deloval.

Izgubo Franka Obljubka močno občutijo tako slovenski rojaki v Thunder Bayu kakor tudi pripadniki vseh drugih narodov v mestu. Tamkajšnjim rojakom in sorodnikom v Kanadi in v domovini izrekamo iskreno sožalje.

Ivan Gabor, Martin Matajič, Desio Trusgnach, Ludvik Lončar, Tončka Muha, Slavka Koželj, Marija Terenta, Janez Štebe, Terezija Štebe in Emil Tavčar.

J. P.

Umrli je Maria Svatina

V Montrealu je 8. aprila 1986 umrla Maria Svatina (roj. 12. 10. 1934), ena izmed najvidnejših in najuspešnejših slovenskih umetnikov v Kanadi. V prvi vrsti se je ukvarjala s tekstilnim oblikovanjem in izdelovanjem tapiserij.

Maria Svatina je prišla v Kanado leta 1957, kjer je nadaljevala z izobraževanjem in z izpopolnjevanjem svojega umetniškega dela. Diplomirala iz »notranjega oblikovanja« si je pridobila leta 1966. Nekaj časa je delala kot industrijska oblikovalka in iz tega obdobja je vrsta njenih del ostala v registru National Design Index. Pozneje je delovala kot učiteljica v Visual Art Centre v Montrealu, sodelovala pa je tudi predavateljica in članica ocenjevalnih komisij na številnih pomembnih razstavah. V letih od 1967 do 1983 je imela tudi vrsto samostojnih razstav svojih del, kot povabljeni gost pa je sodelovala tudi na številnih skupinskih razstavah v Kanadi in ZDA.

Številni kanadski Slovenci so bili upravičeno ponosni na njene uspehe in umetniško ter poklicno uveljavitev, zato je njena izguba nenadomestljiva. Sorodnikom in sodelavcem izrekamo iskreno sožalje.

ZDA

Umrli je Anthony Zulič

V Clevelandu je 8. avgusta po dolgi bolezni preminil dobro znani Anthony Zulič. Užaloščeni Eniki bosta odslej v tolažbo vnukinja Debby Brown in pravnuk Andrew Allen Brown.

Vsi, ki poznamo Eniko, z njo globoko sočustvujemo in ji izrekamo iskreno sožalje. Enika je sodelovala tudi na lanski uspešni slikarski razstavi v Ljubljani, ki se je je udeležila že brez moža, saj je zaradi bolezni ni mogel spremljati.

Tončka Simčič

Ob počitniški hišici Janeza Žargija na zemljišču Baragovega društva v Montrealu. Na levi Janez Žargi, v sredini jugoslovanski ambasador v Ottawi in drugi gostje iz Jugoslavije.

Snežnik – gora, ki jo nosimo v srcih

»Snežnik ni gora, je kraljestvo!« je pred leti ob obisku Snežnika vzkliknil dr. Miha Potočnik, častni predsednik slovenske planinske organizacije.

Res je tako! Gora, ki iz višine skoraj 2000 m s svojimi tremi snežnimi vrhovi še pozno v pomladni čas mogočno kraljuje nad bližnjo in daljno okolico, je svojstvena v mnogočem. Obiskovalcu ponuja izjemen pogled na Velebit, čez ves Kvarnerski zaliv in Istro, presteješ lahko vrhove Dolomitov in Julijcev, občuduješ hrbtaste Karavanke in koničaste Kamniške Alpe. Zeleno Pohorje se redko dviga nad meglicami v daljavi, izrazitejši so vrhovi Zasavskih gora, spregledati ne moreš Mirne gore v Beli krajini in Medvednice nad Zagrebom. In ko ti pogled zdrzne s horizonta na bližnjo okolico gor, imaš na dlani Čičarijo, Brkine, celo Pivko, Loško in Cerkniško dolino in mogočnost snežniških gozdov, ki predstavljajo največji strjeni gozdni kompleks v Sloveniji – skupaj z gozdovi, ki se s Snežnika nadaljujejo v Gorski Kotar na Hrvaškem, pa predstavlja celo največje gozdno področje v Evropi. Vode s snežniške kraške planote napajajo potoke in reke širokega področja od Rečine, reke Reke, Pivke, Obrha in Cerkniškega jezera do Čabranke in Kolpe na Hrvaškem. Stoletja je Snežnik dajal kruh ljudem in krajem v njegovi okolici. In daje ga še dandanes.

Je to vzrok, da je gora tako navezala nase ljudi s podnožja? Je prav ta navezanost na svojo goro vodila in navduševala ljudi v stoletnem boju proti nemškim in italijanskim oblastnikom, ki so posegali po njihovi gori in ji dajali svoja imena?

Snežnik je že od nekdaj gora – simbol ljudi in krajev pod njim. Praznik je vsakomur dan, ko obiše njegov vrh in vsopstljivo se govori o obisku svojih gori.

Ni čudno, da nosijo prav Snežnikovo ime mnoge ulice, ustanove, organizacije in društva kot planinsko, smučarsko, taborniki, radioamaterji, fotoamaterji, balinarji, lovci, šolska glasila pa naše nekdanje občinsko glasilo Snežnik, kasneje Snežniški razgledi idr. Snežniško ulico imajo na Pivki in v Ljubljani . . .

V srcih in mislih pa nosijo Snežnik – svojo goro s seboj po svetu tudi mnogi naši rojaki, ki jih je življenjska pot zanesla v tujino in so si tam ustvarili nekateri začasna, drugi pa tudi trajna ognjišča in nove domove.

Čeprav dostikrat razsejani na velike razdalje, se povezujejo v slovenska

Jože Jaksetič in njegova žena Marija, ki sta spretno izdelala simbol društva Snežnik v Albury-Wodonga.

društva, da bi tako povezani ohranjali misel na domovino.

Med mnogimi takimi društvi, v katerih živijo in delujejo tudi naši bistrski izseljenci, sta še posebej zanimivi dve društvi, ki že s svojim imenom kažeta na delež naših občanov. To sta Slovenski društvi SNEŽNIK, eno v daljni Avstraliji in drugo v Luksemburgu.

SLOVENSKO DVOMESTNO DRUŠTVO SNEŽNIK V Avstraliji nam je s posbnim veseljem predstavila naša krajanka Milka Prosen, medicinska sestra iz Ilirske Bistrice, ki je konec preteklega leta obiskala svoje tri brate v Avstraliji, ostala tam nekaj mesecev in dodobra spoznala prisrčnost članov tega našega društva in tudi nekaterih drugih slovenskih društev pete celine.

Slovensko društvo Snežnik že dve desetletji povezuje skoraj 150 članov na južnem obrobju Avstralije. Večina le-teh prebiva v mestih Wodonga in Albury ter njuni okolici. Čeprav sodita mesti vsako v svojo državo in ju loči reka Mery river, članov ni motilo, da ne bi oblikovali eno, pa čeprav »dvomestno društvo«. Dobršen del društvenega članstva so izseljenci iz naših krajev, še posebej je dosti naših Podgorcev. In kako naj bi društvo dobilo drugačno ime, kot Snežnik? Vrsto let je bil društveni predsednik tudi Milkin brat Rudi Kalc.

Marljivi člani so si v Alburyju zgradili svoj društveni dom z obsežnim vrtom, veliko dvorano, kuhinjo, bifejem in lepo urejenim baliniščem. V društvu se odvija bogato društveno življenje; poleg rednih društvenih srečanj ob koncu tedna pripravljajo tudi večje mesečne prireditve s kulturnimi nastopi, mnogo glasbe, tekmovanji in gostovanji slovenskih ansamblov iz drugih krajev.

Podgorca Jože Jaksetič iz Kuteževega in njegova soproga Marija iz Trpčan (na sliki) sta z veliko ljubezni pripravila društveni simbol. Jože, ki je

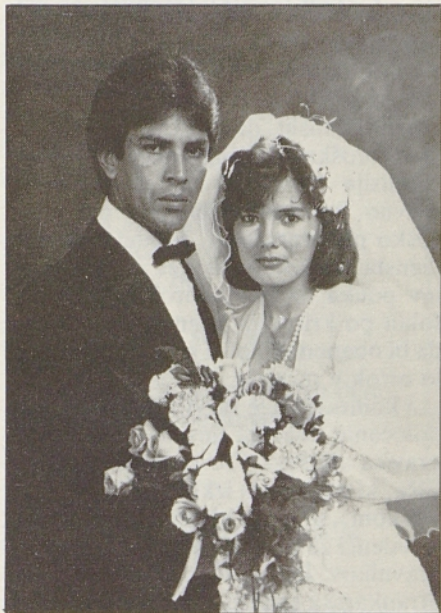
vešč slikarskega čopiča, je na veliko tablo naslikal Snežnik, Marija pa je iz svile ročno izdelala slovenske nageljne in jih razporedila v obliki srca. Res, domača gora ostaja v srcih naših ljudi in z njo misel na dom, rojstni kraj in domovino.

Zato je bil obisk Milke Prosenove pravcati praznik v tem našem društvu. Milka kar s težavo izbira najlepše besede, da bi lahko opisala vsa doživetja ob navdušenju številnih srečanj med svojimi sovaščani in drugimi člani društva. Obiskala je tudi nekatera druga slovenska društva in slovenske ustanove v drugih mestih ter spregovorila o domovini tudi na slovenskem radiu v Sydneyu.

Vojko Čeligoj

BOLIVIJA – V aprilu se je v Riberalti poročila Diana Šimac, hčerka znanega avtorja knjige »Na divjih rekah Bolivije«, ki je pred nekaj leti izšla v Ljubljani in je že v celoti razprodana. Diana je bila rojena 1. avgusta 1954 in je dokončala tretji letnik psihologije, ženin pa je dr. Fuad Roberto Saba, po rodu Palestinec, ki je bil rojen že v Boliviji, kjer je tudi dokončal študij medicine.

Ob tem naj še omenimo, da je oče, pisatelj Pavel Šimac, še vedno poln pustolovskega duha, da še vedno potuje po divjih rekah Bolivije, pripravlja gradivo za svojo drugo knjigo, obenem pa prvo knjigo prevaja v španščino.

Na sliki: poročna slika lepe Diane Šimac in ženina dr. Fuada Saba.

4500 obiskovalcev v Spodnjih Vinarah

Slovenska prosvetna zveza na avstrijskem koroškem je v letošnjem poletju priredila pet predstav Slovenskega ljudskega gledališča »Samorastniki«, odigrali so Veliko puntarijo, dramo Bratka Krefta. Predstave je obiskalo okoli 4.500 ljudi iz matične domovine in Koroške, mnogo pa je bilo med njimi tudi nemško govorečih in turistov. Spodnje Vinare pri Šentprimozu, kjer so odigrali predstave, se tako ponašajo z najbolj uspelo prireditvijo na prostem v letošnjem letu. Za naše v Avstriji živeče Slovence je bila ta predstava velika manifestacija, ki bo postala tradicionalna oblika ohranjanja lepega knjižnega jezika. Režiser predstave Marijan Srienč meni, da ob takih predstavah spet oživlja želja Slovencev, da bi se udeleževali kot amaterski igralci in tako ohranjali jezik.

Bodo slovensko govoreči otroci ločeni od nemško govorečih?

Pet let je minilo, odkar je Kärntner Heimatdienst, združenje, ki nasprotuje ohranjanju slovenščine, v svojem glasilu »Ruf der Heimat« (Klic domovine) objavilo članek, ki se je zavzemal za ločene šole na južnem Koroškem. To pomeni, da bi slovensko in nemško govoreči šolarji, ki so bili doslej skupaj v razredih, ločili. Spor o tem vprašanju se je zaostрил tako, da je novembra 1985 zvezni kancler dr. Fred Sinowatz na dunajskem vrhu, ob sestanku strank, sestavil v navzočnosti koroških deželnih predsednikov dve zvezni komisiji, da bi razčistili vprašanje koroškega manjšinskega šolstva. Komisija pravnikov naj bi razčistila pravno, komisija pedagogov pa pedagoško plat vprašanja. Model Heimatdiensta predvideva danes »čisto« ločitev pouka na južnokoroških ljudskih šolah po kriterijih učenega jezika, ne da bi obenem določal minimalno število otrok v razredu. Koroška strankarska komisija pa je razvila stališče, da je določanje učnega jezika »absolutna pravica staršev«. To enostransko stališče, ki odgovarja izključno političnim vidikom, so v zadnjem času zavrnil izvedenci za ustavno pravo in komisija pravnikov. Boj proti ločitvi še poteka. Strankarska komisija predlaga uvedbo paralelnih razredov povsod tam, kjer je za dvojezični kakor tudi za enojezični

ni pouk najmanj 7 učencev. Če upoštevamo število prijavljenih učencev k dvojezičnemu pouku za šolsko leto 1985/86, pehamo prijavljene učence v »gheto«, izpostavljeni naj bi bili velikemu socialno-psihološkemu pritisku, kot neka ožigosana skupina.

Porabski Slovenci na festivalu

Letošnji 16. folklorni festival v Beltincih je imel naziv »Praznični dnevi Slovenske kulture« in je poleg domačih ansamblov privabil tudi zamejske. Tako so na njem nastopile folklorne skupine iz Sakalovec na Madžarskem, kjer žive Slovenci in ansambla Promni s Poljske ter Kopaničiar s Čehoslovaške. Poseben aplavz pa je požela tudi šaleška folklorna skupina Koleda iz Titovega Velenja. Veliko doživetje je čakalo gledalce ob predstavitvi na večeru poljskih in slovaških plesov in pesmi. Večera slovenske folklorne pa sta sočasno potekala tudi v Radencih in Moravskih Toplicah. Na starih slovenskih glasbilih je muziciral in obenem pel trio Omerzel-Terlep-Jenko, kar je ustvarilo vzdušje arhaične atmosfere, značilne za pradedno izročilo v starih slovenskih vaseh.

Folklorni nastop v Beltincih je bil jubilejni, saj praznujejo to leto 50-letnico folklorne. Mnogo truda in organizacijskih sposobnosti za povezovanje in vzgojo folklornih ansamblov je vložilo Kulturnoumetniško društvo Beltinci, ki ga vodi predsednica Milica Šadl, pomagata ji Milan Zrinski in Boris Žalig. Po prireditvah je potekala skupščina združenja folkloristov Slovenije, na kateri so poudarili še nadaljnje zavzemanje za ohranitev šeg in navad. Privlačna poživitev prireditve je bila tudi etnografska razstava »Žetev in mlačev v Beltincih« v obnovljeni »cimprani« Šikoševi domačiji. Prvič so bile na tej prireditvi predstavljene tudi slovenske ljudske pripovedne pesmi, ki začrtujejo novo smer.

Nepopravljiva škoda v Furlaniji

Konec avgusta je neurje, ki je divjalo po pokrajini, uničilo za okoli 90 odstotkov pridelka. V Morteiglianu so bili uničeni tudi nasadi tobaka, veter je odkrival strehe in podiral starejše hiše in gospodarska poslopja. Nevihte so prizadele predvsem Videm in njegovo okolico, drugod pa je dež zaradi dolgotrajne suše blagodejno deloval zlasti na Goriškem. S trgatvijo so tu

začeli predčasno, ker je bilo grozdje zrelo že konec avgusta.

V obrambo ogroženih jezikov in kultur

V Celovcu je bil konec julija 11. kongre Mednarodnega združenja za obrambo ogroženih jezikov in kultur (AIDLCM), ki so se ga udeležili številni predstavniki evropskih manjšin, med njimi tudi iz Avstrije in Italije. Dr. Franci Zwitter je poudaril, da ima Avstrija sicer formalni zakon o narodnih skupinah, ki naj bi jim jamčil obstoj, v družbeni resničnosti pa so le-te slej ko prej resnično ogrožene v svoji jezikovni, kulturni in celotni narodni identiteti. Slovenska prosvetna zveza in Zveza slovenskih organizacij sta kongres uspešno organizirali. Predsednik Federalistične unije evropskih narodnosti (FUEN) Reginald Vospernik je poudaril nujen obstoj večjega števila manjšinskih organizacij v Evropi. Sprejeli so tudi resolucijo v korist globalnega zaščitnega zakona za vse Slovence v Italiji.

»Velika puntarija« na Koroškem

Avtor Velike puntarije, akademik Bratko KREFT je v uvodni besedi ob prvi predstavi zelo prepričljivo in nedvoumno postavil Veliko puntarijo v kontekst skupnega kulturnega prostora. Zazdelo se je celo, da so Spodnje Vinare za tisti večer postale središče tega skupnega kulturnega prostora, saj navsezadnje smo bili na karantanskih tleh, kjer so naši predniki začeli misliti kot narod in kot država.

Tudi prvi slovenski kmečki upor je sprožil slovenski koroški kmet, kot je zapisal dr. Janko MALLE v priložnostni publikaciji, pripravljeni za to priložnost. Torej je tudi signal za puntarijo prišel iz Koroške. Tako kot prvi upor so bili zadušeni tudi vsi naslednji. Ne glede na to pa je uporni duh živel naprej, ki pa vse do NOB ni dobil prave priložnosti, da bi se razživel. Šele tedaj je pokazal svojo pravo moč, ki jo je črpal – tako kot pred stoletji – v socialnem in nacionalnem zatiranju. Zavedajoč se te usodne povezanosti so se koroški gledališčniki odločili za Veliko puntarijo, s čimer so nedvomno želeli povedati tudi to, da uporni duh še živi. Le tako si je namreč mogoče pojasniti, da so uspeli pritegniti skoraj 100 igralcev, pa čeprav je bilo med njimi največ statistov. Toda ti statisti sploh niso bili tako »statični«, kot bi

Avtor »Velike puntarije« Bratko Kreft med koroškimi igralci – foto: Marjan Ciglič

človek pričakoval. Nasprotno, zelo so bili naravni in okretni in tudi po njihovi zaslugi so najbolj uspeli ravno množični prizori in nekateri od njih bodo gledalcem še dolgo ostali v spominu.

Tudi med igralci so bili nekateri tako dobri, da se jih najbrž niti poklicno gledališče ne bi sramovalo (npr. župnik, Matkalič, Gregorič). Razlike pa so bile tudi tokrat (pre)velike – tako kot je normalno pri vseh amaterskih gledališčih. Skoraj vedno naletimo na nekaj izrazitih talentov in na nekaj slabših zasedb.

Predstavo je režiral domačin Marjan SRIENC, ki je z Veliko puntarijo znova dokazal, da je sposoben izpeljati tudi tako velike in zahtevne projekte, kot je Velika puntarija. Lahko mu verjamemo, da bi uspešno delal tudi v stalnem poklicnem gledališču na Koroškem, v kolikor bi bili izpolnjeni tudi vsi ostali pogoji in predpogoji. Režiser je sam odigral tudi eno izmed pomembnejših vlog, kar je bila zanj prav gotovo še dodatna obremenitev. Od ostalih vlog oziroma igralcev je treba omeniti še vlogo Matije Gubca, ki jo je odigral domačin-kmet Miha KAP, Matkalič (bobnar) je bil Tine OMAN iz Kranja, Ivan PASANC pa Franci POLCER, župnik je bil Branko KOROTAJ in je bil v svoji vlogi izredno prepričljiv. Med »gospodo« velja omeniti vlogo Jurija DRAŠKOVIČA, ki jo je podal Miran KENDA.

Nenazadnje moramo omeniti oziroma pohvaliti tudi naravo (prostor), ki v Spodnjih Vinarah ponuja skoraj idealno prizorišče in Kreftova drama je v takšnem okolju zaživela v svojem na-

ravnem okolju, na travniku sredi gozda. Prizorišče je obogatila s svoje strani še scenografka Melita VOLK iz Ljubljane, ki je zasnovala stilizirane prostore nekdanje kmečke in fevdalne arhitekture.

Vse skupaj je prispevalo k temu, da je Velika puntarija na gledalce naredila močan vtis in obiskovalci smo Kreftov vzklik: »Bili smo, smo in bomo«, tisti večer razumeli, kot puntali smo se, puntamo se in puntali se bomo. Seveda pa sleherna popolnejša ocena tega dogajanja na Koroškem terja omembo še nekaterih drugih dimenzij. Predvsem je treba upoštevati, da si je vseh 5 predstav Velike puntarije ogledalo med 5 in 6 tisoč obiskovalcev, kar je za tamkajšnje razmere nedvomno izredno velik dosežek. Naleteli so na odmev tudi pri nemško govoreči večini, saj so o njih poročali tudi vsi nemški koroški časopisi.

Vse to je najbrž še kako pomembno za utrditev samozvesti koroških Slovencev in za dvig motiviranosti za delo tudi na področju kulture, ki je pri njih še tesneje povezana, kot pri Slovencih nasploh, z njihovo usodo. Pomembno je tudi dejstvo, da je ta podvig nedvomno prispeval k večji povezanosti koroških Slovencev med seboj, saj so morali združiti razmeroma skromne moči, če so hoteli pripraviti te predstave. Pa tudi k povezanosti z matično Slovenijo, saj si je predstave ogledalo tudi precej obiskovalcev iz Slovenije.

Koroški Slovenci so se tako ponovno afirmirali v skupnem kulturnem prostoru kot njegov aktiven del, pa tudi v državi, katere državljani so. S

tem pa učinkovito prebijejo folkloristične okvire, znotraj katerih bi jih mnogi v Avstriji želeli videti.

Tomo Štefe

Moja dežela?

Si moja dežela
in nisi,
si moja domovina
in nisi,
tvoj jezik je moj jezik
in ni.

Zakaj se včasih počutim kot tujka
na obisku,
včasih kot domačinka
in del tebe?

Občudujem tvojo lepoto,
zavidam ljudem,
ki lahko rečejo,
da so tu doma,
se vrnejo od povsod k tebi –
– domov
tudi jaz se vrnem –
– enkrat na leto.

Sem drugačna kot tvoji – moji? –
ljudje.
Mislim drugače,
čutim drugače?

Če rečem »doma«, ne vem, če
mislim
tu ali tam.
Če me vprašajo, od kod sem,
rečem, da sem Nemka.

Odkar sem te bolje spoznala,
rečem večkrat, da sem Slovenka,
ampak včasih se mi zdi,
da lažem . . .

Kadar te zapuščam,
mi je vedno težko,
tokrat pa me boli srce . . .

Moje korenine so v tebi,
skrite pod zemljo,
deblo je razcepljeno na dva dela,
veje rastejo v vse smeri.

Enkrat se bodo
odločile
in mogoče bodo semena padla
spet na tvojo zemljo . . .

Silvia Ivanuscha, ZR Nemčija

Spreminjanje priimkov

Človek si marsičesa ne izbere sam: barve polti, postave, spola, imena, jezika . . . In vendar je vse to del nas. Naša prtljaga in naša izkaznica. Spremlja nas tako rekoč od rojstva do smrti. Nekaj teh stvari, ki si jih človek ne izbere sam, je skoraj neodtujljivih in predstavlja njegovo identiteto.

Starši odberejo svojemu otroku osebno (rojstno, krstno) ime: Jožica, Alenka, Vesna . . . Peter, Boštjan, Mirko . . . in mu zaupajo svoj priimek: Hribar, Rovšek, Potrata . . . Potem ga naučijo še jezika in vedenja. Tako telesno in duhovno oblikujejo človeka, novega člana družbe.

Ker pa je vsak član družbe enakovreden, ima s tem po smislu tudi enake dolžnosti. Ena od njih je, da se upravno vključi v svojo skupnost, vpiše v sezname, in sicer z osebnim imenom in priimkom (v novejšem času, zaradi lažjega, zlasti računalniškega pregleda, tudi s številko, čeprav ljudje radi poudarjamo, da nismo in da nečemo biti številke).

Osebno ime in priimek nam omogoča, da smo lahko deležni šolanja, službe, družine, dajeta nam možnost dedovanja, odlikovanj, plače, pokojnine, seveda pa tudi ukorov in kazni, poravnavanja dolgov.

Že vse to nam jasno govori, da sta ime in priimek tako rekoč nespremenljivi del nas, če hočemo, da moreta družba in njena uprava nagraditi in grajati pravega in da se oseba s tem in tem imenom in priimkom enkrat za vselej uvrsti v delček sodobnosti in zgodovine.

V letošnjem, Trubarjevem, letu teče zanimiva akcija: arhitekt Heinrich Truber iz Babenhausna v Zahodni Nemčiji me je prosil, naj mu pomagam ugotoviti, ali je v kakšni rodovni zvezi z našim Primožem Trubarjem. Ravno zaradi skrbno vodenih seznamov pri cerkvenih in državnih upravah se mu je do tega trenutka (sredi avgusta) posrečilo priti nazaj po sledih svojega rodu že do leta 1660, se pravi, da mu manjkata komaj še dva člana – in prav ta sta bistvena in odločilna, ali bo lahko rekel, da je neposredni potomec Primoža Trubarja z Raščice (1508–1586), čigar sinova Primož (1551–1591) in Felicijan (1555–1602) sta bila sicer poročena, vendar je njuno življenje doma in v Nemčiji še pre-

malo raziskano, da bi poznali njune potomce.

Že ta drobnji zgled nam priča, kako pomembno je skrbno vodenje takih seznamov in knjig, in tudi, kako dragocena je nespremenljivost priimka. Že na videz komaj opazna razlika (Trubar : Truber) je lahko odločilna ali usodna.

Nekaj večja prožnost in spreminljivost je mogoča pri osebnih imenih. Tu ima človek v raznih življenjskih dobah prilagojena imena: Ana, Ančka, Anica, Ani, Anka, Anja . . . Miroslav, Mirkec, Mirko, Miro, Mirček . . . To gre lahko še naprej; Francišek Ksaverij Meško je kot pisatelj znan samo z imenom *Ksaver* Meško.

V sodobnosti se osebna imena, ki so bila včasih jezikovno in s tem večinoma tudi narodnostno zelo zgovorna, pogosto prilagajajo po drugih jezikih. Slovenski Jože (Jožef) je postal ne le Joža in Jožek in Jožko, temveč tudi Josip, Joco, Joso, Juš, Zef, Žef, Sep, Pepe, José, Jusuf, Joe . . . Nekatera taka osebna imena lahko srečujemo v matični Sloveniji, še bolj pa se to dogaja med izseljenci. Deloma so tega krive jezikovne zapisne težave, ker nimajo vse pisave enakih možnosti za zapis posameznih glasov, deloma pa jezikovne prilagodljivosti in prilagojenosti okolju ali osebnemu okusu.

In tako smo prišli do zelo pogostega pojava: do spreminjanja tako rekoč nespremenljivih priimkov. Ne le, da ima vsak človek osebno pravico, da si priimek iz utemeljenih razlogov uradno priznано spremeni, tudi uprava sama včasih hote ali ne hote spreminja priimke.

Vemo, da smo bili Slovenci dolgo večidel pod tujo upravo s tujim jezikom in pravopisom, tako da so že ob zapisu v rojstne in krstne knjige nastajale težave, saj se je na primer slovenska končnica -ar mimogrede spremenila v -er (Trubar, Truber; Hribar, Hriber). Tako je iz slovenskega Kozarja lahko nastal nemško prilagojen Koser in podobno. Še več je bilo seveda sprememb in razlik zaradi pravopisnih prilagoditev. Nekaj časa smo na primer v slovenščini pisali polglasnik tako rekoč povsod, kjer ga je bilo čuti v izgovoru: Verbinec, Vrbinc, Erjavec, Rjavec . . . Še večje težave so bile s šumniki. Vemo, da je še pri

našem največjem pesniku Prešernu težko spoštovati načelo o nedotakljivosti priimka, če ne upoštevamo zakonitosti časa, pravopisa in uprave: Presherin, Preshern, Prešeren, Prešerin, Prešern . . .

Tako se dogaja tudi izseljencem, ki se iz enega jezikovnega in pravopisnega okolja preselijo v drugo. Nekaterih slovenskih črk romanski in germanski jeziki sploh nimajo ali pa jih čisto drugače izgovarjajo. Nastanejo torej objektivne zadrege. Kljub dobri volji na obeh straneh, pri izseljencu in pri upravi, nekaterih priimkov ni mogoče prav zapisati.

Vsaka številka Rodne grude nam lahko postreže z veliko zgledi različnih ravnanj pri premagovanju teh zadreg. Malo več o tem prihodnjič.

MARIJA HRIBERŠEK, ŠVEDSKA

Za sina nekaj spominov

Še veš, moj dragi fant,
kako Mislinja živo žubori?
Še veš, kako se Uršlja gora
ob sončnem vzhodu blesti?

Te hišica ob robu mesta
na otroške dni spominja?

Še veš, moj fant, kako so ljubke
te ozke poti
nad tovarno, kjer ste se radi igrali?
In ko si prinašal mi rož za naš dan
po zadnji zmrzali?

Od tega je že mnogo let.
Kaj vse si moral preživeti!

Danes si čislan
uspešen mož.
Vzpel si se
in še več dosegel boš.

Vnuku

Postajaš mož.
Pred tabo mnogi so načrti.
Pred tabo je življenje.
Razganja te mladostno hrepenenje.
A treba bo imeti potrpljenje.
Kar hočeš, vse dosegel boš.

Nimajo več za koga živeti

Ko v gozdu požagajo drevo,
se korenine zavedo,
da nimajo več za koga živeti.
Spoznale so misterij življenje.
Pod zemljo si iščejo roke
v koreninah še živih sosednjih dreves.

Križanka s slovensko narodno

Spodnje besede morate vodoravno in navpično vpisati v lik križanke tako, da se bodo med seboj ujemale. Najprej začnite vpisovati najdaljše besede.

Črke, ki pridejo na oštevilčena polja, prenesite v navpični stolpec na desni strani križanke. Brano navpično boste prebrali začetek priljubljene slovenske narodne pesmi.

13 črk: POSPRAVLJANJE

9 črk: INOVACIJA

8 črk: JEKLARNA SKRBNOST
STRANICA STRELIVO TABLETKA

7 črk: ANEROID ISKRICA KRAVICA
OASOVEC OSTAVKA SVALJEK TABURET

6 črk: AMANDA BRILEJ DANSKA
DARIAN DESICA ESENCA
ISTRAN IVANDA MOSKVA
PRELOG RAISON SIERRA SOSTRO
VAVKEN

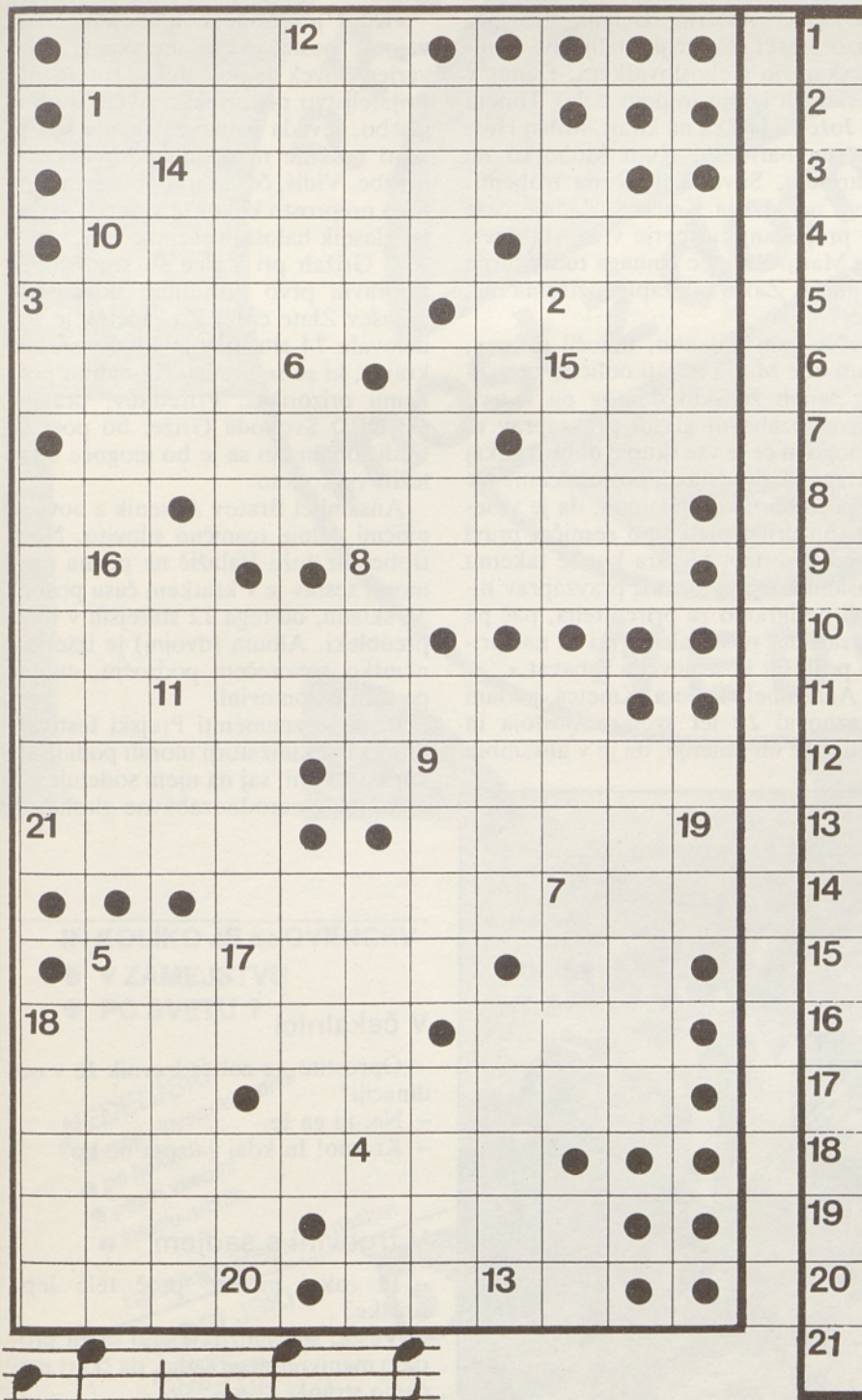
5 črk: AVNOJ DIODA ERVIN EVITA
IMOLA MASSA ONEAL PISTA
SPUST TACIT TNALO

4 črke: ACEV AJDA AONI ARTA
AVON CELA JANA NEAL OBER
SNOV SRAM

3 črke: ADA ALA AJD AMI AST
KOG RIA TIK

2 črki: AN AS BT DL OA OP OS VI

sestavil JOŽE PETELIN

Sijajen delavec

- In zakaj imaš tako lepo plačo?
- Poleg redne plače dobim čeden kupček denarja za ležarino!

Pa še res je

- Ženske prenesejo več bolečin kot moški.
- Ste zdravnik?
- Ne, pač pa čevljar!

Zajčja štoklja

- Zdaj pa konec vprašanj, je rekla mama zajka. Nek čarovnik vas je potegnil iz klobuka pa konec!

Pomoč

- Tovariš doktor, bojim se, da sem močno bolna. Preden sem vas poklicala, sem trikrat močno kihnila. Kaj mi lahko rečete na to?
- Na zdravje, na zdravje, na zdravje!

Bistri Jurček

- Kaj te v šoli niso naučili pozdraviti »dober večer«?
- Ne, jaz hodim v šolo dopoldne!

Pedagogova tožba

- Ta svet je nemogoč! Učitelji se bojijo ravnatelja, ta inšpektorjev, šolski kolektiv se boji staršev, starši se bojijo otrok, le otroci se ne bojijo nikogar več!

Stava

- Stavil sem, da deset dni ne bom jedel in deset dni ne bom spal.
- Pa si stavo izgubil, kajne.
- Kje pa: podnevi sem spal, ponoči pa jedel!

Razpoloženja vinorodnih krajev

V glasbi Toneta Kmetca ni težko zaznati razpoloženja nizkih in vinorodnih haloških gričev, pa tudi ljudi Ptujkega polja. Tudi tisti, ki vinskih goric ne zmorejo, se radi povzpno v mehke griče okrašene z belimi zidanicami. In prav temu življenju sila rada streže glasba Toneta Kmetca in njegovega ansambla. Zakaj?

»Hodim po poteh, ki sem jih začrtal pred leti in še kar naprej se bom oklepal domačnosti svoje glasbe. Rad sicer poslušam tudi druge ansamble, žal pa ni pogostih priložnosti, saj kadar igram jaz, igrajo tudi drugi.«

Domačnost, denimo pomeni Kmetčeva skladba »Ljubica lahko noč«, ki je pravzaprav narodna, Tone jo je le kar se da zvesto posnel, hkrati pa ji dal s priredbo tudi svoj pečat. Skladba je dolgo časa osvajala vrhove različnih lestvic, žal pa so jo le malokdaj zavrteli po radiu:

»Ne vem zakaj, ali bi predvajanje škodilo popularnosti drugih ansambllov?«

Kakorkoli že, Tone Kmetec o tem več ne razmišlja, pač pa snuje nove poskočne in kdaj tudi otožnejše melodije svojega srca, okolja, svojih Halož in svojih ljudi Ptujkega polja. S svoji-

mi muzikanti je Tone Kmetec prerajal že dober kos sveta. Dvakrat je bil v ZDA, dvakrat v Kanadi, poznajo pa ga tudi v Avstriji, Belgiji, Franciji, Nizozemski, Nemčiji, Italiji, na Madžarskem in Čehoslovaškem. Danes v ansamblu igrajo in pojo poleg Toneta še Jože Zidanšek na kitari, Milan Horvat na baritonu, Rudi Mohorko na klarinetu, Silvo Kolarič na trobenti, poje pa Marija Kmetec. Zadnje čase se prepevanje usmerja v ženski duet, saj Mariji Kmetec pomaga tudi Marija Pintarič. Zakaj tak zaplet oziroma razplet?

»Ne vem natanko, odločil sem se, kajti obe Mariji hkrati odlično zapoje-ta, samih ženskih duetov pa v naši narodnozabavni glasbi pravzaprav ni mnogo in če je vse skupaj dobro, zakaj bi tega ne predstavili poslušalcem? Če je potrebno, »drapnemo«, da je vese-lje, po drugi plati smo resnični pravi domači sestav, ki gara kot se takemu ansamblu spodobi. Mi pravzaprav nikoli ne igramo za prireditelja, pač pa plesalcem, poslušalcem, ki so nas prišli poslušat in se seveda zabavati.«

Ansambel Toneta Kmetca je lani praznoval 20 let svojega obstoja in vedno je bil mnenja, da je v ansamblu

imeti boljše dobrega prijatelja, kakor slabega človeka in odličnega muzi-kanta:

»Kdož je glasbeno nadarjen, bo z vajo že postal dober muzikant, pok-varjen človek pa se le težka spremeni. Prijateljstvo povezujem seveda tudi z glasbo, seveda pa za doseganje kako-vosti ne sme manjkati glasbene izo-brazbe. Vidiš, če vse tole seštejemo, ni tako preprosto kakor je videti,« je de-jal glasnik haloških razpoloženj.

V Grižah pri Žalcu so sredi julija pripravili prvo prireditev slovenskih citrašev Zlate citre. Za začetek je so-delovalo 74 citrarjev iz 28 slovenskih krajev, ki so se predstavili nabito pol-nemu prizorišču. Prireditve, pravijo pri DPD Svoboda Griže, bo postala tradicionalna in se je bo mogoče ude-ležiti vsako leto.

Ansambel Bratov Avsenik z novimi močmi deluje resnično silovito. Novi trobentar Jože Balazič ne pozna pre-mora, sestav je v kratkem času posnel 36 skladb, od tega 12 starejših v novi preobleki. Album (dvojni) je izšel na nemško govorečem področju, enojni pa tudi v domovini.

Bliža se znameniti Ptujski festival, ki so ga organizatorji morali podaljšati kar na tri dni, saj na njem sodeluje 34 ansambllov narodnozabavne glasbe.

Foto: Marjan Ciglič

V čakalnici

- Oprostite, je zobozdravnik že v ordinaciji?
- Ne, ni ga še.
- Krasno! In kdaj ga spet ne bo?

V trgovini s sadjem

- In zakaj mečete proč tele lepe hruške?
- Veste, specializirali smo se za prodajo manjvrednega sadja, pa škart mečemo stran!

MILKO KOS, Srednjeveška kulturna, družbena in politična zgodovina Slovencev.

Prof. dr. Bogo Grafenauer je leta 1982 pri Slovenski matici izdal Izbrano delo Franca Kosa, leta 1985 pa zgornjo knjigo njegovega sina Milka Kosa. Dr. Franc Kos in dr. Milko Kos sta bila oba pomembna, za svojo dobo celo vodilna zgodovinarja.

Milko Kos se je rodil 12. dec. 1892 v Gorici, kjer je bil njegov oče profesor. Oče Franc je bil Milku tudi prvi učitelj zgodovine, z njim je že pred maturo bral stare listine. Zgodovino je študiral na Dunaju in jo končal z disertacijo o oglejskem patriarhu Bertoldu (1218–1253). Izpopolnjeval se je tudi v Parizu. Služboval je v licejski knjižnici v Ljubljani, leta 1924 postal docent na beograjski univerzi, leta 1925 na za-

grebski in 1926 na ljubljanski univerzi, kjer je predaval nad 40 let. Ob tem je vneto sodeloval pri organiziranju znanstvenega dela na Slovenskem (Muzejsko društvo za Slovenijo, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, Slovenska akademija znanosti in umetnosti).

Milkov oče Franc je 1902, 1906 in 1911 izdal prve tri knjige znamenitega »Gradiva za zgodovino Slovencev v srednjem veku«. Pri zadnji, peti knjigi, ki je izšla 1928, pa je sodeloval tudi Milko Kos.

Tudi Milko Kos se je posvetil raziskovanju naše srednjeveške zgodovine. Bolj kot teoretična razpravljanja so ga privlačila konkretna vprašanja gospodarskega in političnega življenja med Slovenci v srednjem veku. S tem v zvezi je raziskoval in obravnaval zgodovino kolonizacije na slovenskih tleh. V celoti je Milko Kos objavil 375 razprav, člankov, ocen in knjig, v rokopisu pa je zapustil blizu 50 velikih svežnjev rokopisov, med katerimi bi

bilo marsikaj vredno objaviti. Umrl je 24. marca 1972.

Grafenauer, ki je knjigo uredil, je gradivo razdelil v pet zaokroženih poglavij: 1. O zgodovini Slovencev in znanosti o njej (tri razprave), 2. Začetki slovenske pismenosti (štiri razprave, med njimi dve o freisinških spomenikih), 3. Slovensko srečanje z Vlahi (tri razprave), 4. Od nastanka kneževine Karantanije do konca Celjskih grofov (enajst razprav), 5. Iz krajevne družbene in gospodarske zgodovine (devet razprav). Iz objavljenih razprav, ki so zelo premišljeno in skrbno izbrane, lahko spoznamo značilno metodo in tematiko, kateri se je Kos posvečal. Na koncu je dodal urednik študijo o življenju in delu M. Kosa in bibliografijo njegovih del (375 enot).

S to knjigo se je Slovenska matica oddolžila enemu največjih slovenskih zgodovinarjev in širšemu občinstvu odprla pogled v njegovo delo.

Jože Gregorič

slovenski dom

Perutnina

Nekoč je bilo v rabi nenapisano pravilo, da so bili za slavnostna in nedeljska kosila vedno na mizi – ocvrti piščanci, pred njimi pa seveda zlatorumena juha iz piščančje drobovine ali pa je zaradi nje smrt storila kaka prav stara kura z dvorišča. Potem je seveda bilo na juhi veliko mastnih rumenih cekinov, da so se družinski člani kar oblikovali ob pogledu na skledo.

Danes ni perutnina več tako hudo slavnostna, a vendarle radi zavijemo natanko v tisto gostilno, ki slovi po dobri piščančji obari ali po hrustljavih ocvrtih piščancih. In takih gostiln je na Slovenskem še kar dosti.

Pa pogledjmo, kako se naredi zares dobra

Piška v obari po domače

Lepo osnaženo piško zrežemo na šest kosov, vsakega povaljamo v moki, potem pa jih zdevamo na vroče maslo in pokrite dušimo, najprej na eni potem še na drugi strani. Potem meso zalijemo z govejo juho (nadomestimo jo s kocko), dodamo malo majarona in limonine lupine in solimo ter kuhamo, dokler se meso ne zmehča. Nekatere kuharice dodajo obari tudi korenček, malo peteršiljeve korenine, lovorov list in tudi nekaj zrn graha.

Prava starinska poslastica je

Pošrekana piška

Piščanca zrežemo na manjše kose, ki jih potem kuhamo v večjem loncu. Meso zalijemo z vodo, dodamo peteršiljevo korenino, tudi listje, korenček, polovico čebule, malo majarona, popra in limonine lupine. Dodamo malce kisa, solimo in kuhamo, da se meso zmehča. Potem ga poberemo iz juhe, ga denemo na velik krožnik, zraven naložimo kuhano jušno zelenjavo, potem pa prelijemo jed z na maslu prepraženimi kruhovimi drobtinami in jo še potresemo z drobno sesekliman peteršiljevim listjem.

Za imenitna kosila pa je skorajda nepogrešljiv puran, se pravi

Pečen puran

Da bi bil puran dobro pečen in imel lepo zarumenelo skorjo, moramo upoštevati njegovo težo in starost. Mladega, trikilogramskega purana bomo zagotovo spekli v dobrih dveh urah, seveda pa moramo pečico že prej ogreti. Na kmečkem dvorišču vzrejeni, našopirjeni in za praznike pitani purani pa tehtajo tudi od 10 do 12 kg in še več, zato jih je tudi treba dalj časa peči. Za takega purana je kmečka gospodinja zakurila krušno peč z bukovimi drvami. Ko so drva zgorela, je pogrnila ogenj ob rob peči, za pečenje pripravljenega

purana pa je potisnila v sredino razgrete peči. Tak puran se je pekel več ur.

Purana nasolimo, mu zvežemo noge in zadek ter zatakamo peruti. Nato ga položimo v pekač, prelijemo z maščobo in počasi pečemo. Med pečenjem po potrebi prilijemo vode v pekač. Pečenega purana najpogosteje potem ponudimo z mlinci. Le-ti so nekoč nadomeščali današnje testenine. Bili so preprosti, napravljeni samo iz moke in vode in seveda slani. Le včasih so jim dodali tudi kako jajce, vendar šele pozneje, ko so že bolj uporabljali belo moko.

Mlince naredimo iz pol kilograma bele moke. Moki dodamo toliko mlačne vode, da umesimo srednje gosto testo, ki se ne prijemlje skleda in rok. Testo razdelimo na tri dele, vsakega posebej še enkrat obdelamo in jih damo za pol ure počivat. Počivajo naj pokriti s prtičem. Nato jih razvaljamo za nožev rob na debelo in spečemo.

Mlince so kmečke gospodinjice pekile na ognjišču, lepo pa se spečejo tudi v pečici. Preden damo mlince v pečico, jo najprej dobro segrejem.

Nadevan piščanec po bohinjsko

je še danes prav vabljiva jed. Zanj potrebujemo piščanca, žemljo, 2 žlici

MONTAŽNE HIŠE
JELOVICA

jelobor – zastekljena vezana okna
termoton – okna s termoizolacijskim steklom

polkna s fiksnimi in gibljivimi lamelami, rolo omarice
in žaluzije

notranja vrata, furnirana (hrast, mahagonij), vidni
podboji z ali brez nadsvetlobe

vhodna vrata, stranske svetlobe in garažna vrata
(zaščiteno s pigmentiranim lazurnim premazom)

stropne in stenske obloge
montažne in počitniške hiše ter druge objekte (šole,
vrtce, skladiščne prostore...)

vam nudi

JELOVICA

lesna industrija Škofja Loka

pokličite nas (064) 61-361, 61-185
ali pa nas obiščite v maloprodajni trgovini v Škofji
Loki, Kidričeva 58!

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

vaš najbližji most do Slovenije!

Zunaj meja današnje SR Slovenije, Jugoslavije, živi skoraj četrtna slovenskega naroda in številni od teh so izseljenci v vrsti evropskih in prekmorskih držav ter njihovi potomci.

Najbližji most, najhitrejša vez, ki vam omogoča žive stike s Slovenijo, je revija

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

Pomaga vam odkrivati, kdo smo Slovenci, kaj pomenimo v svetu, kje so naše korenine, kje vse živi naš narod. Seznanja vas z razvojem vaše rojstne dežele, vašim potomcem odkriva skrivnosti slovenstva.

Enkrat na leto izide tudi zanimiva knjiga

SLOVENSKI KOLEDAR, ki predstavlja pravo zakladnico zanimivih podatkov o sedanjosti in preteklosti Slovencev doma in na tujem, zanimivo branje in številne izbrane barvne fotografije slovenskih krajev.

Naročite si našo revijo in koledar na dom. Posredujte to naročilnico še drugim slovenskim rojakom!

Letna naročnina revije **Rodna gruda – Slovenija**: ZDA 11 dolarjev, Kanada 13 dolarjev, Avstralija 13 dolarjev, Južna Amerika 11 am. dolarjev, Belgija 420 bfr., Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13000 lir, ZR Nemčija 25 DM, Švedska 60 Skr., Švica 20 Sfr. Cena Slovenskega koledarja: ZDA 6 dol., Kanada 7 dol., Avstralija 7 dol., Južna Amerika 6 am. dol., Belgija 250 Bfr., Francija 35 FF, Nizozemska 14 Hfl., Italija 7000 Lit., ZR Nemčija 13 DM, Švedska 30 Skr., Švica 11 Sfr.

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

your nearest bridge to Slovenia!

Almost a quarter of the Slovenian population lives outside the borders of SR Slovenia, Yugoslavia. Many are Slovenians who have emigrated to various European and overseas countries, and their children. The nearest bridge, the fastest link, which makes possible the living ties with Slovenia is the monthly magazine

RODNA GRUDA – SLOVENIJA

It helps you to discover who are the Slovenians, what do we mean in the World, where are our roots and where we live. It informs you of the developments in your native country, and will uncover the mysteries of Slovenia to your descendants.

Once a year we also publish a very interesting book, the SLOVENSKI KOLEDAR, which is a real treasure of valuable information giving you the past and present about Slovenians at home and abroad. It brings you selection of reading, and many outstanding colour photos of Slovenia.

Subscribe to the magazine RODNA GRUDA – SLOVENIJA and the SLOVENSKI KOLEDAR at your home address. Please, show this subscription-form to other Slovenian fellow-countrymen in your neighbourhood!

Yearly subscription for Rodna gruda Magazine: U.S.A. \$ 11, Canada \$ can. 13, Australia \$ Au. 13, South America \$ U.S. 11, Belgium 420 Bfr, France 60 FF, Netherlands 27 Hfl, Italy 13.000 Lit, FR Germany 25 DM, Sweden 60 Skr, Switzerland 20 Sfr. Cost of the Slovenski koledar per copy: U.S.A. \$ 6, Canada \$ 7, Australia \$ 7, South America \$ 6, Belgium 250 Bfr, France 35 FF, Netherlands 14 Hfl, Italy 7.000 Lit, FR Germany 13 DM, Sweden 30 Skr, Switzerland 11 Sfr.

Slovenija
Jugoslavija

Prodajamo na veliko in malo črno in barvno metalurgijo, kovinsko finalne izdelke, instalacijski material, zaključni in osnovni gradbeni material, kemične izdelke in izdelke za široko potrošnjo.

Imamo bogate izkušnje v zunanji trgovini, za kar smo prejeli tudi mednarodno priznanje ZLATI MERKUR. Lastni inženiring pa povezuje vse dejavnosti.

Poleg teh dejavnosti imamo razvito tudi lastno proizvodnjo, ki temelji na osnovi kooperacijskih odnosov z zasebnim in družbenim delom drobnega gospodarstva.

Mladi smo, polni energije, strokovno usposobljeni, med vas prihajamo s kompleksno ponudbo. Želimo navezati nove poslovne stike ter že utečene poslovne vezi poglobiti in razširiti.

Če iščete poslovnega partnerja v Jugoslaviji, si zapomnite:

**KOVINOTEHNA
EXPORT-IMPORT**

Mariborska 7
63000 CELJE

Slovenia, Jugoslavia

Telefon (063) 34-711
Telex 33551

adria airways

DRAGI ROJAKI!

Začasno zaposleni v ZR Nemčiji in sorodniki doma! Potujte na rednih tedenskih linijah, ki so namenjene vam, in ki so do 50% cenejše od rednih linij.

Letimo iz Düsseldorfa, Frankfurta, Hamburga, Hannovra in Stuttgarta v Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje, Split in Mostar.

Prodaja kart: GRIMEX, Frankfurt, Wilhelm-Leuschner Str. 25, tel.: 257-3250 s turističnimi agencijami AIR-BUS REISEN v Düsseldorfu, Hamburgu, Hannovru in Stuttgartu

Izkoristite del svojega bivanja v stari domovini za potovanje po Jugoslaviji. Naša letala vas bodo udobno in hitro prepeljala v Beograd, Dubrovnik, Mostar, Sarajevo, Skopje, Split in Titograd. Pišite nam, podrobnejše informacije vam bomo poslali po pošti.

Poslužite se vsakodnevne redne linije München-Ljubljana-Sarajevo. Predstavništvo v Münchnu: Maximilianplatz 2, 8000 München, tel.: 089/228-39-74

adria airways

